

^KÜRD DİPLOMAT

xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır
Heydər Əliyev

№ 40 (552) 25 - 31 Cəmhər, Oktyabr il 2023
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti:
Həjə: 40 qəpik

**Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!**

**Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.**

**Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.**

Səhəddin Eloğlu

Səh. 2

**Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl
texnologiyalar nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib**

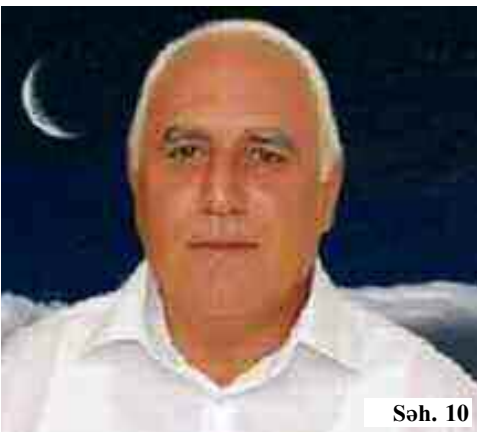
Səh. 2

**Nêçîrvan Barzanî, sersaxî da
malbata Pêşmergeyê şehîd**

Səh. 2

**Serok Barzanî pêşwazî li
Desteya Serokatiya ENKSê kir**

Səh. 10

TAMAH və SƏBR

Səh. 13

**Sirrî Sakik: Em dikarin
rûpeleke spî ya nû vekin**

Səh. 12

**Ahmet Turk: Kurd ji ber lêgerîna mafên
xwe, wekî 'terorîst' tî nîşandan**

Səh. 13

**Mesrûr Barzanî dibistan û
baxçeyê zarokan ên Macîdî vedike**

**Azərbaycan Hökuməti ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin
"Masdar" şirkəti arasında sənədlər imzalanıb**

Azərbaycanda Şəddadi Kürd dövləti

Qüdsün xilaskarı Sultan Səlahəddin Əyyubi - əl-Kurdi

**ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ"
ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ**

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

Kürdlər və Kürdüstan

Səh. 12

**İranê 10 sal ceza li 2
mamosteyên Kurdî birî**

Səh. 11

**1956-cı ildə üçrəngli Azərbaycan bayrağını "Qız
Qalası"na sancmış istiqlalçı - Çingiz Abdullayev**

Səh. 10

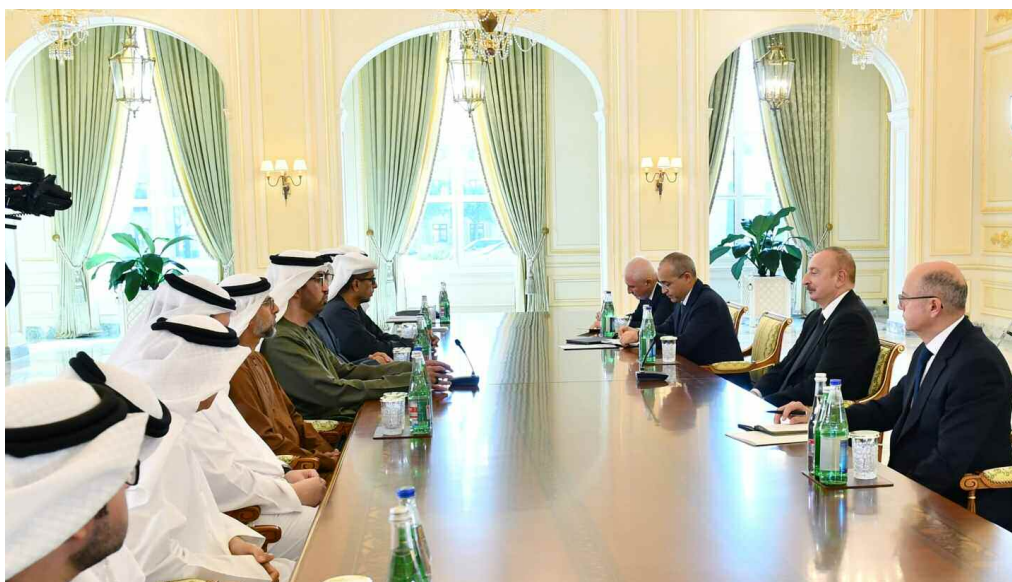
**Xudu Məmmədovun
vəfatından 35-il ötür**

Səh. 11

BİLMƏZZSƏN

Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 26-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabir, ilk növbədə, ölkəmizdə göstərilən yüksək qonaqpərvərliyə görə nümayəndə heyətinin adından dövlətimizin başçısına minnətdarlığını ifadə etdi. O bildirdi ki, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin ali rəhbərliyi qüdrətli ölkə olan Azərbaycanla həmişə strateji tərəfdaşlığın önəmini qeyd edir.

Nümayəndə heyətinə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin energetika və infrastruktur naziri Süheyl bin Məhəmməd Əl-Məzrui, investisiya naziri Məhəmməd Həsən Əl-Suveydi, Xarici İşlər Nazirliyinin iqtisadi məsələlər üzrə dövlət naziri Əhməd Əli Əl-Sayeg, Əbu-Dabi İnkişaf Fondunun baş direktoru Məhəmməd Saif Əl-Suveydi, "Masdar" şirkətinin baş icraçı direktoru Məhəmməd Cəmil Əl-Ramahi daxildir.

Prezident İlham Əliyev, ilk növbədə, qonaqlara Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının rəsmi açılış mərasimində iştirak etdiklərinə görə minnətdarlığını bildirərək, bunu

dostluq əlaqələrimizin və böyük hörmətin nümunəsi kimi dəyərləndirdi. Dövlətimizin başçısı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin dörd nazirinin tədbirdə iştirakına görə bu ölkənin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyana minnətdarlığını çatdırmağı xahiş etdi.

Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının rəsmi açılış mərasiminin keçirilməsini tarixi hadisə kimi qiymətləndirən Azərbaycan Prezidenti ikitərəfli münasibətlərimizin bir çox digər sahələri də əhatə etdiyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev bugünkü görüşün əməkdaşlığımızın hazırkı vəziyyətinin və perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi və gündəlikdə duran birgə layihələrin əlaqələrimizin daha da genişləndirilməsi baxımından önəmini qeyd etdi.

Birləşmiş Ərəb Əmirlik-

lərinin sənaye və qabaqcıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabir, ilk növbədə, ölkəmizdə göstərilən yüksək qonaqpərvərliyə görə nümayəndə heyətinin adından dövlətimizin başçısına minnətdarlığını ifadə etdi. O bildirdi ki, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin ali rəhbərliyi qüdrətli ölkə olan Azərbaycanla həmişə strateji tərəfdaşlığın önəmini qeyd edir.

Sultan Əhməd Əl-Cabir vurğuladı ki, Azərbaycan qısa müddət ərzində qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaq istiqamətində ciddi uğurlara nail olub. O, ölkələrimiz arasında mövcud olan əlaqələrin uzunmüddətli tərəfdaşlığa xidmət etməsinə əminliyini bildirdi, eyni zamanda, vurğuladı ki, Azərbaycan və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri əməkdaşlığın və strateji tərəfdaşlığın yeni nümunəsinin yaradılması işinə sadıqlıq nümayiş etdirir.

Serok Barzanî pəşwazî li Desteya Serokatiya ENKSê kir

Serok Mesûd Barzanî û Desteya Serokatiya Encûmena Niştimanî ya Kurdî li Sûriyê (ENKS) astengî û kêşeyên li pêşiya gelê Kurd li Sûriyeyê gotûbêj dikin. Serok Mesûd Barzanî û Desteya Serokatiya Encûmena Niştimanî ya Kurdî li Sûriyê (ENKS) astengî û kêşeyên li pêşiya gelê Kurd li Sûriyeyê gotûbêj dikin.

Serok Mesûd Barzanî duh 24ê Cot-

mehê pəşwazî li Desteya Serokatiya Encûmena Niştimanî ya Kurdî li Sûriyê (ENKS) kir.

Li gorî daxuyaniyeke Baregeha Barzanî, di civînê de, dawî guhartinên siyasî yên Sûriye û navçeyê hatin gotûbêj kirin.

Her di vê civînê de, ronahî hate xistin li astengî û kêşeyên li pêşiya gelê Kurd li Sûriyeyê.

Nêçîrvan Barzanî, sersaxî da malbata Pêşmergeyê şehîd

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, ji bo Pêşmergeyê şehîd, Puşo Xalid bi malbatê re axivî û hêviyên xwe yên sersaxiyê araste kirin. Serokatiya Herêma Kurdistanê ragihand ku Nêçîrvan Barzanî, bi telefonê bi malbata Puşo Xalid re axivî û ji ber şehîdbûna wî, ji ferdên malbatê re sersaxî xwest.

Hat diyarkirin ku Nêçîrvan Barzanî di

pêwendiya telefonî de got ku "Wan di rêya azadiya Kurdistanê de gelek şehîd dane. Ez hêvî dikim ku Xwedayê mezin rihê wî şehîdî bi dilovaniya xwe şad bike, sebir û aramiyê bide her kesî."

Di 22yê Cətməhê de ji ber şerê ku li Mexmûrê di navbera Pêşmerge û artêşa Iraqê de çêbûbû, 4 Pêşmerge şehîd ketibûn.

Azərbaycan Hökuməti ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkəti arasında sənədlər imzalanıb

Oktyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iştirakı ilə Azərbaycan Hökuməti ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkəti arasında sənədlərin imzalanması mərasimi olub.

Azərbaycan Hökuməti tərəfindən energetika naziri Pərviz Şahbazov, SOCAR tərəfindən iqtisadiyyat naziri, SOCAR-ın Müşahidə Şurasının sədri Mikayıl Cəbarov və Birləşmiş Ərəb

Əmirliklərinin "Masdar" şirkətinin baş icraçı direktoru Məhəmməd Cəmil Əl-Ramahi "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə "Abu Dhabi Future Energy Company – Masdar" şirkəti arasında Azərbaycan Respublikasının Neftçala rayonunun Bankə qəsəbəsində Günəş Elektrik Stansiyası layihəsi ilə bağlı investisiya müqaviləsi"ni, "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə "Abu Dhabi Future Energy

Company – Masdar" şirkəti arasında Azərbaycan Respublikasının Biləsuvar rayonunda Günəş Elektrik Stansiyası layihəsi ilə bağlı investisiya müqaviləsi"ni və "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə "Abu Dhabi Future Energy Company – Masdar" şirkəti arasında Azərbaycan Respublikasının Abşeron-Qaradağ rayonunda quruda külək enerjisi layihəsi ilə bağlı investisiya müqaviləsi"ni imzaladılar.

Mesrûr Barzanî û Balyozê Fransa li Iraqê pəşhatên siyasî yên Iraq û navçeyê gotûbêj dikin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 28ê Cətməha 2023an, pəşwazî li Balyozê Fransa li Iraqê Eric Chovalier kir.

Di hevdişinê de, guhartinên dawî û pəşhatên rewşa siyasî ya Iraq û navçeyê û pəşxistina peywendiyên dualî hatin gotûbêj kirin.

Mijara sereke ya civînê, taybet bû bi pəwîstiya dabinkirina mafên destûrî û darayî yên Herêma Kurdistanê bû, bi taybet ku piştî Hikûmeta Herêma Kurdistanê

bi data û zanyariyan, şiroveyên pəwîst pəşkêşî Komîteya Darayî ya Encûmena Nûneran û aliyên pəwendîdar ên Hikûmeta Federal kir û pəwîst e Hikûmeta Federal jî mafê darayî yên Herêma bişîne, ji ber ku êdî nabe mafên mûcexwarên Herêma bîn bînpêkirin.

Girîngiya parastina asayîş û aramiya Iraq û Herêma Kurdistanê, parastina şandên diplomatîk û hêzên Hevpeymaniyê beşeke din a guftûgoyên vê hevdişinê bûn.

Qüdsün xilaskarı Sultan Səlahəddin Əyyubi - əl-Kurdi

Bu gün dünya tarixinə adını qızıl hərflərlə yazdırmış İslam Dünyasının Sultanı Sultan Salahaddin əl-Kurdi'nin yeri görünür

Səlahəddin Əyyubi: "Allah bütün Fələstin üzərində qələbəni mənə verərsə, onda mən torpaqlarımı böləcəm, bunu da vəsiyyətimdə yazacam. Sonra da gəmiyə minib, frankları onların uzaq ölkələrinə qədər təqib edəcəm. Mən ya öləcəm, ya da bütün Yer kürəsini Allaha inanmayanlardan qurtaracam"

Səlahəddin Əyyubi (tam adı Əl-Nasir Səlahəddin Yusif ibn Əyyub olub-Sultan Salahaddin əl-Kurdi) (d. 1138 - ö. 4 Mart 1193). Misir, Suriya, Yəməni və Fələstin sultanı və Əyyubi sülaləsinin ilk hökmdarı. 2 Oktyabr 1187-də Qüdsü səlibçilərdən alaraq şəhərdə 88 il sürmüş xristian ağalığına son qoymuş, avropalıların ardı ardınca düzəltdikləri III səlib yürüşünü təsirsiz hala gətirmişdir. Səlahəddin, ərəb, türk, kürd və ümumiyyətlə müsəlman aləminin qəhrəmanı hesab olunur.

İlk illəri

Səlahəddin təxminən 1138-ci ildə müasir İraqın Tikrit şəhərində doğulmuş, kiçik yaşlarında təhsilini davam etdirmək üçün Dəməşqə göndərilmişdir. Onun atası Nəcməddin Əyyub, Baalbek əyalətinin əmiri idi. Səlahəddin on il ərzində Hələb və Mosulun səlcuqlu atabəyi olan Nürəddin Zənginin sarayında yaşayıb orada dinşünaslığı öyrənmişdir. İbtidai hərbi təhsilini Nürəddin Zənginin sərkərdələrindən biri olan doğma əmisi Əsadəddin Şirkuhdan almış Səlahəddin, onunla Misirdə yaradılmış Fatimi xilafətinə qarşı döyüşlərdə iştirak etmişdir. Nəticədə, o, 1169-cu ildə Misirin vəziri təyin edildi. Misirdə Səlahəddinin çiyinlərinə düşmüş əsas vəzifə ölkəni I Amalrikin başçılıq etdiyi Qüds səlibçi krallığına qarşı müdafiə etmək idi. Hamı Səlahəddinin bu vəzifədə uzun çək-məyəcəyinə inanırdı, çünki ondan əvvəl Misirdə qısa müddət ərzində bir çox hökumət dəyişmişdi. Buna səbəb, biri birinin ardınca taxta çıxmış kiçik yaşlı xəlifələrin maraqlarını təmsil edən vəzirlər arasında gedən rəqabət olmuşdur. Öncə Səlahəddin ətrafına Suriya sünnilərindən ibarət bir qrup şəxsi yığdığına görə Misir ordusuna nəzarət edə bilmirdi, çünki sonuncu əsasən şiələrdən ibarət idi. Onların (yəni şiələrin) maraqlarının əsas müdafiəçisi hesab olunan xəlifə Əl-Ədid 1171-ci ildə vəfat etdikdən sonra, taxta yeni Abbasi sülaləsinin nümayəndəsi olan Əl-Müstədi çıxdı ki, o da sünni idi. Səlahəddinin təkidi ilə, Bağdaddakı üləmalar cümə namazları zamanı artıq Əl-Müstədini vəsf etməyə başladılar. Artıq bütün Misirin hakimi olan Səlahəddin rəsmi olaraq hələ də Nürəddin Zənginin nümayəndəsi hesab olunurdu. Sonuncu da öz növbəsində Bağdadda oturan Abbasi xəlifəsinin hakimiyyətini tanıyırdı.

Səlahəddin Misirin iqtisadiyyatını canlandırır, ölkənin ordusunu təkmilləşdirdi. Atasının tövsiyələrinə qulaq asaraq, özünü Nürəddin Zəngi ilə hər hansı münafişədən qoruya bildi. Yalnız Nürəddin Zəngi 1174-cü ildə vəfat etdikdən sonra, Səlahəddin ciddi hərbi əməliyyatlara başladı: əvvəlcə kiçik müsəlman dövlətlərinə, sonra isə səlibçilərə qarşı.

İndi Səlahəddin artıq Misir sultanı adını daşıyırdı. Bununla o, yeni Əyyubi sülaləsinin əsasını qoyaraq, islamın sünni məzhəbini Misirin əsas məzhəbi elan etdi. Səlahəddin öz torpaqlarını qərbə tərəf genişləndirməyə başladı.

Əmisi Əsadəddin Şirkuhdan Fatimi tərəfdarlarının Nil çayı boyunca üsyanını yatırtmasından istifadə edən Səlahəddin Qırmızı dənizi keçərək Yəmənin işğalına yollandı. İslamda Səlahəddin Vəliulla adını daşıyır, o da "Allaha yaxın olan şəxs" deməkdir.

Səlibçilərə qarşı mübarizə

Səlahəddin iki dəfə, 1170-ci və 1172-ci illərdə, Nürəddin Zəngi tərəfindən Qüds krallığının işğalına yönəlmiş

kampaniyalardan kənarda qaldı, çünki o, Misir və Suriya arasında "bufer zonasının" mövcudluğunda maraqlı idi. Onun fikri ilk olaraq Suriyanı ələ keçirmək idi. Nürəddin Zənginin qəfil ölümü Səlahəddinlə onun arasında yaranmaqda olan münafişənin qarşısını aldı. Nürəddin Zənginin özündən sonra qoyub getdiyi oğlu Əs-Saleh İsmayıl Əl-Məlik hələ uşaq idi və o da 1181-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Nürəddin Zənginin ölümündən dərhal sonra, Səlahəddin qoşunla Dəməşqə doğru irəlilədi və şəhər aliləri tərəfindən qarşılandı. Öz hakimiyyətini möhkəmləndirmək üçün Səlahəddin illərin sınağını keçmiş ənənəyə yol atır: o, Nürəddin Zənginin dul qalmış arvadı ilə evlənir. Nürəddin Zənginin hakimiyyəti altında olan iki ən böyük şəhər - Hələb və Mosul - yalnız sonralar (1176 və 1186-cı illərdə) Səlahəddin tərəfindən ələ keçirildi. 20 may 1176-cı ildə Hələbin mühasirəsi zamanı Haşəşin adı ilə tanınan gizli bir qrupun qatilləri Səlahəddini öldürməyə cəhd etdi. Onun həyatına iki sui-qəsd təşkil edildi və bunların ikincisi az qalsın Misir sultanının həyatı bahasına başa gələcəkdi. Suriyada öz hakimiyyətini möhkəmləndirməklə məşğul olan Səlahəddin, səlibçi qoşunları ilə girişdiyi döyüşlərdən adətən müzəffər çıxırdı. Yalnız 1177-ci il noyabrın 25-i Montgisard ətrafında baş vermiş döyüş zamanı Qüds kralı IV Bolduin, Reynald de Şatyon və Tampliyer cəngavərlərinin birləşmiş qoşunu Səlahəddini ağır məğlubiyyətə uğrattı. Müsəlman ordusunun yalnız onda bir hissəsi Misirə qayıda bildi.

1178-ci ildə Səlahəddin və səlibçi krallığı arasında atəşkəs elan edildi. Sonrakı il Səlahəddin uğradığı məğlubiyyətin acı nəticələrini aradan qaldırmaqla məşğul oldu. Ordusunu möhkəmləndirdikdən sonra, Səlahəddin yenidən səlibçilərə qarşı hücumla keçərək, onları 1179-cu ildə Vadum Yakob adı ilə tanınan yerdə məğlub etdi. Ancaq səlibçilərin əks-hücumları Səlahəddin tərəfindən qəti hərbi cavablara səbəb olurdu. Məsələn, Reynald de Şatyon Qırmızı dənizdə yaratdığı donanma ilə müsəlman zəvvar və tacirlərinə basqın edirdi. Buna cavab olaraq,

Səlahəddin 30 gəmidən ibarət donanma düzəldərək 1182-ci ildə Reynald de Şatyonu Beyruta hücum etməklə hədələdi. Öz növbəsində, de Şatyon müsəlman dünyasının müqəddəs şəhərləri olan Məkkə və Mədinəni tala-mağı söz verdi. Səlahəddinin növbəti addımı 1183 və 1184-cü illərdə de Şatyonun İordaniyada yerləşən Kerak qalasını mühasirəyə almaq oldu. Bunu meydan oxumaq kimi anlayan de Şatyon 1185-ci ildə müsəlman zəvvarlarının karvanına hücum etdi. Qədim fransız mənbələrinin verdiyi yoxlanılmamış məlumata görə, bu karvana hücum zamanı Səlahəddinin bacısı əsir götürülmüşdü. Həqiqətdə isə, de Şatyonun cəngavərləri Səlahəddinin bacısı və onun oğlunun olduğu karvana yox, başqasına basqın etmişdilər.

1187-ci ilin iyulunda Səlahəddinin qoşunları Qüds krallığının çox hissəsini geriye qaytarmağa müvəffəq oldular. Həmin il iyulun 4-ü Səlahəddinin ordusu Qüds krallığının əri Gi de Luzinyan və Tripoli hökmdarı III Reymondun birgə qoşunları ilə Hattin döyüşü zamanı üz-üzə gəldi. Bu döyüş səlib yürüşləri tarixində dönüş anı hesab olunur. Müsəlman ordusu səlibçiləri darmadağın etmiş, əsirliyə düşən Reynald de Şatyon isə şəxsən Səlahəddin tərəfindən edam edilmişdir. Gi de Luzinyan əsir düşsə də, Səlahəddin ona rəhm etmişdir. Döyüşdən iki gün sonra, Səlahəddinin əmri ilə səlibçilər arasında bilavasitə hərbi əmrləri yerinə yetirməklə məşğul olanların boynu vuruldu. Bu edamlar haqqında Səlahəddinin şəxsi katibi İmadəddin də yazmışdır: "O, (Səlahəddin) buyurdu ki, əsirlər edam olunsun. Onun ətrafında bir çox alim, sufi və başqa möminlər yığılmışdı; onların hər biri də qollarını çirməyələrkə və qılınclarını qınından çıxardaraq heç olmasa bir əsiri edam etməyi Səlahəddindən xahiş edirdi. Səlahəddin xoşbəxt üzlə taxtında əyləşmişdi. Kəfərlər ümitsiz bir halda idilər."

Tarixçi Bəhaüddinin yazdığına görə, Səlahəddin Qüdsü səlibçilərdən almamışdan əvvəl bunları söyləmişdir:

"Mən (Bəhaüddin) Səlahəddinin yanında olarkən, o, çönüb mənə dedi: "Allah bütün Fələstin üzərində qələbəni mənə verərsə, onda mən torpaqlarımı böləcəm, bunu da vəsiyyətimdə yazacam. Sonra da gəmiyə minib, frankları onların uzaq ölkələrinə qədər təqib edəcəm. Mən ya öləcəm, ya da bütün Yer kürəsini Allaha inanmayanlardan qurtaracam."

Qısa müddət ərzində, Səlahəddin səlibçilərin işğal etdiyi demək olar ki bütün şəhərləri geriye ala bildi. 88 il xristianların dayaq nöqtəsi olan Qüds 1187-ci il oktyabrın 2-də nəhayət Səlahəddinin əlinə keçdi. Əvvəlcə, Səlahəddin səlibçilərin şəhərdə qalmış hissələrinə çıxış yolu vermək istəmirdi. Onun fikrini dəyişdirən o oldu ki, xristianların başçılarından biri Balian İbelin Qüdsdə yaşayan 3-5 minə yaxın müsəlmanı öldürməyi və şəhərdəki müsəlman incilərini dağıtmağı söz verdi. Müşavirləri ilə məsləhətləşdikdən sonra, Səlahəddin səlibçilərin şərtlərini qəbul etdi. Şəhərdən çıxmaq üçün hər bir frank girovpulu verməli idi. Bir çoxlarını girovsuz Qüdsdən buraxmasına baxmayaraq, Səlahəddin 7-8 minədək qadını qul etdi.

Xristian istehkamlarından yalnız Tir

özünü saxlaya bildi. Şəhərin hökmdarı Konrad Montferrat Tirin müdafiə xətlərini möhkəmləndirib, Səlahəddinin qoşunlarının iki mühasirəsinə tab gətirə bildi. 1188-ci ildə Gi de Luzinyan azadlığa buraxılaraq, öz yoldaşı Qüds kraliçası Sibillanın yanına qayıtdı. 1189-cu ildə bu kral ailəsi Montferratın məskəni olan Tiri öz krallığına qatmaq istədi. Lakin Montferrat, Gi de Luzinyanı kral kimi tanımaq istəmədi. De Luzinyan və kraliça Sibillaya qalan yeganə addım Əkr şəhərinin mühasirəsi oldu.

Hattin məğlubiyyəti və Qüdsün süqutu III səlib yürüşünə səbəb oldu. Bu məqsədlə İngiltərə və Fransada xüsusi "Səlahəddin vergisi" yığılmağa başlandı. Bu yürüş, Əkr qalasını geriye qaytara bildi. İngiltərə kralı I Riçard Əkrdə əsir götürülmüş müsəlmanları edam etdikdən sonra, Səlahəddinin əsiri olan frankların da aqibəti buna bənzər oldu. 1191-ci il sentyabrın 7-i Səlahəddin və I Riçardin orduları Ərsuf ətrafında görüşdü. Bu döyüşdən səlibçilər qalib çıxdılar. Səlahəddinlə Riçard arasındakı münasibət hərbi rəqabətdən başqa qarşılıqlı hörmət üzərində qurulmuşdu. Məsələn, İngiltərə kralı döyüşlərin birində yaralandıqda, Səlahəddin ona özünün şəxsi təbibinin qulluqlarını təklif etmişdi. Daha sonra, Ərsuf döyüşündə Riçard atını itirdikdə, müsəlmanların mərd soltanı öz rəqibinə iki at yolladı. Frankların düşərgəsində su çatışmazlığı haqqında eşitdikdə isə, Səlahəddin onlara dağlardan yığılmış qar içində meyvə yolladı. Öz növbəsində, Riçard öz bacısını Səlahəddinin qardaşına verməyi və Qüdsü onların toy hədiyyəsi etməyi təklif etdi.

İki hökmdar 1192-ici ildə Ramla müqaviləsini bağlayaraq, bu qərara gəldilər ki, Qüds müsəlmanların əlində qalsın, ancaq bir şərtlə ki, xristian zəvvarlarına heç bir maneə törədilməsin. Müqavilənin şərtlərinə görə, Latın krallığı indi Tirdən Caffaya qədər uzanan ensiz zolaq çərçivəsində yerləşməli idi.

1193-cü il martın 4-ü, I Riçardin Avropaya qayıtmasından dərhal sonra, Səlahəddin vəfat etdi. Səlahəddinin xəzinəsi açıldıqda məlum oldu ki, orada onun dəfninə belə çatacaq pul yoxdur. Səxavətli hökmdar var-dövlətinin çox hissəsini xeyriyyə işlərinə xərcləmişdi.

Səlahəddinin məqbərəsi Dəməşqdəki Üməyyə məscidində yerləşir.

Tarixdə necə tanınır?

Xristianlara qarşı apardığı amansız mübarizəyə baxmayaraq, Səlahəddin Avropada mərd cəngavər şöhrətini qazanmışdır. Onun şöhrəti o dərəcəyə çatmışdır ki, onun haqda epos yazılmış, və hətta dahi italyan şairi Dante Aliqieri onu cəhənnəmin xeyirxah dinsizlərin yaşadığı guşəsində təsvir etmişdir. Səlahəddin həmçinin Sör Valter Skotun 1825-ci ildə yazdığı Tilsim əsərində də müsbət şəkildə göstərilmişdir. Səlibçilərin 1099-cu ildə Qüdsü işğal etdikdən sonra törətdikləri vəhşiliklərə baxmayaraq, Səlahəddin girov pulunu ödəyən sırayı katolikləri və hətta xristian döyüşçülərini əfv etdi. Yunan pravoslav məzhəbinin tərəfdarları ilə daha yaxşı rəftar olunurdu, çünki onlar səlibçilərə qarşı çıxış etmişdilər. Səlahəddin və onun yaşadığı dövr haqqında maraqlı məlumat Tariq Əlinin müəllifi olduğu Səlahəddinin Kitabı romanında verilir.

Əvvəli ötən sayımızda

Bunlar hər şəhərdə bir qımdatxana təşkil edirdilər. İlk dəfə Osmanlı şəhərlərində, sonra isə Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində belə qımdatxanalar yaratmağa başladılar. Bu qımdatxanalara bütün siniflərdən şəxs cəlb olunurdu: oxumuş cavanlar, sövdəgərlər, sənətkar və başqaları.

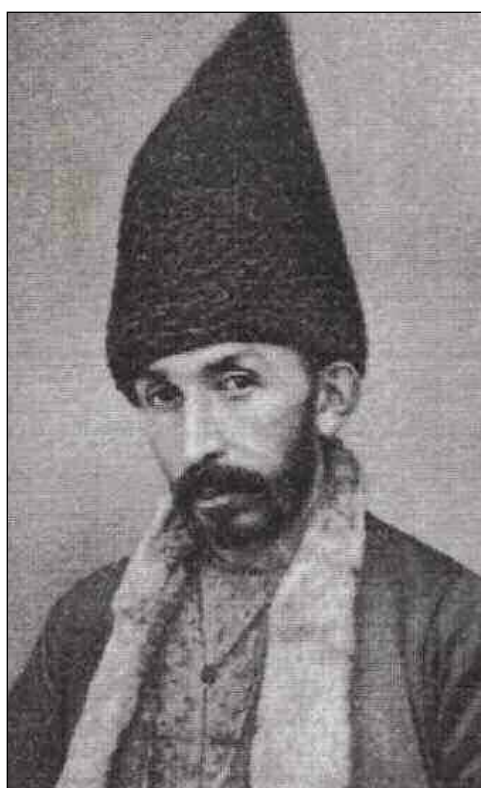
Bu qımdatların icmasının müşavirəsində bir qərar qəbul olundu ki, hər bir iş sahibi qımdatxanalara pul verməlidir. Qımdatxanadan həmin qərara əsasən erməni iş sahiblərinə məktublar göndərilib onların qımdatxanaya göstərilən məbləğdə pul göndərməsini tələb edirdilər. Erməni iş sahibi məktubun tələbinə əməl etmədikdə ona qımdatxanadan ikinci dəfə elanname yazılırdı. Əgər yenə həmin şəxs pul verməkdən imtina edərdisə, üçüncü dəfə onu hədələyirdilər. Bu dəfə də tələbə əməl etmədikdə qımdatlar həmin şəxsin öldürülməsi üçün bir və ya iki nəfər təyin edirdilər. Həmin şəxslər isə nəzərdə tutulmuş adamı öldürüb gizləndirirdilər. Heç kəs bilmirdi ki, bu cinayəti kim etdi və hara getdi. Əgər

Beləliklə də, qımdatxanaların muzdlu qatilləri neçə-neçə günahsız ermənilərin və rusların ölümünə də bais olurdular.

ƏLAVƏ2 (2 Mətnə əlavələr haşiyə kimi göstərilir): Hicri 1321-ci (miladi 1903) ildə rus dövləti Qafqaz vilayətindəki kilsələrin əmlakını zəbt etmək istəyirdi. O vaxt bütün Qafqaz şəhərlərində olan erməni icmalarının başçıları toplaşdı rus dövlətinin niyyətinə qarşı durmaq və onun həyata keçirilməsinə mane olmaq qərarına gəldilər. Bunun nəticəsində dövlət tərəfindən erməni milliyyətindən olan xeyli adamlar qətlə yetirildi. Bununla bərabər, bir çox erməni icmalarının tanınmış başçıları tutularaq Sibire göndərildi. Kilsələrin əmlakı isə zəbt olunub dövlət sərəncamına verildi.

ƏLAVƏ: Həmin göstərilən bu ildə şəhərlərdə çox nahaq qanlar töküldü, xalqlar bir-birinə çox zülmələr etdilər. Bunun xoşagəlməz təsiri hər tərəfi bürüdükcə insanları xoş və rahat həyatdan məhrum edirdi.

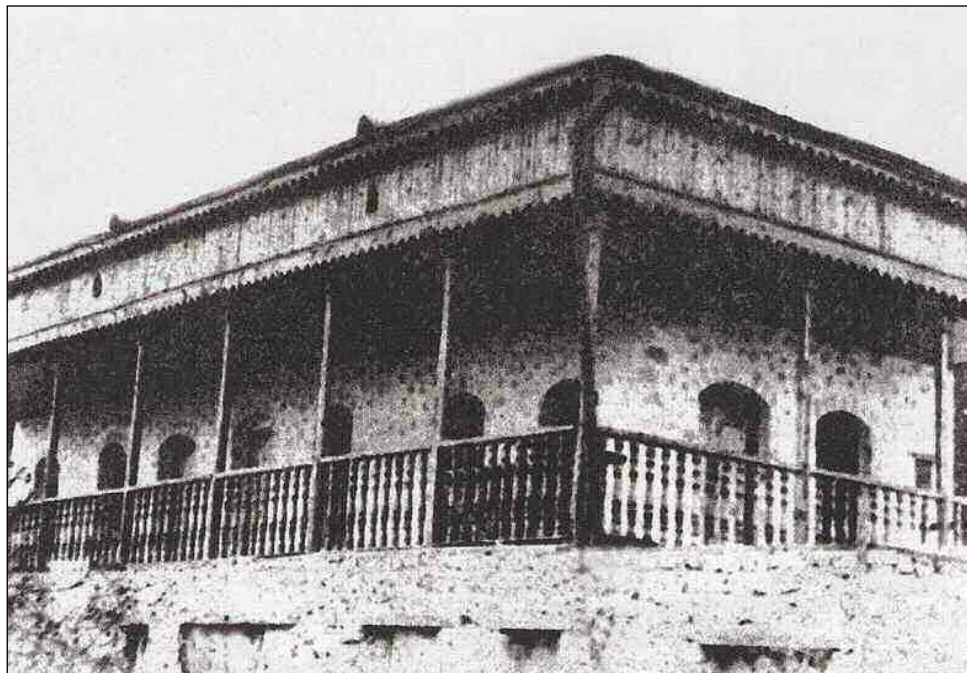
Xüsusən, Mancuriya torpağında rus tayfasından nə qədər insanların nahaq qanları töküldü, gəmiləri deni-

Mir Möhsün Nəvvab

Bu tarixdə İran vilayətinə xəstəlik düşüb, sayı həddi-hesaba gəlməyən insanlar tələf oldular.

Ermənilər həmin müsəlman oğlanı tutub, döyə-döyə gətirib divanxanaya verirlər. Divanxanada oğlanın üstünü yoxladıqdan və dəfələrlə danışdırdıqdan sonra zindana göndərirlər. Ermənilər divanxanada həmin oğlanı danışdıran məmura rüşvət verib, razı saldıqdan sonra onu bir də divanxanaya gətirilib sorğu-sual edilməsini tələb etdilər. Onlar məmurun qarşısında belə şərt qoydular ki, oğlanı məmurun yanına erməni əsgərləri gətirsin. Elə ki oğlanı məmurun yanına gətirdilər, dedi ki, mən bütün həqiqətləri açıb danışmışam. Sən isə bunların hamısını yazdın. İkinci dəfə buraya mənə gətirməyə nə ehtiyac vardı? Məmur hirsələnərək oğlanın boynuna yumruq vurub əmr etdi ki, onu həbsxanaya aparsınlar. Oğlan məmura yalvarıb xahiş etdi ki, onu erməni əsgərləri ilə göndərməsin. Çünki onlar yolda mənə öldürəcəklər. Məmur ona qulaq asmayıb, zindana aparmağı əmr etdi. Həmin İrəvandan olan erməni əsgərlər isə oğlanı çəkə-çəkə aparıb, bir dar küçədə yerə yıxdılar və süngü ilə dəlik-deşik edib

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

caniləri bilən və tanıyan olsa da, cürət edib heç kəsə deyə bilməzdi. Çünki kimsə canini ifşa etməyə cəhd göstərsəydi, onun özü də qımdatxanaya quldurlarının sui-qəsdinə məruz qalardı.

Atası nalbənd olmuş Camqarov familiyalı bir erməni Allah təbərek və təalanın iradəsilə tez bir zamanda milyonçu olur. Qımdatlar başqa varlı ermənilər kimi ona da kağızla müraciət edib qımdatxanaya 30 min manat verməsini tələb edirlər. O isə qımdatların tələbinə məhəl qoymayıb Moskvaya gedir. Bu zaman qımdatlar Moskvada yerləşən qımdatxanaya yazırlar ki, o bizim tələbimizə əməl etmədiyinə görə cəzasına çatdırılaraq qətlə yetirilsin.

Moskva qımdatxanasının başçıları özlərinin muzdlu qatillərinin arasında püşk ataraq Camqarovun öldürülməsi tapşırığını onlardan birinə həvalət etdilər. Həmin qatil Camqarovu Moskvada kilsənin qapısı yaxınlığında qətlə yetirdi.

zlərdə batırılıb məhv oldular, neçə-neçə şəhərlər və kəndlər xarabalıqlara çevrildi.

Bu günlərdə bəndeyi-aciz Nəvvab Mir Möhsün qardaşı Hacı Mirzə Abutalıb xanı Tehranda Amas adlı öz nökrəi yatdığı yerdə öldürüb, bacardığı qədər cəvahiratdan və nəqd puldan götürüb qaçıb. Amma bu cinayətdən qaça bilməyib, rus divanxanasının əlinə keçib.

ƏLAVƏ: Hicri 1322-ci (miladi 1904) il tarixdə, iyunun 16-da Moskva şəhərinə bir dolu yağdı ki, dolunun hər bir dənəsinin ağırlığı təxminən bir girvənkəyə yaxın idi.

Ə L A V Ə: 1904-cü il iyulun 3-də rus padşahının oğlu oldu. Onun adını Aleksey qoydular.

1904-cü ildə Bakıda ermənilərlə müsəlmanlar arasında baş vermiş münaqişə

Əvvəla bunu bilmək lazımdır ki, İrəvan şəhərinin erməniləri çox kinli, ədavətli, təkəbbürlü, xudpəsənd və xəmiriləri fitnə-fəsad ilə yoğrulmuş adamlardır. Hansı vilayətdə ki bunlar tapılır, mütələq orda bir ədavət və iğtişaş olacaq. Qafqaz vilayətlərində nə qədər iğtişaş və münaqişələr baş verirdisə, onların birinci səbəbkarı İrəvan erməniləri olurdu.

Bir gün Bakıda olan İrəvan erməniləri şəhərdə iğtişaş salmağa cəhd göstərirlər. Belə ki, özünü hamıdan qoçaq və igid hesab edən həmin ermənilərdən biri bir müsəlman öldürür. Ondan sonra lovğalanaraq hər yerdə özünü tərifləyir və gördüyü cinayətlə fəxr edirdi. Bir gün o, küçədə getdiyi yerdə 18 yaşlı Bakı camaatından gənc bir oğlan onun qarşısına çıxıb deyir:

— O erməni qoçağı sənsən?

Erməni cavab verir:

— Qoduq, mənəm!

Oğlan bu cavabı eşidən kimi tapançanı çıxarıb, erməninin bədənində üç güllə yeridərək öldürür.

öldürdülər. Sonra isə məmura bildirdilər ki, qaçmaq istəyirdi, biz də öldürdük.

Əlavə: Karxana sahibi olan sabunçulu Ağa Rəzi adlı böyük bir şəxs faytonda küçə ilə gedərkən ermənilərin hücumuna məruz qalaraq öldürülmüşdü. Əhvalatdan xəbərdar olan Bakı əhli bundan çox təsirləndilər. Bundan əvvəl də ermənilər tərəfindən bir sıra cinayətlər törəndiyinə görə xalq arasında böyük iğtişaş baş verdi. Ermənilərin bu düşmənçiliyinə artıq dözməyən camaat bazar-dükənləri bağlayaraq cavanlar tüfəng-tapança ilə silahlanıb, üz qoydular erməni camaatının üstünə. Dükanda ələ düşəni dükanda, bazardakını bazarda, küçədəkini küçədə öldürüb, leş-leş üstünə tökdülər.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Qeyd etmək lazımdır ki, gürcü mənbələrində göstərilən bu hadisə obyektivliyi ilə fərqlənən Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslində tamamilə başqa tərzdə təsvir edilmişdir. Burada göstərilir ki, 417 (1026/1027) –ci ildə Abxaz çarı Arran ölkəsinə hücum edib Şəmkürü bir neçə gün mühasirə etdi. Fəzl isə böyük bir qoşunla ona qarşı hərəkət edib

Göstərilən əsəri, IX cildi, səh. 153-154). Qeyd etmək lazımdır ki, xəzərlərlə Fəzlin bu müharibəsi haqqında İbn əl-Əsir tərəfindən verilən məlumata başqa mənbələrdə təsadüf edilmir. Fəzlin göstərilən müharibədə on min adam tələfat verməsi haqqında olan xəbəri qəbul etsək, bu hadisənin Şəddadilər dövlətinə çox böyük zərbə olduğunu müəyyən etmək olar. bundan başqa İbn əl-Əsirin

dur ki, Fəzl böyük oğlu Musanı vəliəhd seçmişdi. Görünür, bu və sair səbəblər Əskuyəni atasına qarşı qiyam qaldırmağa məcbur etmişdir. Fəzl oğlu Əskuyənin qiyamını yatırmaq üçün Musanın başçılığı altında Beyləqana qoşun göndərmişdi. Musa Beyləqanda olan qardaşı üzərinə hücum etdiyi zaman 38 gəmi ilə Şirvanda olan ruslar Araz çayı vasitəsilə üzərək bu nahiyyəyə gəlmişdilər. Musa ibn

və hərəkət etmək məqsədi güdmüşür. Lakin V. Minorskinin əlavə etdiyi materialdan məlum olur ki, onun fikrincə körpünün tikilməsi əsasən hərbi məqsəd daşıyır (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Belə bir fikri M. Altmanın kitabında da görmək olar (M.M. Altman. İstoriçeskiy oçerk qoroda Qyandji. Baku 1949. səh. 23). Qeyd etmək lazımdır ki, XI əsrin əvvəllərində Azərbaycan feodal dövlətləri Rəvvadilər və Şəddadilər arasında bəzən feodalizm dövrünə xas olan çəkişmə mövcud idi. Əsasən Azərbaycan ərazisində yerləşən rəvvadilər Muğana hücum etmişdilər. Bunu Qətran Təbrizinin qəsidələrindən də müəyyən etmək olar (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, II cild, səh. 95). Qətran Təbrizinin şerlərindən aydın olduğu kimi Rəvvadilər sülaləsindən olan Təbriz hakimi Vəhsudan o zaman Azərbaycana gələn oğuzlardan bir dəstəsini Şəddadilərin üzərinə göndərmişdi (M. X. Şərifli. Rəvvadilər dövləti haqqında, Az. SSR EA Tarix İnstitutu əsərləri,

Fəzlun " adlanırdı (Həmdullah Qəzvini. Nüzhet əl-qələb, səh. 84). Fəzlin Arazdan cənuba keçməsi, şübhə yoxdur ki, Rəvvadiləri narahat etməyə bilməzdi. Buna görə də Fəzl müəyyən tədbirlər görməli idi. Arazın cənub tərəfi ilə müntəzəm rabitə yaratmaq üçün Araz üzərindən belə bir körpünün salınmasına ehtiyac var idi. Qeyd etmək lazımdır ki, ümumiyyətlə Azərbaycan ərazisində Araz üzərindən bir neçə yerdə körpü mövcud idi. Fəzlin tikdirdiyi körpü isə güman edildiyinə görə Xudafərin adlanan körpü olmalıdır (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 27). Xudafərin körpüsü indi dağılmışsada qalan hissələrindən onun möhkəm tikildiyini və çox mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu görmək olar. (Qeyd etmək lazımdır ki, Araz çayı üzərində iki Xudafərin körpüsü olmuşdur. On beş və on bir aşırımlı körpülər. Yazılı mənbələr on beş aşırımlı Xudafərin körpüsünün VII əsrdə Sasanilər sülaləsi dövründə tikildiyini göstərir. On bir aşırımlı körpü isə yuxarıda

döyüşə başladı və onu qaçmağa vadar etdi. Baqratın 10.000-dən artıq əsgərini qırdı, Abxaz hakimi məğlub olub geri qayıtdı. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17.) Gəncə əmiri Fəzl ilə Abxaz çarı III Baqrat arasında baş verən Şəmkür müharibəsi haqqında yuxarıda göstərilən hər iki mənbənin ziddiyyətli məlumatı məsələni obyektiv surətdə aydınlaşdırmaq üçün üçüncü bir mənbənin olmasını tələb edir. Lakin hələlik əlimizdə digər bir mənbə olmadığı üçün bu müharibənin gedişi və nəticəsi haqqında qəti fikir yürütməyi lazım bilmədik. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, hər iki mənbənin ehtiras hissi ilə tərtib edildiyini görmək çox da çətin deyildir. IV Baqratla (1027-1072) Gəncə əmiri Fəzl arasında müharibə olması haqqında yenə də gürcü mənbələrində məlumat verilir. (M. F. Brosse. Histoire de l'Arménie. səh. 316-317) Fəzlin xəzərlər üzərinə hücum etməsi haqqında İbn əl-Əsir 421 (1030)-ci il hadisələri ilə əlaqədar məlumat verir. O yazır ki, Kürd Fəzlun 421 (1030)-ci ildə xəzərlər üzərinə hücum etdi. Onlardan çox adam qırdı, əsir tutdu və böyük miqdarda qənimət aldı. Öz ölkəsinə qayıdanda o çox yavaş gedirdi, xəzərləri tamamilə darmadağın etdiyini düşünərək özünü təhlükəsiz hesab edirdi. Lakin xəzərlər onları təcili olaraq qovub adamlarından və onlara gələn könüllülərdən on mindən artıq öldürərək, topladıqları qənimətləri və müsəlman qoşunlarının mallarını əllərindən alıb geri qayıtdılar. (İbn əl-Əsir.

bu məlumatından aydın olur ki, Şəddadilər dövlətinin qoşunu əsas etibarilə iki hissədən, yəni müntəzəm daimi qvardiyadaan və könüllülərdən ibarət idi. qoşuna bilavasitə Şəddadi əmirləri (padşahları) özləri başçılıq edirdilər. Şəddadi dövlətinin hərbi qüvvələri və onların sayı barədə məxəzlərdə məlumat verilmir. Yalnız Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslindən göründüyü kimi, 1026-cı ildə abxaz çarı Arrana hücum etdiyi zaman Fəzl böyük bir qoşunla onu qarşılayır və onun on mindən artıq əsgərini qırır. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Düşmən hərbi qüvvələrinə on min nəfər tələfat verən bu "böyük qoşun" şübhəsiz ki, miqdarca düşmən qoşunlarından çox olmalıdır. 421 (1030)-ci ildə Fəzlin oğlu Əskuyə atasına qarşı qiyam qaldıraraq Beyləqanda müstəqil olmuşdu. Əskuyə qoşun toplayaraq atasına və qardaşı Musanın əleyhinə çıxmışdı. (Yenə orada) Beyləqan Arran dövlətinin tərkibində idi. Əskuyə buradan atasının əleyhinə çıxaraq Beyləqanı müstəqil etmişdi. 505 (1111/12)-ci ildə Məsud ibn Namdarın topladığı yerli məlumatdan da Beyləqanın bəhs edilən dövrdə Şirvan və Gəncədən asılı olmadığı göstərilir (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Beləliklə güman etmək olar ki, Əskuyə atasının əleyhinə çıxaraq Beyləqanda müstəqil olmuşdu. əskuyənin atasına qarşı qiyam qaldıraraq müstəqil olmağa vadar edən səbəblər məlum deyildir. Lakin təkə bu məlum-

Fəzl ruslarla razılışaraq onları gəmilərdən çıxarıb özünə kömək etmək üçün Beyləqana gətirdi. Onların köməyi ilə Beyləqanı tutdu və qardaşı Əskuyəni əsir edərək öldürdü (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Beləliklə, qiyam yatırıldı, Beyləqan yenidən Şəddadilər dövlətinə qaytarıldı. I Fəzlin uzun müddətli hakimiyyəti dövründə bir sıra böyük müharibələr və daxili ara müharibəsinin olmasına baxmayaraq, o, ölkənin və dövlətin daxili işləri ilə məşğul olurdu. Fəzl etdiyi müharibələrin əksəriyyətində qələbə çalmışdı. onun dövləti feodal monarxiya tipli dövlət idi. Bu dövlət feodal münasibətlərinin inkişaf etdiyi dövrdə meydana gəlmiş və inkişaf etmişdi. Əldə olan çox az məlumatdan aydın olur ki, Fəzl müharibələrdən və hərbi işlərdən başqa ölkənin iqtisadi məsələlər, xüsusilə ticarət münasibətləri məsələsi ilə də məşğul olurdu. Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərindən göründüyü kimi, Fəzl 418 (1027/28)-ci ildə Araz çayı üzərində böyük və möhkəm bir körpü tikdirmişdir. Bu körpünü Münəccimbaşı "əsəri-əzim" adlandıraraq onun böyük bir abidə olduğunu göstərir. (Yenə orada.) Araz çayı üzərində belə bir körpünün salınması həqiqətən böyük bir tarixi əhəmiyyətə malik idi. Bu körpünün tikdirilməsini iki nöqtəy-nəzərdən qiymətləndirmək olar. V. Minorski qeyd edir ki, Fəzl Araz çayı üzərində belə bir körpünü tikdirməklə ya ticarət, ya da Azərbaycan torpaqlarına hücum

Bakı 1957, XI cild, səh. 31). Məlum olduğu kimi hələ I Fəzl Arazın cənub sahillərinə çatmışdı. Qaracadağ nahiyyəsində təqribən əlliyyə qədər kəndi əhatə edən bir nahiyyə "Cilan –

göstərilirdi kimi 1027-ci ildə Şəddadi hökmdarı I Fəzl tərəfindən tikilmişdir. -Namiq Həsənov)

(ardı var)

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Məhz belə bir şəraitdə Kürdüstandakı siyasi istiqamət Osmanlı hökumətinin xeyrinə olaraq dəyişdi. Bir sıra kürd əmirləri daha Səfəvilər sarayına deyil, sultan sarayına meyl etdilər. Bu hadisədə həm osmanlıların, həm də kürdlərin arasındakı dini təəssüb böyük rol oynadı.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz nəticəni Bidlisi öz əsərində belə yazır: «Qızılbaşların zülmündən cana gələn kürd əmirləri I Sultan Səlim xana tabe olmağa başladılar» (76, 252).

Osmanlı hökuməti mövcud şəraitdən dərhal istifadə etmək üçün Mövlana²⁴ İdrisi Bidlisini Kürdüstana göndərdi və kürd əmirlərini sultan tərəfə cəlb etməyi ona tapşırırdı. Milliyyətə kürd olan Mövlana İdris öz dövrünə görə mükəmməl təhsil almış və vaxtı ilə Ağqoyunluların katibi olmuşdur. O, kürd əmirləri arasında böyük nüfuza malik idi. Buna görə də onun sultan xeyrinə apardığı təbliğat baş tutdu, bir də bəzi kürd əmirləri öz irsi əmirlik hüququnu saxlamaq üçün sultan hökumətinə tabe olmağa çox həvəs göstərirdilər. Onlar belə hesab edirdilər ki, sultan hökuməti həmişəlik olaraq onların irsi əmirlik hüququnu təmin edəcəkdir. Bəzi tayfa başçıları öz əmirlik hüququnu həddindən artıq sevdikləri üçün sonralar da müstəqillik uğrunda gedən mübarizənin başçısı oldular (1530-1585-ci illərdə).

«Şərəfnamə»dəki məlumata görə həmin dövrdə 20 nəfərdən artıq kürd əmiri Mövlana İdrisin vasitəsilə I Sultan Səlim xana məktub göndərərək, ona tabe olduqlarını bildirdilər (76, 416). Bundan başqa, sultan hökuməti bəzi kürd əmirlərinə pul və vəzifə vəd etməklə onları öz tərəfinə cəlb etdi. Kürdüstandakı bu hazırlıq işi başa çatdıqdan sonra I Sultan Səlim Səfəvilər hökuməti əleyhinə açıq müharibəyə başladı. Bəzi tədqiqatçıların yazdığına görə sultanın bu hərbi səfərinə 46 kürd əmiri öz silahlı qüvvəsi ilə iştirak etmişdir (89, 44).

I Sultan Səlim 1514-cü ildə Azərbaycan və Ermənistan üzərinə hücum edərək, Çaldıran çölündə I Şah İsmayılı məğlub etdi.

Bidlisi I Sultan Səlimin Azərbaycan və Ermənistanı olan bu yürüşünü kürd əmirlərinin xahişi ilə baş verdiyini qeyd edir (76, 416). Halbuki bu müharibənin əsas səbəbini dövrün iqtisadi-ictimai və siyasi ziddiyyətlərində axtarmaq lazımdır.

Çaldıran qələbəsindən sonra Kürdüstanda Sultanın nüfuzu daha da artdı. Bidlisi yazır ki: «Çaldıran müharibəsindən sonra Qızılbaşların nüfuzu Kürdüstanda zəiflədi. Kürdüstan və Diyarbəkir Osmanlı sultanlarının əlinə keçdi (76, 267). Çünki Çaldıran müharibəsindən sonra I Sultan Səlim əvvəlcə Kürdüstan məsələsini həll etmək qərarına gəldi. O, Azərbaycan səfərindən qayıdan zaman, Mövlana İdris Bidlisi kürd əmirləri adından sultana bildirdi ki, əmirlər öz irsi vilayətlərini Qızılbaşlardan geri almaq və əmirlər arasından bir nəfərin bəylərbəyi olmasını xahiş etdilər. Mövlana əlavə edərək göstərdi ki, «Kürd tayfaları bir-birinə itaət edən deyildirlər. Yaxşı olar ki, sultan öz adamlarından birini onların üzərində bəylərbəyi təyin etsin». «Şərəfnamə»dəki məlumata görə sultan bu təklif ilə razılaşdı və Məhəmməd ağa Çavuşbaşını (Biqlu Məhəmməd ağa adı ilə də məşhurdur) Diyarbəkir bəylərbəyi və Kürdüstan ordusunun baş komandanı təyin etdi (76, 417), sonra ona pašahıq ləğəbi verdi. Qazi Əhməd Çaldıran müharibəsindən sonra Kürdüstanda davam edən vuruşmadan bəhs edərək yazır: «Biqlu Çavuş adı ilə məşhur olan türkmən Mustovfi Diyarbəkiri almağa göndərildi» (101, 247).

Beləliklə, XVI əsrin əvvəlində baş verən Osmanlı-İran müharibəsi Kürdüstan torpağında davam etdi. Bu müharibədə vaxtı ilə irsi əmirliyi əldən çıxan və yaxud Səfəvilər dövlətindən narazı olan kürd əmirləri daha fəal iştirak edirdi. I Sultan Səlim Kürdüstan müharibəsinin ümumi rəhbərliyini Məhəmməd paşaya və Mövlana İdrisə tapşırırdı.

Sulaqzadə yazır ki: «Təbrizdən qayıdan zaman, sultanın mənzur-nəzərini cəlb edən və xanədanı Ali Osmanın xeyrxahı olan müvərrix Mövlana İdris Bidlisi... Əkrad ümərəsini padşah ali nəjada tabe etmək üçün Kürdüstan vilayətinə hərəkət etdi» (85, 378-379). Beləliklə, Çaldıran müharibəsinin ardı Kürdüstanda davam edirdi.

«Kürd və Kürdüstan tarixi» adlı kitabın müəllifi Məhəmməd Əmin Zəki Diyarbəkiri hakimi Xan Məhəmməd Ustaclunun Çaldıran müharibəsindən sonra Diyarbə-

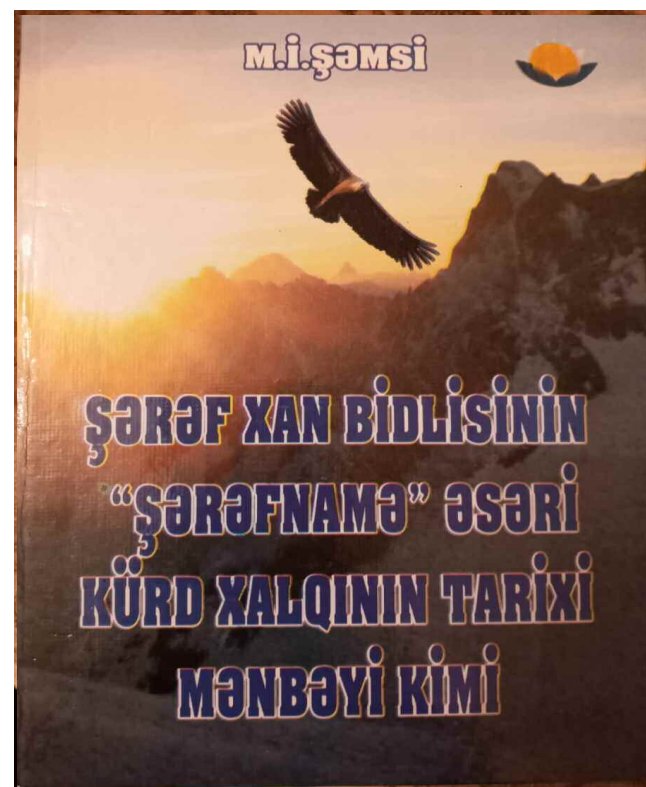
kir əyalətinə gəldiyini qeyd edir (117, 176). Lakin mənbələrdə göstərilir ki, «Xan Məhəmməd Ustaclu Çaldıran müharibəsində həlak olduğu üçün 1514-cü ildə I Şah İsmayıl Səfəvi onun qardaşı Qara xanı Diyarbəkiri hakimi təyin edir və Kürdüstan müharibəsində Qızılbaş ordusuna Qara xan başçı təyin olunur (85, 378). Qara xanın ixtiyarında 5 min nəfər Qızılbaş ordusu ilə Diyarbəkiri daxil etmək istədikdə əhali ona mane oldu. Çünki Diyarbəkiri artıq Osmanlı hökumətinə tabe olmuşdu. Qara xan Mardin vilayətində özünü möhkəmləndirərək buradan düşməyə qarşı yürüşə başladı. Hər iki ordu arasında Üsisibin yaxınlığında «Qoç hasarı» deyilən yerdə müharibə başladı. Bidlisi qeyd edir ki: «həmin müharibədə Ruzəki tayfasından Tac Əhməd, Qasım Əndaki, Mir Şahhüseyn Kisani, Mir Seyfəddin və Ömər Candar... öldürüldü» (76, 417). Bu vuruşmada kürdlərdən bir çoxunun yaralandığı və əsir alındığı da «Şərəfnamə»də qeyd edilmişdir. Kürdüstanın bir sıra vilayətlərində müharibə şiddətlə davam edirdi. Ərciş qalası bir ildən artıq Qızılbaşların mühasirəsində qaldı.

Tədqiqatçıların yazdığına görə həmin mühasirə zamanı 15 min nəfərdən çox kürd döyüşçüsü və Osmanlı qoşunu məhv edilmişdi. Mardin qalasının müdafiəsi Süleyman xan Ustacluya (Qara xanın qardaşıdır) tapşırılmışdı. Mardin şəhəri dəfələrlə əldən-ələ keçdi, lakin Qızılbaşlar təslim olmadı və Kürdüstan müharibəsi uzandı. Məhz ona görə də 1516-cı ildə I Sultan Səlim kürd vilayətlərini istila etmək üçün qəti tədbir gördü. O, Anadolu ordusuna başçılıq edən Şadi paşanı Mardinə və Trabzon hakimi Mustafa paşanı isə 10 min nəfərlik qoşunu ilə Ərzincana göndərdi. Həsən Rumlu yazır ki: «Cəməşkəzak hakimi Nurəli xəlifə Ərzincan nahiyyəsində Mustafa paşa ilə qarşılaşdı. Baş verən müharibədə Mustafa paşa qalib gəldi və Nurəli xəlifə öldürüldü» (59, 154). Lakin Bidlisi bu hadisədən bəhs edərkən Nurəli xəlifənin Mustafa paşa tərəfindən deyil, Pir Hüseyinin başçılıq etdiyi kürdlər tərəfindən öldürüldüyünü qeyd edir (76, 167-168). Bizə görə Kürdüstan tarixini diqqətlə tədqiq edən Bidlisinin verdiyi bu məlumat daha artıq həqiqətə uyğundur.

XIX əsrin ortalarında, Kürdüstanın şimal-qərb hissəsindəki bir sıra əmirliklər Osmanlı hökumətinin ixtiyarına keçdi, çünki həmin nahiyyədə osmanlılar üçün qorxu törədən Mərəş hakimi Əlaəddövlə Zülqədər artıq Osmanlı qoşunu tərəfindən məğlub edilmişdi. Yəni o nahiyyədə Osmanlı hökuməti ilə rəqabət edə biləcək elə bir qüvvə yox idi. Diyarbəkiri, Ərzincan və Mərəş əyalətləri istila edildikdən sonra I Sultan Səlim Mövlana İdris vasitəsilə Diyarbəkiri vuruşmasında iştirak edən kürd əmirlərinə qiymətli hədiyyələr və fəxri nişanlar göndərdi. Sultan bu münasibətlə göndərdiyi rəsmi fərmanda Diyarbəkiri alınmasını, kürd xalqının əsarət altına düşməməsini Mövlana İdrisin yaxşı xidməti kimi qeyd edirdi. Lakin Mardin müharibəsi davam edirdi. Şadi paşa ilə Məhəmməd paşa arasında ixtilaf başlandığına görə Şadi paşa Mardini istila etmədən Anadoluya qayıtdı. Qara xan bu fürsətdən istifadə edib Mardin qalasını daha da möhkəmlətdi. Vəziyyəti belə görən Mövlana İdris Sultana müraciət edərək yeni qüvvə istədi. M.Sulaqzadə yazır ki: «Sultan, Əhməd adlı bir dilavəri digər Rum dilavərləri ilə birlikdə köməyə göndərdi» (76, 85; 167-168). İskəndər Münşi qeyd edir ki: «1516-cı ilin yaz aylarında Xosrov paşanın başçılığı ilə 20 min nəfərlik Osmanlı qoşunu köməyə gəldi» (47, 43). Bu yeni qüvvə Məhəmməd paşanın ordusu ilə birləşərək Mardin nahiyyəsində ən şiddətli vuruşma baş verdi. İskəndər Münşi sözlünə davam edərək yazır: «Bu vuruşmada Qara xan öldürüldü, Qızılbaşların sıraları pozuldu və Osmanlı ordusu qalib gəldi» (76, 47, 43-46). Mardin şəhəri alındı, lakin şəhər daxilindəki qala təslim olmadı. I Sultan Səlim Hələb və Diməşq şəhərlərini istila etdikdən sonra Kürdüstana top və çoxlu qoşun göndərdi, beləliklə də, Mardin qalası işğal edildi lakin türk tarixçisi Əhməd Rasim iddia edir ki, Mardin şəhəri 1525 ilə qədər iranlıların əlində qalmışdır (53, 268).

Yuxarıda göstərilən ilk mənbələr Rasimin bu müddəasını rədd edir.

Mardin qələbəsindən sonra Orqe, Səncar, Hüsngif, Mosul və bir sıra digər kürd vilayətləri və qalaları da Osmanlı hökumətinə tabe oldu. Bidlisi göstərir ki: «Çaldıran qələbəsindən sonra I Sultan Səlim Diyarbəkiri sahib olub, Cəbqəcur, Ağca-Qala, Zak və Mənəşkürd nahiyyələrini də öz ixtiyarına aldı» (76, 257).

Bidlisi Kürdüstan uğrunda davam edən Osmanlı-İran müharibəsindən çox az bəhs edir. O, hətta müharibənin nə zaman qurtarmasını da əsərində göstərmir. Lakin Qara xanın birinci vuruşmada öldürüldüyünü qeyd edir. İskəndər Münşi və bir sıra digər müəlliflər və tədqiqatçılar Kürdüstan müharibəsinin iki il davam etdiyini qeyd edirlər. Bütün bunlara baxmayaraq, Bidlisi XVI əsr Kürdüstan hadisələri haqqında bir sıra faydalı və zəngin məlumatlar verməklə bərabər, yeri gəldikcə Osmanlı siyasətini pərdəli halda olsa da ifşa edir.

Beləliklə, Kürdüstanı işğal etmək üçün 1514 və 1515-ci illərdəki Osmanlı-İran müharibəsi və Kürdüstandakı rəqabət osmanlıların müvəffəqiyyəti ilə başa çatdı. I Sultan Səlim bu münasibətlə Mövlana İdris vasitəsi ilə kürd əmirlərinə 500 xələt və 17 bayraq göndərdi. Mövlana İdris özünü isə Fransada hazırlanmış qızıl qılafı qılinc və 12 min qızıl doqe²⁵ qiymətində olan dəyərli hədiyyə ilə mükafatlandırdı. Sulaqzadə həmin illərdəki Kürdüstan müharibəsindən bəhs edərək yazır: «Bədzat düşmənlər (qızılbaşlar – Ş.M.) kürd dilavərlərinə qarşı dura bilmədilər və qaçdılar, sonra sultan tərəfindən Mövlana İdrisə min flori²⁶ və fəxri fərman göndərilib, saraya dəvət olundu, lakin müharibə davam etdiyi üçün Mövlana saraya getməkdən imtina etdi» (85, 380-381). Mövlana İdris öz vətəni Kürdüstanın Osmanlı hakimiyətinə tabe edilməsində o qədər sədaqət göstərmişdi ki, I Sultan Səlim möhürlənmiş ağ kağızı ona göndərərək istədiyi kimi yazmağa icazə verirdi. Məhz buna görə idi ki, Mövlana İdris Kürdüstan müharibəsindən sonra I Sultan Səlim tərəfindən rəsmi nümayəndə kimi iştirak edərək kürd əmirləri ilə aşağıdakı qaydada müqavilə bağladı.

I. Əvvəldə olduğu kimi, bundan sonra da kürd əmirləri öz torpaqlarını irsi olaraq idarə edə bilər. Lakin müstəqil hökumət yarada bilməzlər. Qədim adət və ənənələrə görə hər əmir öz əmirlik dairəsində hökm edib bir-birinə nümayəndə göndərə bilər.

II. Kürd əmirləri öz silahlı qüvvələri ilə birlikdə Osmanlı hökumətinin bütün müharibələrində iştirak etməli və onun xeyrinə vuruşmalı idilər. Osmanlı hökuməti isə kürd əmirlərini xarici təcavüzdən müdafiə etməli idi.

III. Hər bir əmir hədiyyə adı ilə sultan xəzinəsinə ildə müəyyən miqdarda pul təqdim etməli idi (114, 4; 121, 436-437). Əmirlər daxili işlərində müstəqil, xarici siyasətdə isə Osmanlı hökumətinə tabe olmalı idilər.

Beləliklə, Mövlana İdrisin yardımı ilə Kürdüstan Osmanlı hökumətinə tabe oldu. Həmin müqaviləyə əsasən mərkəzləşmiş Kürdüstan dövlətinin yaranmasına mane olan irsi əmirlik hüququ saxlanıldı²⁷. Diyarbəkiri əyaləti altı hökumətə və 19 ocaqlığa²⁸ bölündü (98, 300-302). Bunlardan 11 sancaq²⁹ bilavasitə Osmanlı hökumətinə tabe oldu, 8 ocaqlıq zahirdə müstəqil qaldı. Övliya Çələbi yazır ki, «Diyarbəkirdən başqa ona tabe olan 40 qala da I Sultan Səlim tərəfindən alındı» (48, 146).

(Ardı gələn sayımızda)

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Əvvəli ötən sayımızda

Aşkar milli səciyyə daşıyan jurnalın üz qabığında Səlahəddin və Kərimxan Zəndin şəkilləri nəzərə çarpırdı. Kürdlər öz milli hüquqlarını dərk etməyə çağırılır və kürd dili üçün əlifba tərtib olunurdu və s. 1914-cü ildə jurnalın adı dəyişdi, «hətəvi kürd» (Kürdün günəşi) qoyuldu və görünür çox geniş yayıldı. Mən bu barədə uzaq Süleymanidə eşitdim. Milli məsələlərin yenidən qalxması, yerli xan və ziyalıların çox maraqlandırmışdı.1

Müharibədən qabaq protestant missionerləri Souc bulaqda yerləşmiş alman cəmiyyətinin himayəsilə kiçik «Kürdüstan»1 jurnalını çıxarmağa başladı. Burada nəsihatəmiz məqalələr, xalq şerindən parçalar və s. çap olunurdu (O.Mannanın kitabından).

Kürdlərin öyrənilməsinə, əsasən isə onların dilinin tədqiqinə çoxlu ədəbiyyat həsr olunmuşdur. Əgər Kürdüstan üzrə rus səyyahları az olsa da (daha çox vəzifəli şəxslər) baron Bode, Çirikov,2 Xanikov3, V.F.Mayevskiy, P.A.Tomilov, K.Smimov4, Maksimoviç-Vasilkovskiy5 və b.) İftixarla demək olar ki, kürdlər haqqında məlumatların elmi tədqiqi əsasən Rusiyada toplanmışdı. İmperatriça Böyük Yekaterinanın buyruğu ilə akademik Pallas 1787-ci ildə «Bütün dillərin və ləhcələrin müqayisəli lüğəti»ni tərtib etdi. Burada demək olar ki, ilk dəfə 276 kürd sözü çap olunmuşdu. Elm tarixində çox vaxt belə bir hal müşahidə olunur ki, yeni mövzu eyni vaxtda bir-birindən asılı olmayaraq müxtəlif yerlərdə işlənir. İlk kürd qrammatikası elə həmin 1787-ci ildə Romada italyan dilində meydana gəldi. Onun müəllifi 18 il «Amadiyanın dərinliklərində yaşamış katolik missioneri Maurizio Qarzoni olmuşdur.

1) Məndə olan №1də «Nisan (aprel) 1914» qeyd olunub.

2) 1849-52-ci illərdə türk-fars sərhəd çəkilişi üzrə rus komissarının yol gündəliyi Qamazovun redaktoruğu ilə çap olunub. Spv.1875. Bu gözəl əsər artıq nadir kitablar qismindədir. Polkovnik Çirikovun təsvir etdiyi bir çox marşrutlarla gedərək bu səyyahın qeyri-adi dəqiqlik və vicdanlılığını təsdiq etməyi özümə borc bilirəm. Biz onunla həqiqətən fəxr edə bilərik. Onun əsəri bu vaxta qədər öz əhəmiyyətini saxlamışdır.

3) Bax. Onun İran Kürdüstanına səyahəti. Vest i Qeoqr. Obş, 1852, otd. V (1-18). Zapis ki Kav. Otd. İ.R.Q.O. 1852 1-ci kitabda knyaz A.Qaqarinin Sənnə haqqında müxtəsər məqaləsi çap olunub.

4) K.N. Smimov – Şimali Kürdüstana səyahət. İzv. Kav. Otd. İ.R.Q.O. XVII, №4 (1904)

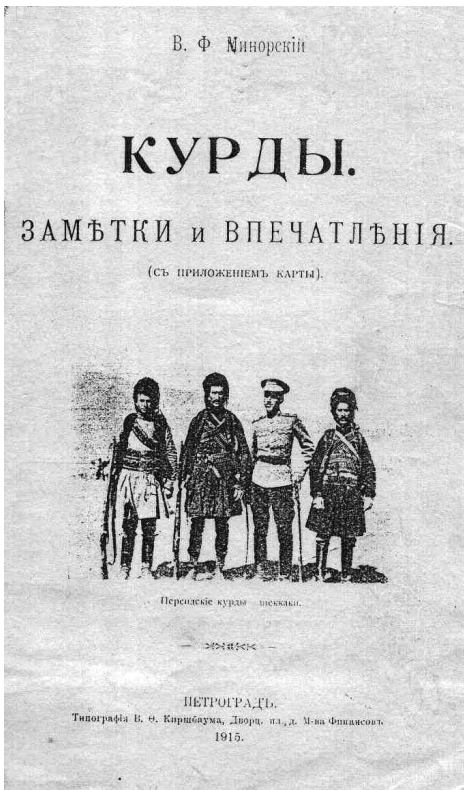
5) İrana səyahət. İzv. Kav. Otd. İ.Q.O., VII, №4, və səyahət haqqında xüsusi hesabat.

Təsəvvür etmək olar ki, 150 il bundan əvvəl Kürdüstanın uzaq, xəlvət bir guşəsində Qarzoni ata hansı məhrumiyyətlərlə mübarizə aparıb, həyatını hansı çətinliklərlə məruz qoyub.1 Öz xidmətlərinə və gördüyü işin zamanına görə haqlı olaraq onu «kürdşünaslığın atası» adlandırmışlar.

Gələcəkdə kürdlərin necə inkişaf etməsi ancaq mütəxəssislər üçün maraqlı ola bilər. Budur, bu xalq haqqında bizim düşüncəmizi irəli aparan bəzi xüsusi hallar haqqında.

Artıq XVIII əsrdə (Herbelot) ən dolaşq bir dövrün geri qalmış həyatını işıqlandıran kürd qəbilələrinin yuxanda yad olunmuş salnaməsi məlum olub. İngilis səyyahları böyük çətinliklərlə onun bir neçə nüsxəsini tapdılar, ancaq onlardan ən yaxşısını rus ordusu əldə etdi. 1828-ci ildə İranla müharibə zamanı general Suxtelen Ərdəbil şəhərini tutdu və səfəvilərin məşhur kitabxanasını hərbi qənimət kimi Petroqrada göndərdi. Başqa kitablar arasında

«Şərəfnamə» salnaməsinin 1599-cu ildə müəllif tərəfindən yoxlanıb imzalanmış nüsxəsi də vardı. Əlyazmanın əhəmiyyəti bizim alimlər tərəfindən nəzərə alındı. Əvvəlcə Velyami-

nov – Zernov əsl fars mətnini, sonra akademik Şarmua az qala bütün ömrünü sərf etdiyi fransızcaya dörd cildlik tərcüməsini çap etdirdi.1

Kırım müharibəsi zamanı Smolensk quberniyasında başqa türk əsirləri arasında kürdlər də vardı. Cənab Lerx o saat Elmlər Akademiyası tərəfindən ora ezam olundu və elmi cəhətdən yoxlanmış ilk kürd mətnlərini çap etdirdi.2

Keçən əsrin 40-cı illərində Şərqə ezam olunmuş iki rus magistri Berezin və Dittel də kürdləri öyrənirdilər. Lakin onlardan daha artıq işi iki rus konsulu A.Xodzko və Jaba görmüşdü. Onlardan birincisi müstəsna dərəcədə hər şeyi bilmək həvəsilə seçilir, çox səyahət edir və yazırdı. Parisdə təhsilli bir kürdlə rastlaşıb, sonra fransız dilində (Journal Asiatique, 1857) Süleymani (şərq) ləhcəsi haqqında очерк çap etdirdi. Konsul Yaba

1) 30-cu illərdə əlyazma ilə məşğul olmağa başlayan Şarmua, sonra 20 il xəstələndi və ancaq 1868-ci ildə tərcümənin ilk cildini çap etdirə bildi. Dördüncü cild (yeni II kitab) 1875-ci ildə nəzərdə tutulub.

2) «İran kürdləri haqqında tədqiqat» 1 kitab – Giriş və kürd qəbilələrinin təfsilatı ilə hesablanması; Sab. 1856. II kitab – kürd mətnləri və Zaza ləhcəsində, 1857., III kitab – lüğətlər və tarixi-ədəbi giriş, 1858.

1848-1866-cı illəri Ərzurumda keçirib və qərbi kürd ləhcəsi ilə məşğul olub. O, ətrafına təhsilli kürdləri toplamış və onların köməyi ilə kürd müntəxabatı, kürd-fransız lüğəti, fransız-kürd danışq kitabı və nəhayət böyük fransız-rus-kürd danışq kitabı və nəhayət böyük fransız-rus-kürd lüğətini tərtib etdi. Ancaq ilk iki kitab Elmlər Akademiyası tərəfindən çap olundu. Böyük praktik əhəmiyyəti olan qalan ikisi isə itmiş hesab olunurdu. Ancaq xoşbəxt bir təsadüfdən mən onların izinə düşdüm və 1913-cü ildə Jabanın varisləri onun bütün əlyazmalarını mənə verdilər. Mən bütün gücümü sərf edəcəm ki, onları çap etdirim.

Nəhayət, 70-ci illərdə İrəvan quberniyasının rus kürdlərini uşaqlıqdan kürdcə danışan və ona görə də yazmağı və çox maraqlı şeyləri bilən professor Yegiazarov tədqiq etdi.1

Rusiya kürdlərinin öyrənilməsinə yaxın münasibəti xaridə faktiki olaraq qəbul olunmuşdu. Hətta, alman alimləri Yusti, Prima və Sosinin əsərləri və avstriyalı Makasin yazılmış

mətnləri çap olunmaq üçün bizim Elmlər Akademiyasına təqdim olunmuşdu. Beləliklə kürd xalqı haqqında əhəmiyyətli nə varsa, bizim Petroqradda meydana gəlmişdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu günlər Almaniyada bu monopoliyanı bizdən almağa ciddi cəhd göstərildi. Alman alimi Oskar Mann imperator Vilhelmin özündən maddi yardım alıb 4 il xüsusilə kürd xalqının tarixini öyrənərək İran və Türkiyəni səyahət etdi. Məşhur filantrop keşiş Lensiusun vasitəsilə ermənilər arasında çıxış etmək cəhdi kimi kürdlərə gec oyanmış bu maraq kürd məsələsində özünü göstərmək arzusundan xəbər vermirdi?

Ən son yenilik (1913) ingilis Soanın kürd dilinin qrammatikasıdır.

1) Zap. Kav. Otd. İ.R.Qeoqr. Obş. Kn. XIII, vıpusk vtroy, 1891

Gizli surətdə müsəlmanlığı qəbul etmiş, fars mirzəsi adı altında bir müddət gizlənərək uzun zaman cənubi Kürdüstanda yaşamış müəllifin şəxsiyyəti xüsusilə maraqlıdır.1

Hal-hazırda Petroqrada Universitetində kürd dilində dərs demək üçün cənab Orbelli xüsusi olaraq hazırlanır. Ümid edək ki, onun işləri kürdşünaslıqda rus rəhbərliyi ənənələrini canlandıracaq və bərpa edəcək.

V Din

Dinə görə kürdlərin böyük əksəriyyəti sünnü müsəlmanlardır. Bu, Kürdüstanda İran və Türkiyənin rəqəbətində türklərə böyük şans verirdi. Türklər 1905-1912-ci illərdə İrana soxulduqları zaman, məhz bu hadisəyə arxalanmışlar. Həm də türk komissarı Tahir paşa bütün kürdlərin Türkiyəyə mənsubluğu haqqında nəzəriyyəni açıqca inkişaf etdirirdi. Ancaq mahiyyət etibarilə, sünnü olmaqlarına baxmayaraq kürdlər başqa məzhəbə məxsusdurlar. Onlar şəfi, türklər isə hənəfi idilər. Həmiyə məlum faktıdır ki, məhz belə xırda şeylər bənzərsiz təfərrüat törədə bilər.

Mühüm rol oynaya bilən başqa bir hadisə də var. Bəzi kürd nəsiləri ilk xəlifə sülalələri əməvilər və abbasilərdən törəndiklərinə

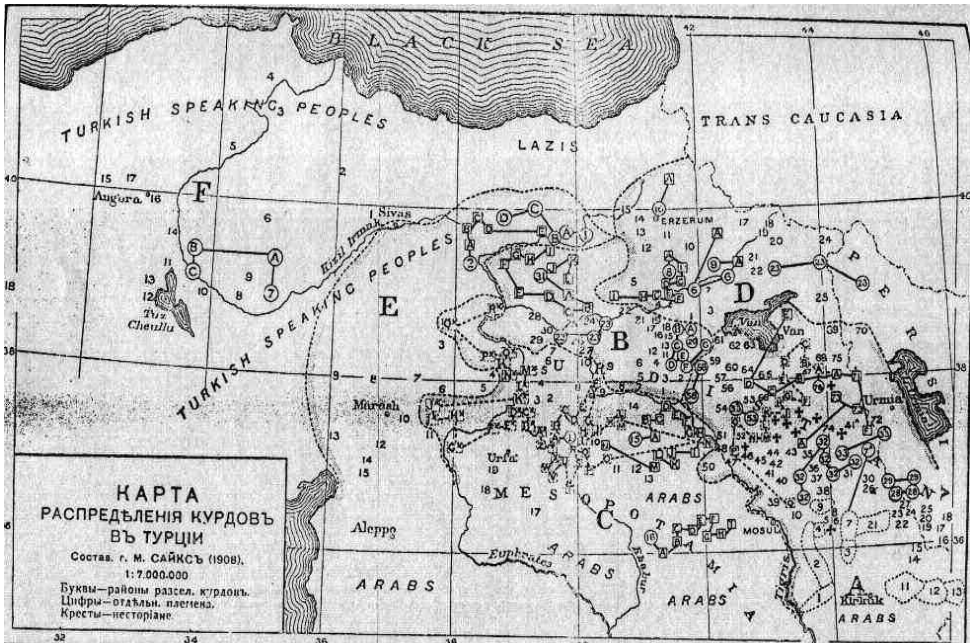
tini qoruyub saxlamış bir neçə şiə qəbiləsi var. Mən kiçik qalıqları qalmış qəbilələrin başqa qəbilələrə birləşməsinin və bu zaman öz məzhəbini dəyişməsinin şahidi olmuşam.1

Mömin sünnülükə müxalif münasibətdə olan kürd ruhani şeyxləri rəsmi islamdan daha artıq əhəmiyyətə malikdirlər. Şəmdinan2 və Şəhrizur şeyxləri (Həvramanda Təvilə və Biyayre kəndləri) nəqşibəndi təriqətinə mənsubdurlar və görünür, çox sərt müsəlman nöqtəyi-nəzərinə tərəfdardırlar. Başlıcası onların nəsilələrinin müqəddəsliyin-dən, əcdadlarının qəbilələrinə pərəstiş etməkdən və onların ruhani qüdrətinə inamdan ibarətdir. Bu cür müridizm bizə Şamil tarixindən tanışdır. Yadımdadır, türk zabiti sərhəddə öz mülkünə gəlmiş türk senatoru Şeyx Əbdül Qadirin yanına öz atlı dəstəsini gətirmişdi və onların hamısı ehtiramla bu müqəddəsin əlini öpdürdülər. Şəmdinan şeyxlərinin ehtirama malik olmaları, xüsusilə, təəccüblüdür. Onların Kürdüstanın dərinliklərində yerləşmiş təkyələrinə bizim Orta Asiyalılar da axışırlar. Soan hətta Məkkə və Bağdaddan sonra Biyayre Şeyxin yanına gəlmiş bessarabiya müsəlmanla görüşünü təsvir edir.

1) Dəştətel dairəsi (Bane yaxınlığında), Zohabin bir neçə qəbiləsi və s.

2) Onların «pir»i Süleymanili Mövlana Xəlid Dəməşqdə dəfn olunub. Nehridə Şəmdinanda məşhur Şeyx Übeydullanın babası Səid Abdulla dəfn olunmuşdur.

Daha azad fikirlə başqa şeyxlər, məs, Souc-bulaq1 rayonuna da səpələniblər. Onlardan biri ilə bir neçə dəfə görüşmək və çox yaxınlaşmaq mənə qismət oldu. O, geniş panteizmə etiqad edən sufi dərviş, müstəsna zahiri görkəmə malik şən, mehriban insan və bütün bunlara əlavə olaraq yaxşı şair idi. 1914-cü ildə mənim keçmiş səyahət yoldaşım D.D.Belyayevə bir dəfə bu Şeyxin yanında Haqqaya getmə ayininin icrasında iştirak etmək müəssər olmuşdu. Dərvişlər səslərini uzada-uzada «La ilahə illəllah» (Allahdan başqa Allah yoxdur) qışqıraraq ağır-ağır yırıq-

(«Şərəfnamə») iddia edirlər. Bir əfsanəyə görə Botanda abbasilərin qədim bayrağı saxlanılır. Belə ki, türk sultanlarının xəlifəliyə haqqı, hətta müsəlman dünyasında da mübahisəsiz deyil.2 Kürdlər isə Konstantinapoldan asılı olmayaraq, dini yolları axtarıb tapa bilərlər.

1) O, maraqlı bir macəra kitabı yazdı. To Mesopotamia and Kurdistan in disguise by E.B.Soane. L. 1912. Soan türkləri sevmir və İrana və kürdlərə meyl göstərir.

2) Osmanlı sultanlarına xəlifə adının yazılması barədəki anlaşmazlıq haqqında. Bax. B.B.Bartold. Xəlifə i Sultan «Mir İslama», 1912, №2,3.

İran Kürdüstanında, adətən, İrana sədaqət-

alanmağa, nəhəng qavalları sədəsi altında sürəti artıraraq, qeyri-adi həyəcana gəlib tullanmağa, başlarını bir-birinə və evin sütununa çırpmağa başladılar. Bədənələrini elə fırladırlar ki, dalğalanan saçları havada biz-biz dururdu. Kürdlər istərik hərəkətlərlə kütlədən ayrılıb daireyə atılmağa başladılar. Dəlilik və ekstaz atmosferi qeyri-iradi tamaşaçılara yoluxdu.2 Burada iştirak edən avropalıların, həqiqətən, halı pozuldu. Onlardan biri yalvardı ki, şeyx bu özündən çıxmanı sakitləşdirsin. Doğrudan da onu bir işarəsi ilə birdən-birə sakitləşdilər. Artıq dərvişlik müsəlmanlıqdan ayrılır. Kürdlərdə iki çox maraqlı din yaranıb.

(Ardı var)

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

EHMEDÊ XANÎ HAYATI VE ESERLERİ

"Ehmedê Xanî" kimdir, nerelidir?

Miladî bin yıllarında Hakkari'nin Çukurca ilçesi civarında, Azərbaycan yöresindən gələn Bağdat və Şam yörelerine gitməkdə olan ticarət kervanlarının yolu üzərində bir han (Kürtçesi: Xan) inşa edilir.

Zamanla bu han etrafında "Xan" adında bir köy kurulur. Bu köy'e öncə Ehmedê Xanî'nin aşireti olan "Xanîler", daha sonraları da Mehmûdî aşiretinin digər iki kolu olan "Pinyanişiler" və "Ertüşiler" yerləşir. Bunların yerləşməsiylə birlikdə biraz daha böyüyən Xan köyü, bu üç aşiret kolunun ihtiyaclarına cavab vereməyəcək bir nüfusa ulaşıncə, öncə Pinyanişiler və Ertüşiler, daha sonraları da Xanîlerin bir kısmı Xan köyündən ayrılırlar.

Xanîlərin bilinen eski liderlərindən biri olan və ailesi ilə birlikdə Van'ın Hoşab ilçesi civarına yerləşən Mîr Hasan, savaşı və saldırlar sonucu yıkıma uğrayan Zerinak kalesi'nin onarım işlərindən sorumlu olmaq üzere "Dizdar" (Kale Ağası) olaraq təyin edilir.

Mîr Hasan'ın vəfatından sonra yerinə oğlu Mîr Süleyman, onun vəfatından sonra yerinə oğlu Mîr Abdurrezzak, onun da ardından yerinə "Büyük Şeyh Abdurrahman" olaraq məşhur olan oğlu "Mîr Abdurrahman Xanî" gəlir.

Van və çevresi 16. yüzillik ilkin yarısında Şah Tahmasb idarətindəki Səfəvilər tərəfindən işğal edilincə, Abdurrahman Xanî ailesiylə birlikdə Bayezîd'e (Doğubayazıt) göç edər və burada Mehmûdî aşireti içərisində kendinə yer bulur "Doze Sor" (Kızıl kale) civarına yerləşir. O dövəmdə adı gələn kalenin hakimi olan Mîr Necmeddin Mahmûdî çox saygı göstərdiyi Şeyh Abdurrahman Xanî'yi "Kale Kadısı" olaraq atar və Şeyh Abdurrahman vəfat etdiyi 1534 yılına qədər bu vəzifədə qalır.

Şeyh Abdurrahman'ın vəfatından sonra kalenin idarəsi oğlu Mîr Rüstəm'e verilir. Ancak osmanlıların Kürt Cəlalî aşiretinə qarşı təkidlərləri olumsuz tutum qarşısında, Cəlalî aşiretinə dəstək çıkmayan kale əhalisinin bu vəziyyətini içinə sindirəməyən Mîr Rüstəm vəzifədən istifa edər və ailesiylə birlikdə Bayezîd'in (Doğubayazıt) mərkəzinə yerləşir. Mîr Rüstəm'in vəfatından sonra yerinə Xanîlər ailəsinin "Mela" (Molla) ünvanını aldığı bilinen ilk fərdi olan oğlu İyad (və ya Eyad) gəlir. Fıkh ilminə ki dərindən bələğsindən dolayı Mela olaraq məşhur olan bu zatın vəfatından sonra yerinə oğlu İlyas gəlir. İştə kendisi də ilim təhsil edib, icazət alan və Bayezîd'də "Müdərris"lik yapan İlyas, Ehmedê Xanî'nin babasıdır. Annesinin adı Gülnigar'dır.

Ehmedê Xanî 1651 yılında Doğubayazıt'ta doğmuş 1707 yılında Doğubayazıt'ta vəfat etmişdir. Hiç evlənməmişdir.

Osmanlılar zamanında Bayezîd olaraq ifadə edilən yer, günümüzdə Kürtçə: Bazîd, Türkçə: Doğubayazıt olaraq söyənir, yazılır.

Kimiləri Xanî'nin kökeni olan "Xanîyanî" aşiretinin yaşamış olduğu "Xan" köyündən dolayı, Ehmedê Xanî'yi Hakkari'li olaraq qəbul et-tir-məyə çalışmaqdadır.

Kimiləri də Van'ın Hoşab ilçesi civarında Hakkari'nin Xan köyündən göç edənlərin yaşadığı "Xanîyanî" aşiretinin davamı qəbul edilən təqribən 50 köylərinin bulunmasından dolayı, Ehmedê Xanî'yi Van'lı olaraq qəbul et-tir-məyə çalışmaqdadır.

Oysa ki yuxarıda da dətəylı bir şəkildə anlatıldığı gibi "Xanîyanî" aşireti Hakkari-Çukurca-Xan köyündən Van-Hoşab'a göç edər 4 kuşaq burada yaşadıktan sonra, Şeyh Abdurrahman Xanî və ailesi Doğubayazıt'a göç edərlər. Doğubayazıt'ta da 4 kuşaq yaşadıktan sonra Ehmedê Xanî dünyaya gəlir. Dolayısıyla "Hakkari'li", "Van'lı"dır demək yersizdir, gerçəklik payı yoxdur.

Doğrusu: Ehmedê Xanî 1651 yılında Doğubayazıt'ta doğmuş 1707 yılında Doğubayazıt'ta vəfat etmişdir. "Ehmedê Xanî Hazretlərinin Türbəsi" Doğubayazıt'tadır. Hələ də Doğubayazıt xalqı və yurdun dörd bir yanından və yurtdışından gələn ziyarətçilər tərəfindən ziyarət edilməkdədir.

Doğubayazıt xalqı günümüzdə də "Serê Xanî Baba" (Xanî Baba'nın Başı İçin) diye yemin edər. Bu yemini yapana inanır. Yalan yere bu yeminin edilməyəcəyi inancı yüksektir.

Doğubayazıt ilçəsində "Xanî Baba" yada "Ehmedê Xanî" ilə başlayan işyeri isimlərinə, tabelalara sıkça rastlanır. "Ehmedê Xanî Parkı", "Xanî Baba Turizm", "Xanî Baba Lokantası", "Xanî Baba Çay evi", "Xanî Baba

Manavı", "Xanî Baba Kuaför Salonu", "Ehmedê Xanî Pasajı" gibi.

Araştırmacı, tarihçi, yazar və bu konuya önəm verən kuruluşlar tarafından "Ehmedê Xanî Resmi" olarak bu konuda yayınlanmış olduğum resim ortak qəbul görmüşdür.

İsmi "Ehmedê Xanî" olaraq okunub yazılması gərəkirkən, "Ahmed-i Hani" olaraq Türkçələştirilməsi, isminin doğru yazılıp okunmaması üzücü bir vəziyyətdir. Bunun tək nədini Kürtçə dilinin 2009 yılına qədər yasaklı bir dil oluşudur. Kürtçə əlifbə ilə yazmanın yasak olmasıdır. Oysa ki qəbul gələn bir doğru var ki, özəl isimlər, şahıs isimləri başqa bir dillə çevrilməzlər. Anlamı nədir diye tərcümə ediləbilirlər amma isim kendi anadilində nəsil okunub yazılıyorsa digər dillərdə də öylə okunub yazılmalıdır. Yəni "Ehmedê Xanî".

Eğitim durumu:

Ehmedê Xanî, Bayezîd'də bulunan Muradiye Medresesi'ndə təlim görmüşdür. Daha sonraları Ahlat, Urfa, Bitlis, Cizre, Bağdat, və Mısır'da bulunan digər medresələrdə təlimini tamamladıktan sonra Bayezîd'də dönerək bir məscid və medresə kuraraq imam və Öğretmenlik yəzməyə başlamış və vəfat etdiyi tarixə qədər dər verməyə davam etmişdir.

Okuma-yazma bilən, aydın bir aşiret'e mənsub olan Ehmedê Xanî 14 yaşında Mîr Muhamed'in divan katipliyini yapmış, daha sonraları Muradiye Medresəsində imamlik və Öğretmenlik (Müdərris) vəzifələrini birlikdə sürdürmüşdür.

Mezhebi, tarikatı ve tasavvuf anlayışı

Ehmedê Xanî'nin əsərləri incələndiyində Kürt alimlərinin böyük çoxluğu gibi fikhi mezhep olaraq Şafii, itikadi mezhep olaraq Sünni-Eş'ari, tarikat olaraq Nakşibendi olduğuna anlaşılmaktadır.

Ancak Xanî'nin tarikat və təsəvvuf anlayışında cahil və sahtekar Şeyh və Sofu'lara yer yoxdur. Nitekim

"Nubehara Biçûkan"ın 7. kıtasının giriş vecizinde Şeyh'lik və sofu'luğun ancak keramet, ilim, okuma və amel dinamikləri ilə bir hüviyyət qazanacağına və bağlanan tarikat'ın İslam şəriat'ına uyğun olması, dolayısıyla İslam'ın təsvip etmədiyi hurafələrlə dolu bir tarikat olması və sofu'nun inzivaya çekildiği hər zaviyə'nin (ibadət için çekildiği tenhâ yer), bir ilim hücrəsi olaraq sağlam bilgilərin edinildiği bir yer olması gərəkliyinə diqqət çekmektedir.

Askeri ve siyasal açıdan:

Ehmedê Xanî'dən öncəki dövəmlərdə başlayıb Kürtlər və Xanî üzərindəki etkiləri Xanî dövəmində də davam edən hadisələrin başında Osmanlı-İran savaşı gəlməkdədir. Kürtlər və toprakları bu iki rəqib güc arasında şiddətli bir mücadələ və çatışma alanı halinə gəlmiş və ən böyük zərər də Kürtlər və toprakları görmüşdür. Yaşanan savaşılarda Kürtlərin bir kısmı Osmanlıların, bir kısmı da İranlıların yanında yer alırlardı. Böyləce Kürt bəylikləri Osmanlı və İran İmparatorluqları uğruna birlirlərinin kanını dökməkdən də çekinməzlərdi.

İran Səfəvilərini idarədən Şah İsmail, topraklarını genişlətmək amacıyla Kürt mintonkasını işğal ettiğinde, 12 Kürt emiri özerk idarətlərini Şah'a bərakmaq və kendisinə bəğliləklərini bəlkirtmək için Tebriz'e gittiklərində tutuklanıb zindana atılırlar. Daha sonra sərbəst bərakıl-salar da Kürtlərin İran idarətinə gələnəri artıq sarsılmışdır. Osmanlı padişahlarından Sultan selim zamanında Kürt bəyləri özerk idarətlərini kendiləri idarətmək şərtiylə Sultan selim'e bəğliləklərini ilan etmiş və 1514 yılında Osmanlı-İran arasında yaşanan Çaldıran

savaşındə Osmanlı padişahına yardım edərək, İran Səfəvilərinin yenilgiyə uğramalarına böyük katkıları olmuşdur.

Kürtlərin Osmanlı Sultan'ı Selim'e dəstək vermə nədənləri:

1- Kürt bəyliklərinin Osmanlı dəvləti tərəfindən tanınması

2- İran dəvlətinin Şii, Osmanlıların isə Kürtlər gibi Sünni oluşu

3- Şah İsmail'in daha öncələri mezhep taasıbuyla hərəket edərək Sünni Kürt bəylərini azledip yerlərinə Kızılbaş idarəticilər təyin etməsi

Çaldıran savaşı zaferindən sonra Kürt coğrafiyasının digərlik mühitlərində toplam 55 Kürt bəyliyi kurulmuş. Yavuz sultan Selim ilə yapılan anlaşmaya göre bu bəyliklər kendi içişlərində sərbəst fakat hər hangi bir dış saldıridə osmanlı'ların yanında yer alacaqlardı.

Kürt bəylərinin də yardımıyla İran Səfəvilərinin elində bulunan Bağdat, Osmanlı toprağına katıldıktan sonra, 1639 yılında Osmanlı-İran arasında "Kasr-ı Şirin" anlaşması imzalanır. Bu anlaşma ilə Kürt toprakları ikiye bölünür. Doğü mintikaları İran, digər mintikalar da Osmanlı payına düşər.

Ehmedê Xanî, Osmanlı-İran arasında yaşanan savaşılarda ən böyük zərər Kürtlərin çektiğini "Mem û Zîn" əsərində 221-225 beyitləri arasında şöyle dillə gətirmişdir:

Bu Rom və Farslar Kürtləri kuşatmışlar
Kürtlərin tümü dörd tarafa dağılmışlar

Kürt kabillərini bu ikili cəphələr
İmha okları için hədəf seçmişlər

Sınırların təspitində anahtar olan Kürtlərdir
Aşiretləri sınırlar üzərində sağlam sətərlərdir

Birər dənizi andıran Romlar və Acəmlər
Nə zaman ortaya çıkıp hərəketə gəçsələr

Kürtlər hər taraftan kızıl kana bulanırlar
Bərzah gibi onları birlirlərdən ayırırlar

Xanî'yi etkileyen olaylardan biri də 1608 yılında İran Səfəviləri ilə Kürtlər arasında yaşanan və Kürt dirləniş hərəketinin önəmli dirləniş xalkalarından biri sayılan "Dımdım Kalesi" olayıdır.

1660 yılında Bitlis, Hakkari və Amediyə bəylikləri Osmanlı hakimiyyətinə girmişlərdi. 1666 yılında Bağdat səfərinə giden Osmanlıların yanında yer almadığı və zaferini kutlamadığı gərəkçesiylə Bitlis bəyi Abdalhan'ın üzərinə böyük bir kuvvətlə gidilərkə bəyliyinə son verilir və maddi-mənəvi bütün varlığına el konulur. İğincə tarafı isə Bitlis Kürt bəyliğinin ortadan kaldırılması hərəkatına başta Mehmudî aşireti olmaq üzere bir çox Kürt bəyi də çox sayıda savaşıçı güc ilə Osmanlı Sultanı yanında yer almasıdır.

Ehmedê Xanî, gərək kendisindən öncəki sürəclərdə, gərəkse kendi zamanında meydana gələn askeri və siyasi olaylardan etkilenmiş, bu olaylar Xanî'nin ulusal düşüncələrinin şəkillənmesində önəmli rol oynamışlardır.

Osmanlı imparatorluğu zamanında baş göstərən isyan və qarışıklıklar sonucunda digərlik uluslar, başlıarının çaresinə bəkip dvlətləşmə yolunda çaba sarfəderkən, Kürt bəylikləri ya dağılma sürəcinə girmiş yada kendi aralarında kavgalı olmuşlar, bir türlü kendi aralarında birlitlik sağlayamamış bir lider etrafında bir araya gəlməmişlərdi.

Sahip olduğü öngörü ilə gələcəği iyi gələn Ehmedê Xanî'nin ən böyük ulusal arzusu, Kürtlərin kendilərindən olan və bazı nitəliklərə sahip müştərek bir lider etrafında birləşip kendi kədlərini təyin etmələri olmuşdur.

"Mem û Zîn" adlı əsərinin 189-234 arası beyitlərində ulusal arzusunu və bu arzunun gərəkşəməsinin önündəki engəllər olaraq "Kürtlər və onların bəyləri arasında ki iç anlaşmazlıqları" gibi sosyoloji təspitlərdə bulunmuşdur. Cəsur və gəyretli Kürt bəylikləri açıqça övmüş, cömertlikləri və ulusal onurlarına rağmen bu toplulukların nə qədər bahtsız və talihsiz olduklarını açıqça dillə gətirmişdir.

ardı gələn sayımızda

Hazırlayan: Mustafa ÖZER
Mustafaozer34@hotmail.com

Zimanê kurdî li Sûriyayê di 100 salên borî de

Eger em li ser Sûriyayê bi axivîn wate dive em ji rêkeftina Saykis-Pîko dest pê bikin ango ev nexşeya ku niha li jêr naye Sûriyayê ye ku ji aliyê wê rêkeftinê ve hatiye sazîkirin, ku di 16ê Gulana sala 1916an hatiye imzekirin, ku ij bilî sazîkirina nexşeyên nû li navçeyê, serpereştî û dagîrkirin jî di navbera Fersna, Bîrîtaniya û Rosiyayê de hatin dabeşîrin.

Piştî Saykis-Pîko(Sûriyaya Nû)

Ji ber rewşa nearam a li bakûrê Kurdistanê û Turkiyeyê, çûn û hatin, liv û tevger, derbederî û dubare niştecibûn dest pê kir, hin bi hin sînor hatin danîn, navên nû ji bo kurdan ketin holê, serxet û binxet, bakûr, rojava, rojhilat û rojavayê Kurdistanê ango kurdistanê Tûrkiye, Sûriya, Îraq û Îran, êdî kurdên Sûriyayê tevî rewşê nû bin ku girêdana wan bi welatekî nû li jêr naye Sûriyayê, paytexta wê Şam e.

Pîvanên mafê zimên li gorî dana derfetê

1-Destûrî

2-Siyasî

3-Rewşenbîrî û wêjeyî

4-Ragihandin

1-Zimanê kurdî di destûrên Sûriyayê de:

-Destûra 1928an:

Ev destûr ji aliyê komeleya dewleta Sûriyaya damezrênerî ve hat amadekirin, ev destûr di 22 gulana 1930an de bi fermî hat ragihandin.

*Madeya 24an: zimanê Erebî zimanê fermî li hemû dezgehên dewletê ye, ji bilî rewşên ku li vê madeyê ku bi vî mercî zimanên din zêde bibin li gorî yasa yan rêkeftinên navdewletî.

*Madeya 28an: ji mafên hemû pêkhatayên olî ye ku dibistanên tayebet ji bo fêrkirina zarokan bi zimanê xwe li gorî pîrensîpên yasayî vekin.

-Destûra 15/09/1950an:

Sûriya komareke erebî ye, gelê Sûriyayê beşek ji miletê erebî ye.

*Madeya 4an: Erebî zimanê fermî yê dewletê ye.

-Destûra 13/03/1973an:

Di vê destûrê de navê dewletê bû komara erebiya Sûriyayê.

*Madeya 4an:Erebî zimanê fermî yê dewletê ye.

*Madeya 21an: armanca sîstema xwendinê avakirina nîşekî erebî netewî komonîst e.

**Di destûrên Sûriyayê de gelek guhertin hatin pêkanîn, lê ti guhertin ji bo fermîkirina zimanê kurdî nebûn, berovajiyê wê yekê, destûr û dewleta Sûriyayê bihtir berev erebkirinê ve çû.

2-Siyasî

Yekemîn partiya kurdî li Sûriyayê bi naye Partiya Dîmokratî ya Kurdistanî-Sûriya hat avakirin, di nabe sala 1957an ta 2016an gelek partiyên siyasî hatin avakirin, gelek partî ji hev cuda bûn, kompartiyên hevpeyman jî hatin avakirin, ku piştî destpêkirina şoreşa Sûriyayê Encumena Nîştîmanî ya kurdî li Sûriyayê(ENKS) û Tevera Civaka Demokratîk(TEV-DEM) hatin avakirin û hin partî ji derveyî wan hevpeymanîyan jî man.

Partiyên siyasî yên kurdî li Sûriyayê di peywirên navxweyî yên xwe de yek ji daxwazên sereke, fermîkirina zimanê kurdî li gel zimanê erebî li Sûriyayê dixwestin, di nava endamên xwe de jî gelek xulên zimanê kurdî vedikirin, belavokên xwe yên partîti jî bi zimanê kurdî û erebî bi nehenî belew dikirin.

3-Çalakiyên Rewşenbîrî û wêjeyî yên bi zimanê kurdî li Sûriyayê

Li Sûriyayê çalakiyên fermî bi zimanê kurdî qedexe bû, lê tevî wê yekê, û tevî astengiyên kurdan li Sûriyayê gelek xebatên xwe bi zimanê kurdî û ji bo zimên kirine.

Mînak:

*Dîktor Nûredîn Zaza di pirtûka xwe ya bi naye(jiyana min) de dibêje ku ciwanê kurd yê bi naye Mîstefa Botî di destpêka salên 30î ji sedsala borî de daxwaz ji rawêjkarê Ferensî kir li Gundê Indîwerê ku di wî demî de navenda qaza Dicleyê bû ku niha gundeke bi ser bajarê Dêrikê ve ye, ku erêkirinê bide ji bo dibistanekê bi zimanê kurdî vekin, di destpêkê de rawêjkarê Ferensî erê kir, û daxwaza destnîşankirina cihê dibistanê jî li gund kir, lê piştî wî rawêjkarî peywendî bi rêpederê(Mifewid) Ferensî li Beyrûta paytexta Lubnanê kir, wî rêpederî bersîveke nerêti da û got ku dive ti dibistanên kurdî venebin, herweha daxwaznivîsa ku ji aliyê

serkirde û rûsîpiyên kurd, û pêkhatiya xiristîyanî ve hatibû imzekirin û pêşkêşkirin derbarê avakirina navçeyê xweser li devera Cizîrê red kir.

-Komeleya Xoybûnê(1927)

-Yaneya Henano li Şamê

-Yekîtiya xortan- Şamê (1939)

-Yaneya Kurdistan

-Komeleya hevkarî û alîkariya hejarên kurd-Hesekê (1932):

Yek ji çalakiyên wê, vekirina xulên zimanê kurdî bû.

-Yaneya ciwanên Amûdê(1935)-Keşafe

Xulên zimanê kurdî, helbest, ciyografîk, wêjeya kurdî...htd û xwendekaran roja xwe bi sirûda Ey reqîb dest pê dikir.

-Komeleye kurdên Helebê(1951)

-Yekbûna ciwanên dîmokratî yên kurdî-Qamişlo(1953)

-Encumena vejandina çanda kurdî-Qamişlo(1955)

-Komeleya zanî û hevkarîya kurdî-Heleb(18.06.1955)

-Kombenda Kawa ya xwendekarên kurd li zankoya Şamê(9.1957)

4-Ragihandin û rojnamegeriya bi zimanê kurdî li Sûriyayê

Li Sûriyayê di 100 ji ber ku mafê kurdan binpêkirî bû, ne Tilvîzyon, Radiyo, rojname, Kuvar...htd bi fermî nedihatîn vekirin û qedexe bûn, lê gelek alavên ragihandinê û rojnamegeriyê bi zimanê kurdî bi şeweyekî neferî û gelek caran bi nehenî derdiketin.

-Kuvara Hawarê (15.05/1932-15.08.1943):

Kuvara Hawarê ji aliyê Mîr Celadet Bedirxan ve hat berhevkirin û derxistin weke yekem kuvara ku bi fermî dihat belavkirin ji ber di 26.10.1931 moleta wê kuvarê ji hikûmeta Sûriyayê wergirt, bi zimanê kurdî (Tîpên latînî û aramî) dihat belavkirin, 57 hejmar jê hatin derxistin.

-Kuvara Ronahiyê (01.04.1943-3.1945):

Bi zimanê kurdî(tîpên latînî ji aliyê Celadet Bedirxan ve hat berhevkirin û derxistin, 28 hejmar jê hatin derxistin.

-Rojnameya dengê Kurdistan di adara sala 1986an de hejmara yekem jê derket bi zimanê erebî.

-Zevî, Xunav, Gulistan, Roj, Newroz, Sormî, Helwêst, Aceas, Sorgul, Aso, Delav, Hêvî, Sormî, Kelawêj, Rojda û Adar û herweha bi belavbûna tora internêti bi dehen malperên taybet bi kurdên Sûriyayê hatine vekirin mîna Welatî, Welatê me, Gemiya Kurdan, Rojava News, ANHA, Bûyer Press, Ara News, Adar Press...htd, ji bilî malperên fermî yên partiyên Rojavayê Kurdistanê ku piraniya wan navên borî bi zimanê kurdî û erebî belav dikin.

-Li ser asta tilvîzyonî jî tilvîzyonên taybet bi kurdên Sûriyayê vebûne mîna ARK, Ronahî, û demjimêrên taybet bi rewşa Rojavayê Kurdistanê di kenalên kurdistanî de mîna Rûdaw û Kurdistan 24, herweha bi dehan radiyo jî hatine damezrandin ku hemû jî bi zimanê kurdî weşana xwe dikin bê tu danpêdanê yan moletê ji hikûmeta Sûriyayê werbigirin.

Pirojeya Mihemed Teleb Hilal

Efser di hikûmeta Sûriyayê de yê bi naye Mihemed Teleb Hilal li ser parêzgeha Hesekê ku piraniya nişteciyên wê kurd in, pirojeyeke neçadperestî di 12.11.1962an de amade kir û pêşkêşî hikûmeta xwe kir li dijî hebûna kurdan li wê parêzgehê, pirojeya Hilal ji 13 xalan pêk dihat, desbarê zimanê kurdî de, di xala 11an de weha hatiye:

“ li parêzgeha Hesekê her kesê ku bi zimanê erebî naaxive, dive ji mafê dengdan û berbijêriyê bêpar be”

-Zimanê Kurdî piştî şoreşa Sûriyayê

Encumana Nîştîmanî ya kurdî li Sûriyayê ENKS

ENKSê di 26.10.2011an de ku ji çend partiyên siyasî, rêxistên jin û ciwanan û kesayetên serbixwe pêk tê, hat avakirin.

Di belgeya siyasî ya qunaxî ya ENKSê de, di bendê 2-L-4 derbarê zimanê kurdî de weha hatiye:

“ danpêdana destûrî bi hebûna gelê kurd û gerentiya mafên wî yên netewî li gorî peyman û belgeyên navdewletî û zimanê kurdî bibe fermî li gel zimanê erebî li Sûriyayê”

Meclisa Sûriyaya Dîmokratîk MSD

Di 09.12.2015 li bajarê Dêrikê MSD ku ji partiya PYD û çend aliyên din yên hevpeymanên wê pêk tê, hat ragihandin.

Di belgeya MSDê de derbarê mafê pêkhatayan weha hatiye:

“3-danpêdan bi rengerengiya civaka Sûrî û danpêdan bi mafên netewî yên gelê kurd û gelê siryanî aşûrî kildanî aramî û gelê turkumanî û ermenî û şerkesî û çareserkirina doza wan çareserîeke dîmokratî dadwerî li gorî peyman û belgeyên navdewletî di her destûrekî lihevkerî di dema bê de”

Kiwalisiyona Opozisiyona Sûriyayê

Di 11 mijdara sala 2012an li welatê Qeterê kiwalisiyona nîştîmanî ya hêzên şoreş û opozisiyona Sûriyayê hat avakirin ku ENKSê ji yek ji pêkhatayên wê kiwalisiyonê ye. Di begeya dîtina siyasî ya kiwalisiyonê de, di pîrensîpa 2yem de weha hatye:

“Dewleta Sûriya danpêdana fermî bi hemû pêkhatayên netewî yên civaka Sûriyayê dike, û tekezî li ser mafê wan ji bo bikaranîna ziman û dabûnerîtên xwe dike, û pêkanîna çalakiyên xwe di atmosfêrekî azad de bi gerentiya yasayê.

Derbaskirina zimanê kurdî bo dibistanan

Di havîna sala 2012an li bajarê Dêrikê û li ser vexwestina saziya zimanê kurdî ya bi ser rêveberiya PYDê ve, komcivînek derbarê derbaskirina zimanê kurdî bo dibistanên fermî hat li dar xistin, ji wê komcivîne komîteye şopandinê hat avakirin ku ez jî yek ji wê komîteyê weke nûner ji peymangeha Bedirxan a Zimanê Kurdî li Dêrikê:

1- Derbarê amadekirina rêbazên xwendinê ji me re gotin ku rêbaz ji Mexmûrê hatine û ji pola 1 ta 12 amade ne ji bo cape, ew yek jî bû cihê nerazîbûna me ku çawa nerîna me di rêbazan û guhertina wê de tune be.

2- Ta ku eb bi tena xwe biryareke weha nedin û bihtir li ser hurgulî û piştevaniya wê yekê rawestin, me mecê erêkirina Desteya Bilind a Kurdî ku di wî demî de hemû aliyên kurdî yên Rojavayê Kurdistanê li xwe digirt, lê wê desteyê erê nekir, ji ber wê yekî ji aliyê xwe ve, min û gelek havkarên din yên di bin sîwana Encumena Nîştîmanî ya kurdî li Sûriyayê xwe ji wê komîtê vekişandin, wekî dim me karê xwe derbarê zimanê kurdî li peymangehan berdewam kir.

-Saziya zimanê kurdî PYDê biryar da ku bi tena xwe waneyeke zimanê kurdî derbasî dibistanan bike, wê saziyê waneyeke kurdî derbasî dibistanan kir bê ti biyarên fermî kurdî û nejî danpêdana hikûmeta Sûriyayê, piştî demekê hikûmeta Sûriyayê gelek dibistan ji ber zimanê kurdî girtin.

-Di sala xwendinê ya 2015an rêveberiya xweser a PYDê her sê polên 1,2,3 yên seretayî bi timamî kirin bi kurdî û rêbazên erebî rawestandin, ENKSê jî ew pênkava PYDê bi tevîhev kirin û têkbirina rewşa xwendin û xwendekarên kurd toetbar kir, herweha got ku ew rêbaz eydiyolockirî ne li gorî raman û bîrûbaweriyên partiya karkerên Kurdistanê PKK, li dijî wê yekê jî ENKSê xwenîşandan li dar xistin.

Zankoya Şamê

Piştî destpêkirina şoreşa Sûriyayê, rijîmê birayar da ku xulên zimanê kurdî li peymangeha bilind a zimanan a zankoya Şamê veke, di destpêka sala 2014 xulên zimanê kurdî bi tîpên latînî li wê peymangehê dest pê kirin, lê di destûra Sûriyayê de zimanê fermî yê wî welatî her zimanê erebî ye.

HOZAN DÊRŞEWÎ, Destpêk

Xudu Məmmədovun vəfatından 35-il ötür

Azərbaycanın elm və ictimai-siyasi xadimi, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, Geologiya-mineralogiya elmləri doktoru Xudu Məmmədovun ölümündən 35-il ötür.

“Uşaqlara vətəni sevməyi öyrətmək lazım deyil. Siz onlara vətəni tanıdın, özləri sevecəklər.” Bu sözlərin müəllifi Azərbaycanın elm və ictimai-siyasi xadimi, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, Geologiya-mineralogiya elmləri doktoru Xudu Məmmədova məxsusdur.

Böyük alimdən gətirdiyimiz sitatdan da görünür ki, o təkcə elmlə yox, ideologiya ilə də məşğul olurdu.

Yaddaşlarda böyük alim kimi qalan Xudu Məmmədovu bir daha xatırlayaq:

Məmmədov Xudu Surxay oğlu 14 dekabr 1927-ci ildə Qarabağda – Ağdamın Mərzili kəndində dünyaya göz açıb. Atası Surxay kişi tanınmış ziyalılarımızdan biri olub. Leninqrada Tikinti Akademiyasını bitirmişdi. Anası Yaxşı xanım evdar qadın idi. Ailədə üç övlad olublar : Xudu, Oqtay və Məhbub.

Mərzilidə 7 illik məktəbi bitirdikdən sonra yeniyetmə Xudu rayon mərkəzindəki orta məktəbdə təhsil alır.

1946-cı ildə O, Azərbaycan Dövlət Universitetinin geologiya-coğrafiya fakültəsinə daxil olur. Ali təhsilini başa vurandan sonra Azərbaycan EA-nın Kimya İnstitutunda əmək fəaliyyətinə başlayır. Çox keçmir ki, O, dəqiq elmlər üzrə nəinki respublikamızda, keçmiş ittifaq məkanında ən istedadlı tədqiqatçı kimi tanınır. Kəşfləri, ixtiraları, sambalı elmi məqalələri maraqla qarşılanır, müəllifinə şöhrət gətirir, nüfuz qazandırır.

Dünyanın elm nəhəngi ingilis Con Bernal 1953-cü ildə Moskvada keçirilən elmi konfransda öz “dahi tələbəsi” haqqında guya söz tapa bilməyən rus akademikinin fikrinə belə qüvvət verib: “Bizdəki və sizdəki “pensioner” kristalloqrafların həll edə bilmədiklərini sizin 25 yaşlı “pioner” tələbəsiniz – cənab Xudu Məmmədov həll etmişdir!”

Beləliklə, Xudu Məmmədov 25 yaşında böyük alim titulu verdilər.

Böyük əl-Biruni, Şopenhayn, Kristli, Lomonosov, Fersman, Qubkin və digər qüdrətli dünya mineraloqlarının öhdəsindən gələ bilmədikləri ağır bir işin altına girərək kristalların iç quruluşlarının kəşfini gerçəkləşdirən də məhz Xudu Məmmədov oldu.

Xudu Məmmədovun kristalloqrafiyadakı böyük kəşfindən sonra Sovet İttifaqında süni almaz, yaqut, rubin, zümrüd, füzə, yaşma, sürmə və digər qiymətli daşlar alınmasıyla ölkəyə milyardlarla gəlir gətirilmişdi. Buna görə də nəhəng alimə kimya üzrə Nobel mükafatına təqdimatı haqqında söz-söhbət gəzməyə başladı.

Təəssüf ki,...

15 oktyabr 1988-ci ildə Bakı şəhərində əbədi olaraq gözlərini yumdu.

TAMAH və SƏBR

(p o e m a)

Görkəmli alim, böyük mütəfəkkir, həyatda idealım, dahi insan, Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyi ideyasının daşıyıcısı

“Ömür məhz yadda qalan günlərin sayı ilə ölçülür.” -Sözlərinin müəllifi

XUDU MƏMMƏDOV

səxsiyyətinə ithaf edirəm

Proloq

Gecə sakit Ay da var,
Rəbbimin diqqəti var.
Səma təmiz buludlar,
Hərdən kölgə salırlar.
Çox uzaqdır ulduzlar,
Göz boyda kainat var.
Haqqın öz isməti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?
Vətən adlı xəstəyəm,
Qarabağa dəstəyəm.
Gül-bülbül sevdasına
Ən incə həvəsdəyəm.
Gülə könül verəndən
Qalmışam indi naçar.
Hər zərin qiyməti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?
Səbr -dözüm ha deyil,
Bezmək -hələ iş deyil.
Çözmək -nəticə deyil,
Bacarıqdır qazançım,
Dağ yoludur inancım.
Keçəcəyim körpü dar,
Dünyanın cənnəti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?
Tamah qılinc sayılsa,
Səbr mərhəmət deyil.
Ustad memar tapılsa,
Divar hörən yad deyil,
Sorgu sual, cavab da,
Dörd səmavi kitab da.
Rəbbimin hikməti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?

**I hissə
HÖKMDARIN YUXUSU**

Rəvayətə görə bir şah var imiş,
Vəzir, vəkilləri çox eşidərmiş.
Ancaq qocalsa da, dolsa da yaşa,
Düşünüb iş görər, uymaz fərğaşa.
Deyirlər şah bir gün göstəriş verir,
Sözünü hamıya bəyan eyləyir.
Əyanlar yığılır, vəzir də gəlir,
Şah taxta əyləşib, belə söyləyir:
“Bu gecə yuxuya getmişdim şirin,
Mənə sual oldu mənəli, dərin.
Sordu bir ağsaqqal, nurani kişi,
Ayırd edirsənmi yaxşını, pisi!?”
Cavabın bilmədim, möhlət istədim,
Tam gözədən itincə onu izlədim.
Ayılıb oturdum, baxdım doyunca,
Göz qırpa bilmədim səhər olunca.”

**II hissə
BAŞ VƏZİRİN TAMAHİ**

Deyirlər, şahların çətin anında,
Ağıllı vəzirlər məsləhət verir.
İndi hökmdarın dar məqamında,
Görək qoca vəzir nələr söyləyir:
“Dünyada insana ən yaxşı istək,
Böyük bir ölkədə şahlıq eyləmək.
Bir deyil, istəyəm min ola varın,
Direyi qızıldan olan sarayın.
Zalım sərkərdələr yığasan elə,
Ölkələr əlindən zinhara gələ.
Kef üçün xanımlar, bir də ziyafət,
Bir güllü baxçada xoş istirahət;
Çərhovuz mayesi ceyran südündən,
Kölgəlik ağappaq quş lələyindən;
Gündüzlər sənənlə olsa da hamı,
Gecələr gözəllər yandıra şamı.
Bütün əyalətdə işi əzəldən,

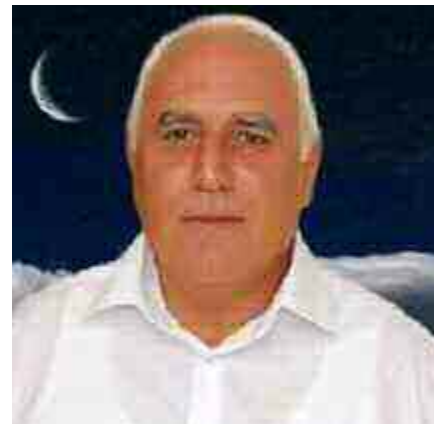
Tapşır, cavabını soruş vəzirdən.
Düzü, çox çətin pisi söyləmək,
Şahın qarşısında hər gün əylmək”.
Şah bunu eşitcək durdu, az qala
İstədi vəzir zindana sala.
Əyanlar baş əyib, söz istədilər,
Saraya yığılan, vəzir, vəkillər:
“Səbr edin, ey böyük şahların şahı,
Ölüm son məqamdır, acıdır ahı.
Qırx gün möhlət verin, əgər tapmasa,
Vəzir öz qanıyla yusun günahı.”

**III hissə
ŞAHIN MƏRHƏMƏTİ**

Şah səbrini basdı, şərtini kəsdi,
Söylədi: “Bilməsən, zindan əbədi.
Onda dar ağacı qurduracağam,
Ya da ki, boynunu vurduracağam”.
Vəzir tərk eylədi sarayı həmə, n,
Saydı günlərini həmin o gündən.
Libasın dəyişdi, geydi çuxasını,
Bircə gün istədi artıq yaşasın.
Gəzdi əyaləti, bir neçə diyar,
Gördü, zəhmətini bölənlər də var.
Öyrəndi ki, hamı şahdan razıdır,
Ancaq, vəzirlərdən xalq narazıdır.
Otuz doqquz günü, ayılı gecəni,
Vəzir dincəlmədi, gəzdi ölkəni.
Ayrıla bilmirdi o, qəm-qüssədən,
Get-gedə taqətdən düşürdü bədən.
Bütün əyalətin dərdi-sərinin,
Danışa bilmirdi bir kəlməsinə.
Fəqət qəlbindəki o, öz dərdinin,
Bölüşə bilmirdi bir cümləsinə.
Ürək çırpınırdı, göz qaralırdı,
Toran qarışırdı, axşam düşürdü.
Elə bil həyatla vidalaşırdı,
Hava soyuyurdu, o, üşüyürdü.
Bir isti komaya istədi getsin,
Kiməsə qəlbində olanı desin.
Ehtiyac duyurdu söhbət eyləsin,
Bütün olanları açıb söyləsin.
Vəzir düşündürdü harda qalmağı,
Axır qərar verdi yolda durmağı.
Səssiz titrəyirdi onun dodağı,
Bəlkə biri edər Allah qonağı?
Sanki, təbiətdə bütün qanunlar,
Biri o birinə uyğun olurlar.
Gör necə demişlər ulu babalar:
“Qaçan da, qovan da, Allahı anar”.

**IV hissə
MÜDRİK QOCANIN QONAĞI**

Bu anda bir cütcü gəlirdi çöldən,
Bütün gün işləyib düşmüşdü əldən.
Səxavətli olan bu müdrək qoca,
Çox yollar keçmişdi kamil olunca.
Cütcü qaraltıya çatıb dayandı,
Gördü bu dayanan yad bir adamı.
Soruşdu: “Ay oğul, yoxsa çobansan,
Bəs sürü hardadır, nə axtarırsan?”
Vəzir cavab verdi: “Bəndəyəm ki, mən,
Kaş, çoban olaydım elə əzəldən.
Yuxarıda Allah, aşağıda sən.
Bəlkə bir gecəlik, qonaq edəsən?”
Vəzirin qolundan tutub astaca,
“Mən səni anladım”, - söylədi qoca.
“Sən ki, Allah adın çəkdin, ay oğul,
Qonaq Allahındır, hörməti uca”...
Qoca “gedək”, -deyib sözü bitirdi,
Söhbət edə - edə evə çatdılar.
Çırağı yandırdı, odun gətirdi,
Buxarı yerində ocaq çatdılar.
Qoca tezəcə alıb dəsdamazını,
Qıldı bir kənarda şam namazını.
Ocağın üstünə çaydanı qoyub,
Bir çaylı- çörəkli süfrə açdılar.
Allahın verdiyi nazı- nemətdən,
Yedilər, içdilər, söhbət açdılar.
Qoca danışsa da olub-keçəndən,

Ədalət Bədirxanlı

Sözün arasında soruşdu birdən:
“Halın pərişandır, çox kədərlisən,
Danış ki, kədəri bölə biləsən.
Nə varsa aç, danış, gizlətmə məndən,
Sən Allah qonağı, bəs özün kimsən?”
Edam həyəcanın yaşayan vəzir,
Sorgu suallarla tamam barışdı.
Qəmli gözlərində sel dolu nəzir,
Olub keçənlərləri bir-bir danışdı:
“Mən şahlar şahının baş vəziriyəm,
Verilən fərmanı gerek mən çözm.
Şahın yuxusunda gördüklərinin,
Cavabın tapmaqda tamam acizəm”.
Vəzir olanları danışdı başdan,
Qoca da dinlədi, lap axıracan.
Şahın baş vəzirə tapşırığından,
Bir hikmət yarandı bu əhvalatdan.

**V hissə
YUXUNUN HİKMƏTİ**

Qoca söylədi ki, narahat olma,
Dinlə, dediyimi yaddan çıxartma.
Hər an etimadı çalış qazan ki,
Divanda başda ol, ayaqda qalma.
Səbrin hikmətinə hesab et uca,
Bir Allahın səbri çoxdur, bolluca.
Bu kəlmə Allahın adıdır, oğul!
Hər işi əvvəlcə düşün doyunca.
Tamah-pis əməldir, çəkilən ahdır,
Tamah-insanlara bil ki, günahdır.
Tamah-canlıların qanını soran,
Şeytan xislətinin amalındadır.
Vəzir barmağını dişlədi birdən,
Əyilib qocanın öpdü əlindən.
Çox mənə anladı etdiyi səhvədən,
Yaşardı gözləri onun sevincdən.
Söhbəti qısaldıb, sonra yatdılar,
Səhər sübhə yaxın tez oyandılar.
Atlanıb gəldilər şah sarayına,
Şahın məclisinə mehman oldular.

**VI hissə
SUAL-CAVAB MƏQAMI**

Şəhərdə hər yerə elan vuruldu,
Toplandı əyanlar, divan quruldu.
Şah taxta əyləşdi, vəzir ayaqda,
Suallar yenidən bir- bir soruldu.
Vəzir təzim edib, söylədi: “Həmə, n,
Günahım böyükdür, ey hökmü verən.
Şeytan xislətidir, tamahdır ki, mən,
İstədim şah olum, siz sağ olarkən.
Allahın buyruğu hər an gözəldir,
Səbrin hikməti var, yol gələcəkdir.
Mənə verdiyiniz hökmü- qərarın,
Bəlkə də icrası dəyişəcəkdir”...

Epiloq

Düşünüb, daşındı, söylədi Padşah:
“Sənin günahından qoy keçsin Allah!
Qüdrət sahibidir böyük Yaradan,
Çalış nəfsə uyma bir də heç zaman!
Bəllidir, ölkədə bu gün mən şaham,
Mən də sənin kimi bir yaranmışam.
Can verib, can alan yalnız Allahdır,
Mən bircə qarışqa yaratmamışam!”...

Son...

22.12.1988

1956-cı ildə üçrəngli Azərbaycan bayrağını "Qız Qalası"na sancmış istiqlalçı - Çingiz Abdullayev

1929-cu ildə Laçın rayonunda anadan olub. 1940-cı illərin sonunda Teatr institutunda oxuyarkən dostlarıyla Azərbaycanın istiqlalı uğrunda mübarizəyə başlayır. Gizli dərəcənin qurulmasında iştirak edir. 1948-ci ildə xüsusi xidmət orqanları tərəfindən ifşa olunaraq həbs edilir. 1950-ci ildə azadlığa buraxılır. 1956-cı ildə Türkiyəyə qaçmağa cəhd edərkən həbs edilir. 1964-cü ildə heç bir xəstəliyinin olmamasına baxmayaraq Ribinski tibbi pəxsi təcridxanasına, oradan isə Bakıya - Maştağa Psixi Xəstəxanasına məcburi müalicəyə göndərilir. 1970-ci ildə Xəstəxanadan buraxılır. 1982-ci

ildə Moskvada yenidən qaçmağa səy göstərir. Polisin gözündən yayınaraq İsveçrə səfirliyinə sığınır. İsveçrədən dəvət olunmuş həkimlər anlaşıqlı olmasıyla bağlı qərar verir. İsveçrə və Avropa mətbuatında Çingiz Abdullayev haqqında xəbərlər dərc olunur. Sovet tərəfi məsələnin böyüdüynü görüb viza gələndən sonra Çingiz Abdullayevin İsveçrəyə getməsinə icazə verəcəyini bildirir. Lakin 1984-cü ildə qaldığı Moskva Məmanxanasında həbs edilərək Maştağa Psixi Xəstəxanasına göndərilir. 1990-cı ildə Xəstəxanadan buraxılır. 1991-ci ildə İsveçrəyə gedir. 1998-ci ildə Bern şəhərində vəfat edir.

BİLMƏZSƏN

Düşməninlə dost olana dost demə,
Səni düşməninə satar, bilməzsən.
Bir gün tuş olarsan qurduğu çəmə,
Balına zəhəri qatar, bilməzsən.

Söz alar, söz satar izi bilinməz,
Kül altı qor olar közü bilinməz,
Baxsan axtarıyla üzün bilinməz,
Tülkü kölgəsində yatar, bilməzsən.

Bağı səndən alar, bəhəri ondan,
Atı səndən alar, yəhəri ondan,
Balı səndən alar, zəhəri ondan,
İşin ehtiyatla tutar, bilməzsən.

Şirin sözlər söyləsə də, yalandır,
İlan üstə qonan milçək ildir,
Beləsin özündən uzaq dolandır,
Yoxsa məqsədinə çatır, bilməzsən.

Hasilin yetmiş adlayıb yaşı,
Belə dostluqlardan çox çəkib başı,
Ondan ibrət alıb sən olma naşı,
Çəkdiyin zəhmətin itər, bilməzsən.

Hasil Cəferov 13.11.2022.

Saziyəndə çand û zimanê Kurdî: Em înkare qebûl nakin

Saziyəndə çand û zimanê Kurdî diyar kirin ku ew di sedsala duyemîn a komarê de, politîkayên înkare qebûl nakin.

Sazî û dezgehên ziman û wêjeyê Kurdî têkildarî salvegera 100'emîn a damezrandina Komara Tirkîyeyê daxuyaniyek nivîskî weşandin.

Daxuyaniya bi sernavê "Komara Tirkîyeyê di 29'ê Cəməl 2023'an de 100 saliya xwe tamam dike" wiha ye:

"Di sed salên borî de li gel ku komar bi hevkarî û têkoşîna hevpar a gelê Kurd, Tirk û gelên din ên ku li vî welatî dijîn hat parastin û avakirin jî, piştî komar hat avakirin hemû maf û azadiyên gelê Kurd tune hatin hesibandin û hatin înkarkirin û Tirkîyê li ser gelê Kurd hat ferzkirin. Ev înkara li ser çand û zimanê Kurdî hat wê astê ku, ji bo axaftina bi zimanê Kurdî cezayên pereyan li Kurdan hatin birîn.

Gelê Kurd jî destpêka avabûna Komara Tirkîyeyê heta wê demê bi vî helwest û nezîkatiya bişaftin, înkare û tunehesibandinê re rû bi rû maye û ji destpêkê heta dawiyê li hemberî wê nezîkatiya nebixêr û neyarane ji bo parastina rûmet û nîrxên xwe yê neteweyî, li hemberî helwesta rayedarên dewletê nerazîbûna xwe nîşan daye, çanda xwe ya qedîm û zimanê xwe yê dewlemend parastîye û ev tekoşîn hîn jî berdewam e.

Wekî hemû gel û neteweyan, ji bo gelê Kurd jî parastina çand û zimanê hêmanê bingehîn û sereke yê têkoşînê ye. Hemû têkoşînên neteweyî bi daxwaza azadiya çand û ziman destpê dikin û tîne meşandin. Daxwaza gelê Kurd a 'Bila zimanê Kurdî bibe zimanê fermî û ji pêşdibistanê heta zanîngehê bibe zimanê perwerdeyê' daxwazeke rewa û insanî ye.

Di hemû peyman û danezanên navneteweyî û gerdûnî de ev maf, wek mafekî bingehîn ji bo hemû gel û neteweyan hatiye qebûlkirin û ev peyman ji bo gelê Kurd jî derbasdar in. Bi vî nezîkatî û feraseta rayedarên dewletê ji destpêka avabûna Komara Tirkîyeyê gelê Kurd jî hemû maf û azadiyan bêpar hate hiştin.

Parastina çand, ziman û bidestxistina statûya siyasî bi parastin û pêşxistina çand û ziman pêkan e. Ji bo ku ziman were parastin û bi pêş bikeve, divê bibe

zimanê perwerdeyê. Loma gelê Kurd jî destpêkê heta wê demê di daxwaza; 'Ji pêşdibistanê heta zanîngehê perwerdehiya bi zimanê dayîkê' de bi îsrar e.

Bi milyon zarokên Kurd dixwazin bi zimanê dayîka xwe perwerde bibin, bi zimanê xwe bixwînin, xewnên xwe bi zimanê xwe bibînin. Ev maf wekî hemû zarokên cihanê mafê zarokên Kurd e jî. Ev mafekî rewa, bingehîn, insanî û gerdûnî ye ku ji bo zarokên Kurd bi qasî nan, av û hewayê girîng û jiyanî ye.

Li gel van daxwazên gelê Kurd ên xwezayî, insanî û gerdûnî, rayedarên Dewleta Tirkîyeyê wekî destpêka komarê hîn jî di politîkayên bişaftin û înkare de îsrar dikin û înkara li ser hemû nîrxên gelê Kurd berdewam e.

Ev jî tîne wê wateyê ku mîna sed salên borî yê Komara Tirkîyeyê, politîkayên înkare û bişaftinê de di vî sedsalê de jî li ser bi milyon zarokên Kurd berdewam bin û bi darê zorê perwerdehiya bi zimanê Tirkî li ser wan were ferzkirin û zarokên Kurd dîsa ji mafê perwerdeya bi zimanê Kurdî bêpar werin hiştin.

Di sedsala borî de, di serî de zimanê Kurdî, hemû maf û azadiyên gelê Kurd ên welatîbûne tune hatin hesibandin û înkarkirin.

Di destpêka sedsala duyemîn a komarê de em wek saziyên zimanê kurdî bi bir dixin û dibêjin: Dê gelê Kurd di sedsala duyemîn a komarê de politîka û pratîkên înkare yê li ser nîrxên xwe qebûl neke û bi vî daxuyaniyê daxwaza xwe ya 'Bila zimanê Kurdî bibe zimanê fermî û perwerdeyê' bi zimanekî zelal û biryardar ji rayedarên komarê re radigihînin û dibêjin: ji bo jiyanê hevpar û wekhev a hemwelatîyên vî welatî,

nezîkatî û feraseteke wekhev a rayedarên dewletê pêwîst e.

Ji bo wê jî pêwîst e xala 42'emîn a zagona bingehîn were sererastkirin an jî

ji destûra bingehîn were derxistin, dîreparêziya ku ji aliyê rayedarên Tirkîyeyê ve li hemberî xalên 17-29 û 30'emîn ên Peymana Mafê Zarokan a Neteweyên Yekbûyî hatine danîn werin rakirin.

Ne kêr, ne zêde... Maf û azadiyên ku ji bo gelê Tirk tîne pêşkêşkirin, ji bo gelê Kurd û hemû gelên li Tirkîyeyê dijîn jî, bîne pêşkêşkirin da ku gelê Kurd û gelên din ên ku welatîyên Tirkîyeyê ne, wekî welatîyên Tirk, mafê perwerdeya bi zimanê dayîkê di serî de, ji hemû maf û azadiyên bingehîn sîdê wergirin.

Saziyên ku daxuyaniyê îmze kirine wiha ne:

- * Enstîtûya Kurdî ya Amedê
- * Enstîtûya Kurdî ya Stenbolê
- * Kovara Çand, Ziman, Folklor û Hunerî Destar (Destar)
- * Komeleya Wêjekarên Kurd
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Arî (Arî Der)
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Mezopotamyayê (Med Der)
- * Komeleya Lêkolînên Kurdî
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Avestayê (Avesta Der)
- * Komeleya Lêkolînên Çand, Ziman û Hunerê ya Ankayê (Anka Der)
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Feratê (Ferat Der)
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Birca Belek
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Botanê (Botan Der)
- * Komeleya Lêkolînên Çand û Ziman a Arsîsayê (Arsîsa Der)

Azərbaycan-İraq parlamentlərarası əlaqələri müzakirə edilib

Oktyabrın 27-də Milli Məclis sədrinin müavini Fəzail İbrahimli ölkəmizdə səfərdə olan İraq Respublikası Nümayəndələr Şurasının İnsan haqları

komitəsinin sədri Ərşad Rəşad Əl-Salihinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinə AZƏRTAC-a bildirilib ki, görüşdə Fəzail İbrahimli bu səfərin Azərbaycan xalqı üçün əlamətdar dövrə təsadüf etdiyini deyib. Qeyd edib ki, Azərbaycan xalqı öz suverenliyini tam bərpa etməyin sevincini yaşayır.

Milli Məclis sədrinin müavini xalqlarımızı bir-birinə bağlayan tarixi, dini, mədəni dəyərlərdən söz açıb, Azərbaycan və İraq arasında əlaqələrin yüksək səviyyədə olmasından danışib.

Ölkələrimizin parlamentləri arasındakı münasibətlərə toxunan Fəzail İbrahimli bu sahədə Milli Məclisin İraqla parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun xüsusi rolunu qeyd edib.

Görüşdə çıxış edən İraq Respublikası Nümayəndələr Şurasının İnsan haqları komitəsinin sədri Ərşad Rəşad Əl-Salih ölkələrimiz arasındakı dostluq və qardaşlıq münasibətlərindən danışib. Eyni zamanda, İraqın seçki sistemi, parlamentin fəaliyyət prinsipləri barədə məlumat verib.

Söhbət zamanı qarşılıqlı əlaqələrin inkişaf etdirilməsi perspektivləri və tərəfləri maraqlandıran digər məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

Ahmet Turk: Kurd ji ber lêgerîna mafên xwe, wekî 'terorîst' tên nîşandan

Siyasetmedarê Kurd Ahmet Turk, di Konferansa Çareseriya Demokratîk û Aştiyane ya Pirs-girêka Kurd li Stenbolê axivî û rewşa siyasî û

civakî ya Kurdan û bandora wan a li Rojhilata Navîn nîrxand.

Ahmet Turk got, "Heger li her çar parçeyan bi gelê Kurd re hevgirtinek rast hatibûya nîşandan û nêzîkatîyeke bi mantiqêke ku çand, nasname, bawerî û mafên gelê Kurd ji nedîftî ve hatibûya kirin, Tîrkiye û Rojhilata Navîn dê îro gelek cuda bûya."

Siyasetmedar Kurd diyar kir ku li Rojhilata Navîn li gorî berjewendiyên dewletên emperyalîst her cure lîstîk tên lîstin û diyar kir ku vîn û pêşeroja gelan di bin îpotekê de ye.

'Kurd, wekî terorîst tên nîşandan'

Ahmet Turk diyar kir ku "Gelê Kurd bi heman awayî ji berê ve bi polîtîkayên asîmîlasyon û tirsandinê re rû bi rû maye û diyar kir ku kesên li hember êrîşan li edalet, wekhevî û mafan digerin wekî "terorîst" hatine îlankirin.

Gelê çar parçeyî heye û her kes Kurdan wekî metirsîdar dibîne. Lê belê Kurd bi gelên ku pê re dijîn re li ser esasê jiyana wekhev û azad e. Ji bo mîsogerkirina vê jiyane hewil dide. Lê mixabin ev hewildan bê encam dimînin.

Heger li Rojava, Rojhilat û Bakur bi gelê Kurd re hevgirtinek rast bihata nîşandan û bi mantiqêke ku çand, nasname, bawerî û mafên gelê Kurd ji nedîftî ve nehatibûya dîtin, wê îro Tîrkiye û Rojhilata Navîn gelek cuda bûya."

Îranê 10 sal ceza li 2 mamosteyên Kurdî birî

Dadgeha Şoreşê ya Sîneyê ya Rojhilatê Kurdistanê ragihand ku wan 10 sal cezayê girtîgehê li 2 mamosteyên endamên Meclîsa

Çandî û Civakê ya Nojînê birîne.

Dadgeha Şoreşê ya Sîneyê bi hincetên "têkdana nîzama giştî", "Li hemberî îqtidarê avakirina koman" 10 sal ceza li mamosteyên Kurdî Sîrwa Pur Mihemed û Îdrîs Minberî birî.

Îdrîs Minberî têkildarî cezayê girtîgehê daxuyanî da û got: "Ez bi hinceta hilgirtina ala Kurdistanê, parastina feraseta pirneteweyî, xwepêşandanên ji bo Jîna Emînî û tevlihbûna merasîma cenazeyê wê tême cezakirin."

Li aliyê din Rêxistina Mafê Mirovan a Kurdistanê jî ragehand ku Îranê 10 sal cezayê girtîgehê li 2 mamosteyên Kurd birîye.

Dadgeha Îranê par jî 10 sal cezayê girtîgehê li endama Meclîsa Çandî û Civakê ya Nojînê Zara Mihmedî birîbû lê Zara salek di girtîgehê de mabû û piştî hatibû berdan. Meclîsa Cîvaka Çandî ya Nojînê ku bi armanca belavkirina perwerdeya Kurdî li navçe û gundên bajarê Sîneyê hatiye avakirin, cara yekem di sala 2010an de dest bi xebatên xwe kiribû.

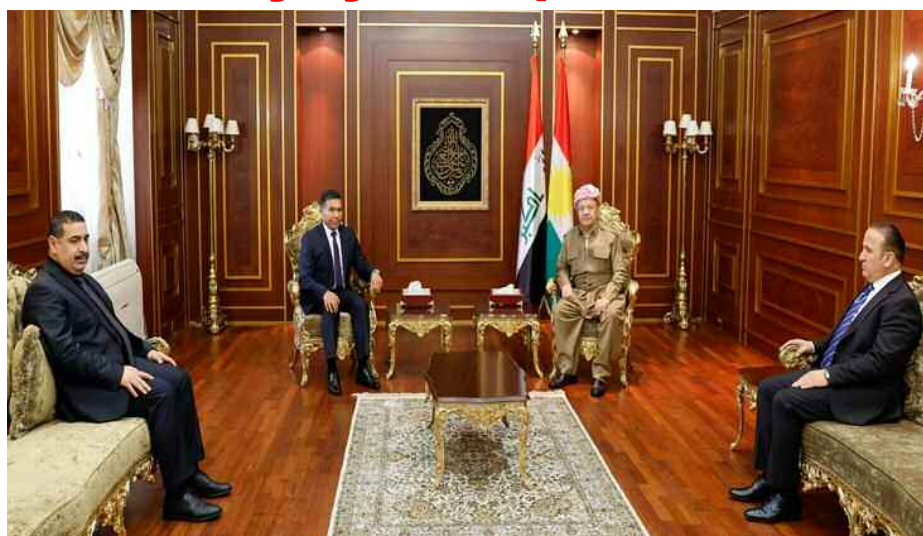
Serok Barzanî pêşwaziya Sikirtêre Giştî yê Hevpeymaniya Neteweyî ya Teqedumê dike

Serok Barzanî li Pîrmamê pêşwaziya Sikirtêre Giştî yê Hevpeymaniya Neteweyî ya Teqedumê, Şêx Cemal, kir

Serok Barzanî pêşwaziya Sikirtêre Giştî yê Hevpeymaniya Neteweyî ya Teqedumê kir. Di wê hevdîtinê de, rewşa siyasî ya Îraqê û dawî pêşhatên piroseya siyasî hatin behskirin. Roja Sêşemê, 24ê Cotmeha 2023ê, Serok Barzanî li Pîrmamê pêşwaziya Sikirtêre Giştî yê Hevpeymaniya Neteweyî ya Teqedumê, Şêx Cemal, kir.

Li gor ragehandineke baregayê Barzanî, di wê hevdîtinê de rewşa siyasî ya Îraqê û dawî pêşhatên piroseya siyasî hatin behskirin.

Di pareke din a wê ragehandinê

de hatiye ku di wê hevdîtinê de tekez hat kirin ku hevahengî û lihevnêzîkbûn û pevguhertina dîtin û nerînan di

navbera pêkhatên siyasî yê Îraqê de bi merema çarekirina arêşeyan berdewam be.

PDKyê baregehê xwe yê Kerkûkê pêşkêşî Zanîngeha Kerkûkê kir

PDKyê biryar da baregehê xwe yê Kerkûkê pêşkêşî Zanîngeha Kerkûkê

Mihemed Şiya Sûdanî li 1ê Îlona 2023ê biryar da ku baregehê berê yê

û çûnê di navbera Kerkûk û Hewlêrê de. Taybet li taxên Kurdan bêzarî û bargiraniyeke zêde ji bo xwecihan çêbû, vê jî wesa kir ku welatîyên wan taxan wan bêzêrî û destdirêjiyan qebûl nekin û daxwaza bidawîanîna wê rewşê kir.

Roja 3ê Îlona 2023ê, Dadgeha Bilind a Federalî ya Îraqê biryara rawestandina radestkirina baregehê Operasyonên Hevpar li Kerkûkê ji bo PDKyê derxistibû.

Heta li dawiyê, li roja 12ê Îlona 2023ê, Dadgeha Bilind a Federalî ya Îraqê biryara rawestandina radestkirina baregehê Operasyonên Hevpar helweşand û biryar da wî baregehî ji bo PDKyê vegerîne. Di civîna 26ê Cotmeha 2023ê de, ji bo parastina canê tebayî û seqamgîriya bajarê Kerkûkê, Komîteya Navendî ya PDKyê biryar da baregehê berê yê civata serkirdetiya xwe li Kerkûkê pêşkêşî Zanîngeha Kerkûkê bike û ji bo xwendekaran û piroseya xwandinê û rewşenbîrî û pêşxistina wî bajarî bike diyarî. PDKyê bi vê pêngava xwe tekez kir ku Kerkûk her dilê Kurdistanê ye û piştî 16ê Cotmehê jî her xebatê ji bo çareserkirina birîna dilê Kerkûkiyan dike.

bike, ev jî piştî ku bi rengekî qanûnî mafê wergirtina wî baregehî wergirt.

Piştî rûdanên 16ê Cotmeha 2017ê, baregehê Civata serkirdetiya PDKyê li Kerkûkê ji aliyê fermadeya operasyonên hevpar ên Kerkûkê ve hatibû dagirkirin. Tevî ku yek ji xalên karnameya kabîneya Sûdanî ew bû ku baregehên PDKyê lê hatiban vegerandin û ew xal li Perlemana Îraqê jî hatibû pejirandin, lê ew mijar heta Tebaxa îsal wekî xwe mabû.

Piştî ku Serokwezîrê Îraqê

Civata Serkirdetiya PDKyê li Kerkûkê ji aliyê fermadeya operasyonên hevpar ên Kerkûkê ve bê berdand û li PDKyê bê vegerandin, li 28ê Tebaxa 2023ê, komeke Ereben binecihkirî û şovînî yê Kerkûkê li beranberî baregehê Civata Serkirdetiya PDKyê ji bo heyama şeş rojan çadirên xwe vedan û rêya sereke ya Hewlêr-Kerkûkê daxist.

Daxistina rêya sereke bandoreke temam li ser jîn û jiyara welatîyan kir û bû sedema çêbûna astengên hatin

Pentagon: Li Îraq û Sûriyeyê di 10 rojan de 20 caran êrişî hêzên Amerîkayê hatiye kirin

Pentagonê ragihand ku li Îraq û Sûriyeyê di 10 rojan de 20 caran êrişî hêzên Amerîkayê û Hêzên Hevpeymaniya Navneteweyî hatiye kirin.

Wezareta Parastinê ya Amerîkayê (Pentagon) li ser êrişan daxuyaniyek belav da. Pentagonê got, "Ji 17 heta 27ê Çirya Pêşîn, li Îraqê herî kêm 14 caran êrişî hêzên Amerîkayê û Hêzên Hevpeyman hatine kirin.

Li Sûriyê jî şeş caran bi dron û roketan êrişî wan hatine kirin, wate bi giştî 20 êriş hatine kirin û piraniya êrişan jî bi rêya sîstema parastinê hatine pûçkirin." Pentagonê diyar kir ku di du êrişan de ku bi dronan êrişî Binkeya Eyn Esedê yali parêzgeha Enbarê a Îraqê û Binkeya Tenefê ya li Sûriyê hatine kirin 21 personelên Amerîkî birîndar bûne.

Li gorî wê daxuyaniyê, hêzên Amerîkayê êrişî du depoyên çek û teqemenîyan ên hêzên Supaya Pasdaran û hêzên nêzîkî wan kirine û wiha got:

"Balafirên şer ên F-16 û F-15 yê Amerîkayê roja 26ê Çirya Pêşîn çend êriş birine ser depoyên çek teqemenîyan li navçeya Ebû Kemalê ya li Sûriyê ku ji aliyê Supaya Pasdaran û grûpên nêzîkê Supaya Pasdaran ve dihatin bikaranîn û her du depo (cebilxane) hatine jînavbirin."

Li gorî Pentagonê, ti peywendîya êrişên ser hêzên nêzîkê Îranê, bi şer û aloziyên navbera Îsraîl û grûpên çekdar ên

Kezneyê ve nîne û pê de çû: Ev êriş bi mebesta parastina personelên Amerîkî yê li Îraq û Sûriyê ne û ji nakokiyên navbera Îsraîl û Hemasê cuda ne. Siyaseta Amerîkayê li hemberî nakokiyên di navbera Îsraîl û Hemasê de naguherînin." Dawiya sala 2021an Iraqê ragihand ku erkê hêzên şerker ên biyanî li welêt bi dawî bûye û erkê Hevpeymaniya Navdewletî bo şewir û perwerdekirina hêzên navxwe hat guhertin. Di wê çarçoveyê de, du hezar û 500 serbazên Amerîkî û hezar serbazên din ên Hevpeymaniya Navdewletî li sê binkeyên serbazî û esmanî yê Îraq û Herêma Kurdistanê mane.

Serok Barzanî û Balyozê Fransa li Iraqê rewşa siyasî û rûdanên li navçeyê gotûbêj dikin

Serok Mesûd Barzanî îro 28ê Cotmeha 2023an, pêşwazî li Balyozê Fransa li Iraqê Eric Chovalier kir.

Serok Mesûd Barzanî îro 28ê Cotmeha 2023an, pêşwazî li Balyozê Fransa li Iraqê Eric Chovalier kir.

Di hevdîtîne de, Balyozê Fransa li Iraqê silavên Serokê Fransayê Emmanuel Macron gihandin Serok Barzanî. Herwiha guftûgo li ser rewşa siyasî û rûdanên li navçeyê û eger û metirsiyên qonaxa bê hatin kirin.

Pêwendiyên di navbera Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Iraqa Federal de, mijareke din a hevdîtîne bû û hewlên ji bo çareserkirina pirs-girêkan hatin nixandîn.

Balyozê Fransa li Iraqê destxweşî li biryara Serok Barzanî ya dayîna baregeha Encûmena Serkirdatiya Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) bo zanîngeha Kerkûkê bi mebesta aramkirina rewşê kir û ew bi biryareke hişmend binav kir.

Mesrûr Barzanî dibistan û baxçeyê zarokan ên Macîdî vedike

Îro roja Çarşemê, 25ê Cotmeha 2023ê, seet 9:30 ê sibehê, Serokê Hikûmeta Herêma Kur-

distanê Mesrûr Barzanî dê dibistan û baxçeyê zarokan ên Macîdî li Hîwa Sîtiya bajarê Hewlêr veke.

Îro roja Çarşemê, 25ê Cotmeha 2023ê, seet 9:30 ê sibehê, Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî dê dibistan û baxçeyê zarokan ên Macîdî li Hîwa Sîtiya bajarê Hewlêr veke.

Dibistana bineretî ya Macîdî û baxçeyê zarokan ê Macîdî li ser rûberê 15000 metrên ducarkî û bi gojimê nêzî pênc milyar dînanan hatine çêkirin û dê pêşkêşî Hikûmeta Herêma Kurdistanê bên kirin. Xwandin dê li dibistan û baxçeyê zarokan ên Macîdî bi zimanê Ingilîzî û bi rengê serdemane be.

HEDEP'ê ji bo 'Avakirina Komara Demokratîk' bang kir

Hevserokên HEDEP'ê Tulay Hatîmogûllari û Tûncer Bakirhan bang kirin ku bi hev re komara demokratîk ava bikin. Hevserokên Partiya Wekhevî û Demokrasiyê ya Gelan (HEDEP) Tulay Hatîmogûllari û Tûncer Bakirhan bi wesîleya salvegera 100'emîn a komara Tirkîyeyê de daxuyaniyek weşandin.

Hevserokan gotin, "Beriya ku sed salên din ji dest biçin, ji bo jiyanêke bi hev re û wekhev a gelan, baweriyar, bindestan û demokratîk em bi hev re Komara Demokratîk ava bikin."

Hevserokan gotin, "Demokratîkkirina komarê wezîfeya me ya dîrokî ye. Komarê sedsalek li pey xwe hişt" û wiha dewam kirin: "Bi destpêkirina sed-sala duyemîn de jinûve avakirina Komara Demokratîk wezîfeyeke dîrokî ye ku li pêşîya me ye. Kêmasiya bingeîn û herî girîng a sed-sala destpêkê ew bû ku ji demokrasiyê bêpar bû. Çand, bawerî û nasnameyên cuda li ser bingeha welatiya wekhev bi rengê azad û hurmetdar nekarîn bijîn, zîhniyeta tekperest serwer bû. Ji ber vê yekê pirs-girêka Kurd bi rengê demokratîk û aştiyane nehate çareserkirin. Bi destpêkirina sed-sala duyemîn de avakirina Komara Demokratîk miftiya avakirina neteweya demokratîk û welatîbûna azad e. Di serî de pirs-girêka Kurd pirs-girêkên gel û baweriyar bi Komara Demokratîk çareser dibin. Komareke li Tirkîyeyê bi demokrasiyê hatiye tacî-darkirin, derfeta jiyana aştiyane dide Kurdan, Tirkan, Ereban, Ermen, Yahûdî, Fars, Suryanî û hemû gelên din ên Rojhilata Navîn, bi vî rengî wê ji çareserkirina pirs-girêkên dîrokî yê li herêmê re bibe alîkar. Werin em dersan ji sed-sala destpêkê derxînin. Beriya ku sed salên din ji dest biçin, ji bo jiyanêke bi hev re û wekhev a gelan, baweriyar, bindestan û demokratîk em bi hev re Komara Demokratîk ava bikin."

Sirrî Sakik: Em dikarin rûpeleke spî ya nû vekin

Parlamentê HEDEP'ê yê Agiriyê Sirrî Sakik, bal kişand li ser komkujiyên li Tirkîyeyê û got, "Ev sedsala reş a Komarê ye. Em dikarin bi hev re komareke nû ava bikin. Em dikarin rûpeleke spî ya nû vekin."

Li lijnaya Giştî ya Parlamentoya Tirkîyeyê nîqaşên li ser pêşniyaz-name û pêşniyarên ji bo destûrê berdewam in.

Parlamentê Partiya Wekhevî û Demokrasiyê (HEDEP) yê Agiriyê Sirrî Sakik li Lijneya Giştî ya Parlamentoya Tirkîyeyê axivî.

Sirrî Sakik komkujiyên ku di dîroka Komara Tirkîyeyê de çêbûne li ser rûpelekê çapkir û di meclîsê de nîşan da. Sirrî Sakik dema derket ser kursî, bi Tirkî û Kurdî got "êvar baş".

Sakik diyar kir ku ev îfadeya ku wî bi Kurdî bikar aniye dê wekî "zimanê nenas" di protokola meclîsê de cih bigire û bertek nîşan da:

"Dîroka Komarê ewqasî zelal û kurt e. Redkirin tê wateya înkâr û îmhayê." Sakik diyar kir ku ji bo vekirina deriyên "komara demokratîk" divê pêşî rastî werin dîtin û got:

"Birêz Erdogan di civîna komê de çi dibêje, divê rêvebirên MHP û CHPyê biçin li rûniştin û protokolên veşartî yê meclîsê binêrin, ew dê li wir Kurdan, Kurdistanê, Çerkezên û Lazistanê bibînin."

Ma Mustafa Kemal parçeker e? Dema Mustafa Kemal bang li parlementerên Kurd dikir, digot, 'Parlementerên Kurdistanê'. Belê rast

digot.

Piştî wê çi çêbû? Destûra bingeîn a 1921an ku dibêje ev axa Kurd û Tirkan e, her tiştî zelal dike. Piştî wê jî Lozan.

Şandeyek tê vir. Mustafa Kemal bi parlementerên Kurd re hevdîtînekê dike. Girtiyê Dêrsimê Hasan Hayrî, Yusuf Ziya û hemû weklên Kurd vedixwîne hevdîtîne. Bi kincên xwe yê netewî ve tê meclîsê. Jê re li çepikan dixin û dirabin ser xwe. Ev çarenûsa hevpar a Kurd û Tirkan e, ev der welatê wan e."

"Em dikarin rûpeleke spî ya nû vekin"

Sakik di berdewamiya axaftina xwe de wiha got: "Bi hezaran Kurd û Elêwî tîn qetlikirin. Serhildanên Nasturiyan hene. Li Elkê jî bi heman awayî serhildan hene... Yusuf Ziya û Hasan Hayrî, li Xarpêtê ji ber axaftin

û cil û bergên neteweyî yê Kurdî hatin darvekirin. Yek jî li Bedlîsê.

Wan berdêla piştgiriya xwe bi canê xwe da. Piştî serhildana Şêx Saîd û hevalên wî çêdibe. Dibêjin hûn dê mafê me bidin me. Ew jî li Amedê hatin darvekirin û gora wan jî nediya e. Piştî wê bi hezaran bûyer diqewîm in."

Sirrî Sakik bal kişand ser komkujîya Roboskî û gotinên Erdogan ên "Ev komkujî dê li korîdorên Enqereyê wînda nebe" bi bîr xist û got, "Lê wînda bû."

Sakik têkildarê qetliaman got:

"Ev sedsala reş a Komarê ye lê em dikarin komareke nû bi hev re ava bikin. Em dikarin komareke demokratîk bi hev re ava bikin. Peymana herî girîng, peymana ku dewletê bi gelê xwe re çêkiriye. Em êdî dikarin rûpeleke spî ya nû vekin."

Trump: Ez ê piştgirên Filistînê dersînor bikim

Serokê berê yê Amerîkayê Donald Trump, ku di ji bo hilbijartinên bê yê Serokatiya Amerîkayê, bi namzedê Komariyan re rikeberiyê dike, di konferansa Koalîsyona Cihûyên Komarî ya li Las Vegasê de axivî. Donald Trump di axaftina xwe de bal kişand ser şerê Îsralê yê li dijî Filistînê û got ku hemû biyanîyên ku beşdarî xwepêşandanên alîgirên Filistînê yê li Amerîkayê dibin, dê bîr dersînorkirin. Trump got, "Em ê terorîstên Îslamî yê radikal li derveyî welêt bihêlin. Qedexeya derketina derve tê bîra we? Rojê ez ê vê qedexeya derketina derve ji nû ve saz bikim."

Trump bangên agirbestê jî rexne kir, got ku "Berpîrsiyariya her jiyana ku di vê pevçûnê de hatiye wendakirin, tenê li ser milên Hamasê ye.

Em dest bi şer nakin, lê divê beriya aştiyê şer bi dawî bibe. Ez ê Şerê Sêyemîn ê Cîhanê yê rawestînim. Em ê bi hêza xwe, aştiyê pêk bînin."

Serok Barzanî serexweşiyê li malbata Şehîd Eqîd Salih Zîrarî dike

Serok Barzanî serexweşiyê li malbata şehîdê şerê çiyayê Qereçûx Eqîd Salih Zîrarî dike.

Roja Pêncşemê, 26ê Cotmeha 2023ê, Baregehê Barzanî ragehand ku Serok Barzanî bi rêya telefonê peywendî bi malbata Şehîd Eqîd Salih Zîrarî kiriye, serexweşî lê kiriye û hevxiyê xwe jê re diyar kiriye.

Baregehê Barzanî parve kiriye, "Piştî sê rojan ji birîndarbûna Şehîd Eqîd Salih Zîrarî di şerê çiyayê Qereçûx de û mana wî li nexweşxaneyê, sibeha îro roja Pêncşemê ji ber giraniya birîna xwe şehîd bû. Roja Pêncşemê, 26ê Cotmeha 2023ê, Serok Mesûd Barzanî bi rêya telefonê peywendî bi malbata Şehîd Eqîd Salih Zîrarî kir, serexweşî lê kir û hevxiyê xwe ji bo wan diyar kir.

Li Mexmûrê 3 Pêşmerge şehîd ketibûn: 'Di bûyerê de destên derveyî hene'

Sererkanê Pêşmergeyan da zanîn ku di bûyerê li Mexmûrê de destên derveyî hene. PKKyê li navçeya Mexmûrê 4 xalên kontrolê yên li Çiyayê Qereçûxê radestî artêşa Îraqê kirin. 22yê ve mehê saet 16:00an li Mexmûrê di navbera Pêşmerge û artêşa Îraqê de şer derket.

Di encama vî şerî de 2 Pêşmerge şehîd ketibûn. Fermandarên Lîwaya 18an a Pêşmergeyan Salih Zîrarî jî di vî şerî de birîndar bûbû. Salih Zîrarî vê sibehê li nexweşxaneyê ku dihat dermankirin şehîd ket.

Sererkanê Pêşmergeyan Îsa Uzêr, beşdarî merasîma bixakspartina Salih Zîrarî bû.

Îsa Uzêr li vê darê da zanîn ku "Em li hêviyê ne ku di dema herî nêzîk de rewşa Çiyayê Qereçûxê asayî bibe."

"17 Pêşmerge birîndar bûn"

Sererkanê Pêşmergeyan destnîşan kir, "Di wî şerî de 17 Pêşmerge birîndar bûn, niha jî 2 ji wan li nexweşxaneyê ne." Îsa Uzêr herwiha amaje pê kir ku di wî şerî de 2 leşkerên artêşa Îraqê mirine û 8 jî birîndar bûne.

Sererkanê Pêşmergeyan Îsa Uzêr "nebûna hevahengiya di navbera Pêşmerge û artêşa Îraqê de" wekî sedema herî mezin a vê bûyerê nîşan da. Îsa Uzêr di berdwamiya axaftina xwe de bal kişand ser "destên derveyî" û got:

"Di girtina bilez a van xalan de destên derveyî hene. Niha em hewl didin van pirsgrêkan çareser bikin."

Konsulê Tirkîyeyê yê Hewlêrê: Hevxiyê Nêçîrvan Barzanî rengvedana dostatiya kûr e

Konsulê Tirkîyeyê yê Herêma Kurdistanê, li beramberî wê hevxiyê Serokê Herêma Kurdistanê ya ji bo mexdûrên erdhejên 6ê Sibata îsal ên li Tirkîye û Bakurê Kurdistanê, spasiya wî kir.

Konsulê Giştî yê Tirkîyeyê yê Herêma Kurdistanê Mehmet Mevlut Yakut îro li merasîma li Hewlêrê ya bi helkefta 100mîn salvegera damezrandina Komara Tirkîyeyê hatibû organîzekirin axivî.

Mehmet Mevlut Yakut di beşeke axaftinê xwe de behsa pêwendiyên navbera Hewlêr û Enqereyê kir.

Yakut behsa tevger û helwesta Hikûmeta Herêma Kurdistanê yê piştî erdheja 6ê Sibata îsal a li Bakurê Kurdistanê û Tirkîyeyê kir û got: "Fersend e ji bo ku em ji dil spasiya xwe nîşan bidin ji bo hevxiyê kûr a Hikûmeta Herêma Kurdistanê, ew jî piştî erdheja wêranker a sibata îsal a li Tirkîyeyê. Hikûmeta Herêma Kurdistanê tavilê alîkarî pêşkêş kir û tîmên hawarhatinê û hevkarî şandin navçeyên zererdîti."

Konsulê Giştî yê Tirkîyeyê yê li Herêma Kurdistanê her wiha got: "Serok Nêçîrvan Barzanî yek ji wan serkirdeyan bû ku serdana navçeyên erdhejê kir û hevxiyê xwe ligel qurbanîyan nîşan da. Ew hevxiyê rengvedana dostatiya rast û kûr a di navbera me de ye. Lewra pêzanînên me hene ji bo wî û her dem jî dê di bîra me de bimîne."

Roja 6ê Sibata 2023yan erdhejê mezin û wêranker parêzgeha Mereşê li Bakurê Kurdistanê hejand ku bandor li 10 parêzgehên Bakurê Kurdistanê û Tirkîyeyê kir.

Roja 14-02-2023, Serokê Herêma

Kurdistanê, Nêçîrvan Barzanî serdana beşek ji navçeyên erdhejê li Bakurê Kurdistanê kir û di axaftinê de li parêzgeha Dîlokê gotibû: "Ji ber vê karesatê di hemû malên Herêma Kurdistanê de şîn heye. Li gelek deveran şahî û pîrozbahî hatine rawestandin ji bo nîşandana hevxiyê bo wan û gelê Tirkîyeyê."

Nêçîrvan Barzanî herwiha gotibû, "Li gorî îmkânên Herêma Kurdistanê, ya ji destê me bê, em dê bikin. Bi wê îmkana kêma ku me heye, em dixwazin wefadariya xwe bo gelê Tirkîyeyê tekez bikin."

Her wê demê serdana Nêçîrvan Barzanî di medyaya Tirkîyeyê de deng veda.

Konsulê Giştî yê Tirkîyeyê di beşeke din a axaftina xwe behsa peywendiyên navbera Enqereyê ligel Bexda û Hewlêrê kir û got: "Giringiyeke taybet a peywendiyên me yê bi Îraqê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê re heye. Serdana wezîrê me yê derve Hakan Fîdan a di meha

Tebaxê de ji bo Bexda û Hewlêrê tekezî li ser pabendbûna me ji bo aramiya Îraq û Hikûmeta Herêma Kurdistanê dike, herwiha tekezî li ser giringiya rûbirûbûna astengên hevbeş jî kir."

"Pêwendiyêke çandî ya kûr heye"

Mehmet Mevlut Yakut ragihand, di vê helkeftê de tekeziyê li ser pabendbûna xwe bi pêşxistina hevahengiyên di navbera Enqere û Hewlêrê de dikin û wiha pê de çû:

"Di navbera her du alîyan de sînor, dîrokekî dûr û dirêj û pêwendiyêke çandî ya kûr heye. Peywendiyên me di warên cuda de pêş dikevin, weke bazirganî, hilberîn, xwendin, tendirustî û geştyarî."

Bi gotina Konsulê Giştî yê Tirkîyeyê pêşxistina peywendiyên navbera welatê wî û Hewlêrê pêwîst e û got:

"Çarenivîs me bi hev re girê dide. Bi rêya têgihîştina hevbeş û hevkarîyê jî em dikarin paşerojeke baştir ji bo hemû alîyan biafirînin."

150 deverên Rojavayê Kurdsitanê hatin bombebarankirin: 2 milyon welatî mexdûr bûne

Rêxistina Çavdêriya Mafên Mirovan (HRW) ragihand ku Tirkîyeyê 150 deverên li "bakur û rojhelatê Sûriyeyê" bombebaran kirine.

Rêxistina Çavdêriya Mafên Mirovan rapora xwe ya têkildarî encamên êrişên Tirkîyeyê yê li Rojavayê Kurdsitanê belav kir.

Li gorî rapora Rêxistina Çavdêriya Mafên Mirovan, Tirkîyeyê ji 5ê Çiriya Pêşîn ve, 150 deverên Rojavayê Kurdistanê bombebaran kirine û nexasim jî jêrxaneyên li deverê dike armanc.

Herwiha hat ragihand ku ji ber êrişan 18 wêstgehên avê ji kar ketine û careke din ava wêstgeha Elokê li ser Heseke hatiye qutkirin.

HRW got, tevî rewşa aborî ya xirab, welatî neçar dibin avê bikirin.

"Saleke av nayê taxa me"

Welatiyeke wiha mexdûriyeta xwe anî ziman, "Ev salek e av nagihêje taxa me. Em avê dikirîn lê av ne paqij e. Carekê me av kirî, aveke zer bû."

Welatiyeke din jî got, "Kar nîne, mûsim nîne. Xelk hejar e û tevî wê jî neçar e avê bikire. Em neçar in li nava kolanan xwe bişon. Ji ber ku

ava em dikirin, em ji bo şûştinê bi kar nayînin."

Di beşeke din a raporta HRWyê de behsa encamên xirab ên qutkirina avê yê li ser Heseke tê kirin.

Li gorî raporê welatî ava gemar vedixwin û ew jî dibe sedem ku nexweşiya hinavêşê belav bibe.

Têkildarê nexweşiyên belav bûne welatiyekî got:

"Kurê min bi nexweşiya hişkbûnê ketiye, ji ber ku navçûn bi wî re çêbûye. Ava em vedixwin ne paqij e û

ev jî dibe sedema nexweşiyên."

Bijîşk Ebdulrehman Silêman got:

"Bê av karê nexweşxaneyê bi rê ve naçe. Carinan em tîn neştergeriyê bikin, av nîne em destê xwe bişon. Ev bandorê li karê me dike."

Tirkîyeyê 5ê mehê, bi dron û balafirên êrişî Rojavayê Kurdistanê kir.

Ji ber têkdana wêstgehên av û elektrîkê, 2 milyon welatî mexdûr bûn. Di heman demê de, ziyânên mezin gihişt nexweşxaneyan û tendirsutiya welatiyan.

Serok Barzanî: Salih Qellab parêzvanekî dilsoz ê gelê Kurdistanê bû

Serok Mesûd Barzanî ji ber koça dawiyê ya nivîskarê Urdinî û parêzvanê dilsoz ê gelê Kurdistanê Salih Qellab,

sersaxî li Şahê Urdinê, Şah Ebdullahê Duyem û malbata Salih Qellab kir.

Serok Mesûd Barzanî ji ber koça

dawiyê ya nivîskarê Urdinî û parêzvanê dilsoz ê gelê Kurdistanê Salih Qellab, sersaxî li Şahê Urdinê, Şah Ebdullahê Duyem û malbata Salih Qellab kir.

Serok Mesûd Barzanî sersaxiyê belav kir û tê de ragihand, "Bi xemeke mezin min nûçeya koça dawî ya nivîskar û rewşenbîrê navdar ê Urdinî Salih Qellab wergirt, ku dostekî min ê nêzîk û parêzvanekî dilsoz ê gelê Kurdistanê bû." Serok Barzanî fi peyama xwe de got jî: "Ez sersaxiyê li birayê xwe birêz Şahê Urdinê, Şah Ebdullahê Duyem û malbata xwedêjêrazî Salih Qellab re dikim."

Nivîskar û rojnamevanê navdar ê Erebb û wezîrê berê yê ragihand û rewşenbîrî yê Urdinê Salih Qellab îro 25ê Cotmeha 2023an di temenê 79 saliyê de koça dawiyê kiribû.

Pêşmergeyê ku li Mexmûrê birîndar bûbû şehîd ket

Alîkarê fermadanrê Lîwaya 18an a Pêşmergeyan Puşo Xalid ku li Mexmûrê

di şerê navbera Pêşmerge û artêşa Îraqê de birîndar bûbû şehîd ket.

22yê ve mehê saet 16:00an li Mexmûrê di navbera Pêşmerge û artêşa Îraqê de şer derket.

Di encama vî şerî de 2 Pêşmerge şehîd ketibûn.

Fermadarê Lîwaya 18an a Pêşmergeyan Salih Zîrarî jî ku di vî şerî de birîndar bûbû doh şehîd ketibû.

Alîkarê Fermadarê Lîwaya 18an a Pêşmergeyan Puşo Xalid jî di vî şerî de birîndar bûbû.

Li gorî daxuyaniya Wezareta Pêşmergeyan Puşo Xalid vî sibehê li nexweşxaneyê ku dihat dermankirin şehîd ket.

Bi şehîdbûna Puşo Xalid di encama şerê li Mexmûrê de hejmara şehîdên Pêşmerge derket 4an.

Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê: Me li Sûriyeyê bersiv da êrişan

Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê Lloyd Austin got, "Me li rojhilatê Sûriyeyê du cebilxaneyên çek û teqemeniyan kirin armanc." Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê Lloyd Austin got, "Me li rojhilatê Sûriyeyê du cebilxaneyên çek û teqemeniyan kirin armanc."

Lloyd Austin destnîşan kir ku ew cebilxane ji aliyê grûpên çekdar ên nêzîkî Îranê ve bi kar hatine. Piştî destpêka şerê Hamas û Îsraîlê baregehên Amerîkayê yê li Îraq û Sûriyeyê tîn armancgirtin. Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê ragihand ku wan bersiv daye êrişan û hêzên wan li rojhilatê Sûriyeyê du baregehên grûpên çekdar ên nêzîkî Îranê bombebaran kirine.

Lloyd Austin da zanîn ku balafirên şer ên Amerîkayê du cebilxaneyên çek û teqemeniyan kirine armanc.

Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê Lloyd Austin amaje pê kir ku wan ev êriş, wekî bersiva "êrişên sernekftî" yê grûpên milîs ên nêzîkî Îranê pêk aniyê.

Herwiha di vî êrişê de du balafirên F-16 baregehên grûpên nêzîkî Îranê kirine armanc.

21 leşker jî birîndar bûne

Lloyd Austin diyar kir ku bi sedema êrişên wan grûpan, heta niha belênderekî (mutedhî/taşeron) Amerîkayî miriye û 21 leşker jî birîndar bûne.

Li aliyê din, berpîrsên Pentagonê (Wezareta Parastinê ya Amerîkayê) da zanîn ku ev êrişê wan, îro saet 04:30î hatiye encamdan.

AMED – Kirêgirtina xaniyan bûye derdekî bêderman

Li Amedê buhayê kirêkirina xaniyan bûye derdekî bêderman. Hin welatî hene 4-5 meh in li xaniyekî kirê digerin lê hêj bi dest nexistine.

Xaniyên kirê ketine bazara reş. Di ser de jî buhayê zêde ya kirêyan...

Xelk li hemberî vî rewşê gelek gazinan dike. Ew dixwazin dewlet bi destê xwe xaniyan çêke û bi erzanî bide xelkê. Erdogan Kardaş ajokarê texsiyê ye. Ew 5 meh in ji rêwiyan zêdetir çavên xwe li xaniyên kirê digêrîne.

Lê heta niha jî xaniyê kirê bi destê wî neketiye. Li ser tu xaniyek nivîsa "kirê" li ber çavên wî nakeve.

Kirêcî Erdogan Kardaş ji Rûdawê re got: "Ez geriyam min 4-5 mehan xanî nedît. Mecbûr ez di wî xaniyê tê de me dimînim. Em nikarin xanî bibînin. Ê heye jî xwediyê xaniyan nadin. Dibêjin 20 hezar 30 hezar lire. Ka em ê ji ku bînin vî pereyî?"

Li Amedê kirêkirina xaniyan bûye derdekî bêderman. Yan xanî bi dest nakevin an jî dema xanî peyda bibe jî buhayê wê pir zêde ye.

Mûçeya herî kêr 11 hezar lîre ye lê kirê 15 hezar lîre ye

Welatî Hakan Adem got, "Niha xanî li Amedê nînin. Xwediyê xanî ji kirêciyan re dibêjin kirêya te 2 hezar lîre ye, ez dikim 15 hezar lîre. Qebûl dikî di xanî de bimîne ger qebûl nakî derkeve.

Mûçeya herî kêr 11 hezar lîre ye, kirê 15 hezar lîre. Ka dê kirêcî çawa vî pereyî bidin?"

Welatî Zahîde Doguş jî got, "Kirê livir pir buha ye. Herkes nikare bide. Xaniyên herî pîs 5-6 hezar lîre ne. Ew jî ji tiştêkî re nabe. Ên normal 10 hezar lîre ne."

"Milet birçî ye"

Welatî Mihemed Şah jî got, "Milet birçî ye. Nikarin nan bistînin. Kirê di nava salekî de 3-4 qat zêde bû. Tiştêkî gelek zor e." Burhan Dîllî jî bi salan e şewirmendiya kirîn, firotin û kirêkirina xaniyan dike lê tu carî evqas neketiye tengasiyê.

Ji ber ku xaniyên vala nînin, ew jî demeke dirêj e pere qezenç nake.

Şewirmendê Bazara Xaniyan Burhan Dîllî got: "Berê li Amedê 500 mutahîd hebûn lê niha tenê 50 mutahîd mane. Xanî têr nakin. Xanî pir kêr lîdikin. Milet niha çi bike? Wê rojê yek hatiye ji bo eşyayê xwe ji min embarek xwest, min kir û nekir peyda nekir. Xelk nikare cihekî ku eşyayê xwe bixê peyda bike." Li gorî amarên ku Saziya Statîstîka Tirkîyeyê belav kirine, di meha îlonê de li Amedê tenê hezar û 808 xanî hatine firotin. Ev jî nişan dide ku ne tenê kirêkirin, kirîn û firotin jî de rewşeke xirab de ye.

Li Hewlêrê hewla êrişê baregeha Amerîkayê

Wezareta Parastinê ya Amerîkayê (Pentagon) ragihand ku êrişê li dijî baregeha asmanî ya Amerîkayê ya li Hewlêra hat "şikestî".

Rêxistina Berxwedana Îslamî ya Îraqê ragihand ku wan duh danê êvarî bi dronan êrişê baregeha asmanî ya Amerîkayê ya li Hewlêre kir.

Berdevkê Wezareta Parastinê ya Amerîkayê General Patrick Ryder di civîna çapemeniyê de derbarê êrişê daxuyanî da.

General Patrick Ryder êrişê piştrast kir û got: "Îro li dijî baregeha asmanî ya Hewlêrê ku hêzên me lê ne, hewldana êrişê hat kirin lê bi şikestî bi dawî bû.

Di êrişê de tu zererên canî çenebûn lê hinek zererên biçûk li binesaziyê bûn. Em dizanin ku ew grûpên milîs ên bi

piştewaniya Îranê ne û helbet em Îranê ji van koman berpîrsyar dibînin."

Wekî tê zanîn hêzên Amerîkayê li Firokexaneyê Navdewletî ya Hewlêrê û

li Herîrê hene.

Rêxistina Berxwedana Îslamî ya Îraqê diyar nekiriye ku ew êriş li ku derê hatiye kirin.

Meşa dîrokî ya Mela Mistefa Barzanî: Şopên wê li Şemzînanê hîn ji zindî ne

Di dîroka Kurdistanê de çûna Mela Mistefa Barzanî ya Yekîtiya Sovyetê yek ji bûyerên herî girîng e. Mela Mistefa Barzanî tevî 500 Pêşmergeyî

sala 1947an berê xwe dide Yekîtiya Sovyetê.

Meşa Mela Mistefa Barzanî û Pêşmergeyan ji Başurê Kurdistanê dest pê dike, Barzanî derbasî sînore Bakurê Kurdistanê navçeya Şemzînanê dibe.

Ev der e li navçeya Şemzînanê gundê Bêmboyê ye, yek ji wan gundan e ku Mela Mistefa Barzanî û Pêşmerge di dema meşa Sovyetê de berê xwe dayê û ew lê mane. Hîn ji gelek bîranînên wan li vî gundî mane.

Evdîmecdî Seîd Bêmbô, xelkê gundê Bêmboyê ye. Wî li ser rêwîtiya Mela Mistefa got: "Cenabê Barzanî 25ê meha 5an sala 1947an ji gundê Bêdawê derket, hat gundê Bayê. Dema hatiye Bayê babê min Seîd Bêmbô, li gundê Bayê çû pêşwaziya wî.

Du rojan li gundê Bayê bi Barzanî re ma, 27ê meha 5an piştî nivro leşker (Pêşmerge) bi serokatiya Barzanî bi rê ket, Gundê Bayê dikeve pişt van çiyayayan, ew jî pişt van çiyayan derketin û rêya wan ket vê heremê, hatine serê Deştîlokê.

Du Deştîlok hene, yek ji wan Deştîloka Şemo ye û li ser Geverê ye, ya din jî Deştîloka li ser Şemzînanê ye.

Hatine serê Deştîlokê û ji rêya Kevîkê derbas bûn gehîştine Gerke Cina ku ew der war û zozanên me ne. Bavê min dibêje bo serê êvarî em gehîştine Deştîloka Şemzînanê.

Mela Mistefa Barzanî û Pêşmerge li gundên Şemzînanê bi germî tîn pêşwazîkirin.

Mela Mistefa li van gundan bi xelkê re civînan encam dide û behsa bîr û hizra neteweyî dike, beşek xelkê wan gundan jî heta ser çemê Erezê bi Pêşmergeyan re dimeşin.

Nêvîyên wan kesan hîn jî bi perûşî behsa fedakarî û dilsoziya Mela Mistefa Barzanî û Pêşmergeyan dikin.

Evdîmecdî Seîd Bêmbô, wiha berdewam kir: "Heta digihin ser Rûbarê Erezê çend rojan di rê de dimînin. Bavê min jî heta ser Rûbarê Erezê bi cenabê Barzanî re diçe, bavê min behsa gelek serpêhatiyên xwe yên di rê de dikir.

Beşek ji wan me ji bîr kirine lê behsa tiştê dîke ku di bîra min de maye, bavê min digot me li cihekî bêhna xwe dide, Barzanî jî çenteyê xwe hindek keşk derxistin, yek ji taybetiyên Cenabê Barzanî jî ew bû ku ti demê çente û çeka xwe nedidan ti kesekî.

Îcar bavê min digot Cenabê Barzanî hindek keşk ji çenteyê xwe derxistin û xistin nava şûtika xwe û qutan û hûr kirin û li Pêşmergeyan da dabeş kirin û hindek toza keşkan ma, bixwe jî ew xwar."

Li navçeya Şemzînanê du gundên ku Mela Mistefa Barzanî û Pêşmergeyan dema meşa Sovyetê çûne wan hene.

Yek ji wan gundê Bêmboyê din jî gundê Bayê ye. Hatina Mela Mistefa Barzanî û Pêşmergeyan heta niha jî bandoreke cidî li ser bîr û hizra xelkê wan gundan û deverê hêlaye.

Wêjekar Qahir Bateyî jî bi vî awayî behsa bandora vê meşa Mela Mistefa kir: "Bêgoman hatina rehmetî Mela Mistefa Barzanî û dema çûna Rusyayê derbasbûna wî ji van gundan û şoreş û xebata wî bandoreke yekcar zêde li ser hişmendiya neteweyî ya civakê dirist kiriye.

Mela Mistefa Barzanî weke efsaneyekê dihat gotin di nava civakê de.

Serpêhatiyên Mela Mistefa Barzanî dema behs lê dihat kirin ji bo me zarokan weke çîrokan bûn em di nava wan de mezin bûn. Wî jî kariye bandora xwe li ser her Kurdekî vê heremê bike."

Gundê Bêmboyê hîn jî avadan e û nêzîkî 50 malî lê hene lê gundê Bayê jî ber şerên di navbera PKK û dewleta Tirkîyeyê de hatiye valakirin.

Mesrûr Barzanî: Yekane tiştê ku nayê telafîkirin xwendin e

Mesrûr Barzanî got, "Yekane tiştê ku nayê telafîkirin xwendin e. Ez hêvîdar im ku mamosteyên me yên birêz vegerin dibistanên xwe."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, li Hewlêrê beşdarî merasîma vekirina dibistanek û baxçeyekî zarokan bû.

Mesrûr Barzanî di çarçoveya wê merasîmê de axivî û bal kişand ser "mafên mamosteyan."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê da zanîn ku "ew piştigiriyê dide daxwazên mamosteyan" û got, "Divê hemû mafên mamosteyan bîr dayîn."

Ev demek e mûçeyên karmendên Herêma Kurdistanê ji Bexdayê dereng tîn şandin.

Mamosteyan li Silêmaniyê derengketina mûçeyên xwe ptoesto kiribû.

Mesrûr Barzanî di axaftina xwe bal kişand ser vê rewşê û anî zimên, "Divê rexne li wan aliyan bê kirin ku bûne sedema qutbûna mûçeyên mamosteyan"

Mesrûr Barzanî got, "Herêma Kurdistanê nebûye sedem ku mûçeyên mamosteyan neyên dayîn an jî paş bikevin."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê bangî hemû aliyan kir ku bi hev re herin "wî cihê ku mafên mamosteyan û hemû xelkê Herêma Kurdistanê lê hatine bînpêkirin."

"Em dê mafên hemû gelê Kurdistanê biparêzin"

Serokwezîr Barzanî destnîşan kir

Mesrûr Barzanî li ser vê mijarê wiha axivî: "Ewên mamosteyan teşwîq dikin da ku neçin dibistanan

ku ew piştigiriyê dide daxwazên mamosteyan û berdewam kir:

"Ez radigihînim ku em piştigiriyê didin mamosteyan. Ez dengê xwe bi dengê wan re dikim yek. Divê mamoste tevên mafên xwe bi dest bixin.

Em dê bi berdewamî mafên mamosteyan, karmendan û hemû gelê Kurdistanê biparêzin." Li Herêma Kurdistanê sala xwendinê ya 2023-2024an 13ê Îlonê dest pê kir.

Lê ji ber boykota mamosteyan dibistanên Silêmaniyê, Helebce, Germiyan û Raperînê venebûn.

"Dixwazin tola xwe ji xwendekaran hilînin"

dixwazin tola xwe ji xwendekaran hilînin, ne ji yên ku mûçeyên wan birîne. Ev jî ne tiştê li rê ye.

"Yekane tiştê ku nayê telafîkirin xwendin e"

Yekane tiştê ku nayê telafîkirin xwendin e. Ez hêvîdar im ku mamosteyên me yên birêz vegerin dibistanên xwe û zarokên me perwerde bikin."

Li Herêma Kurdistanê nêzîkî milyonek û 800 hezar xwendekarî hene.

Ji ber boykota mamosteyan a li Silêmaniyê, Helebce, Germiyan û Raperînê nêzîkî 700 hezar xwendekarî heta niha jî neçûne dibistanên xwe.

Dr. Ferîd Sedûn: Amerîkayê hêzeke zêde şand Rojavayê Kurdistanê

Akademîsyen Dr. Ferîd Sedûn got, "Amerîkayê hêzên xwe yên li Rojavayê Kurdistanê zêdetir kirin. Di van demên dawî de gelek hêzên Amerîkayî hatin Rojavayê Kurdistanê."

Piştî şerê di navbera Îsraîl û Hemasê, li Rojhilata Navîn rageşî dîsa zêde bû.

Gelek caran êrişî baregehên Amerîkayê yên li Rojavayê Kurdistanê, Herêma Kurdistanê û Îraqê tê kirin.

Akademîsyen Dr. Ferîd Sedûn beşdarî beşdarî bultana Rûdawê bû û rewşa Rojhilata Navîn, şerê Îsraîl û Hemasê û êrişên li ser baregehên Amerîkayê nîrxand.

"Êrişên li ser baregehên ne nû ne"

Dr. Ferîd Sedûn wiha axivî: "Ya rastî ev êriş ne nû ne. Baregeh û xalên Amerîkayê ji destpêka damezrandina xwe ve li Rojavayê bûne armanc.

Ew ne tenê li Sûriyeyê dibin armanc, li seranserê Rojhilata Navîn dibin armanc. Ji Yemenê bigire heta Îraq û Libnanê. Ev bi rastî ji Amerîkayê re peyamek e. Eger hûn êrişî Xezeyê bikin, em dê jî êrişî we bikin."

"Her du alî peyaman didin hev"

Sedûn li ser pîrsa "Çima Amerîka li hemberî êrişên li dijî xwe bersivên qels dide", Sadûn wiha bersiv da:

"Îranê qet berpirsiyariya êrişan negirt ser xwe. Dibêjin, 'Yên ku êriş dikin milîs

in û kiryarên taybet in."

Dibêjin ti tîkiliya wan bi me re nîne û li derveyî Îranê ne. Herwiha Amerîka jî naxwaze bi Îranê re bikeve nava rageşiyê.

Her du aliyan peyamek ji hev re şandin. Peyama em îro ji şer re ne amade ne.

Her du alî ji hev re didin xuyakirin ku ev êrişên hanê wekî peyaman in, ne şerek e ku wê di navbera wan de dest pê bike."

"Amerîka çekên nû derbasî vê herêmê dike"

Li ser mijara ku amerîka hêzên dişîne Rojavayê Kurdistanê Dr. Sedûn

got: "Di vê qonaxa dawî de gelek hêzên Amerîkayê digihin devera me. Ne tenê ji bo Rojavayê Kurdistanê, ji bo herêma Tenefê jî hatin şandin.

Amerîka çî ji aliyê leşkerî ve çî ji aliyê çekan ve hêzên xwe li devera pirtir û xurttir dike. Çekên nû derbasî vê herêmê dike.

Ev jî weke amadekariyekê ye. dema ku şerê Xezeyê ji bon kontrola wan derkeve û bibe şerekî herêmî yan şerekî birfirehtir li vê herêmê, ew jî ne bê hêz bin û karibin berevaniyekê bikin.

Yan jî dema ku biryarekê bistînin têkevin vî şerî, ew jê re amade ne."

Tirkiye Efrînê topbaran dike

Artêşa Tirkîyeyê herêma navbera gundên Aqîbê û Ziyareyê yên Şêrawaya Efrînê jî herî kêr bi 30 topî topbaran kir.

Tora Çalakên Efrînê ragihand ku artêşa Tirkîyeyê herêma navbera gundên Aqîbê û Bêne yên nahiye Şêrawayê bi 7 topan, topbaran kir. Artêşa Tirkîyeyê herêma navbera gundên Aqîbê û Ziyareyê yên Şêrawaya Efrînê jî herî kêr bi 30 topî topbaran kir. Heta niha li ser encama ziyanên wan topbaranana ti agahî nehatine belavkirin.

Li aliyê din, Tirkîyeyê şeva borî Eyn Îsa topbaran kiribû û di topbaranê de kesek birîndar bûbû.

Herwiha ji ber vê topbaranê li gelek gundên Girê Spiyê kareba hatibû birîn.

AMED – 172 saziyan li ser ‘Pirsa Kurd’ deklarasyonek belav kir

Li Ameda Bakurê Kurdistanê 172 saziyên ku di nav wan de partiyên siyasî û saziyên civakî jî hene ji bo çareserîya “Pirsa Kurd” deklarasy-

Qaşo pêşengên siyaseta dinyayê, di şûna çareseriyê de, dibin sedema alozî û êşên ku pêk tên.

“Ez dixwazim pêşî li derzên

onek belav kir.

Saziyan ku di nava wan de DBP, HEDEP, DTK, TJA, MEBYA-DER, TUHAY-DER û OHD jî hene deklarasyoneke bi navê “Ji Niha ve Ber bi Dahatuyê ve Banga Azadiyê” belav kir.

Kurdiya deklarasyonê ji aliyê Hevserokê Giştî yê DBPyê Keskîn Bayindir ve hat xwendin.

Di deklarasyonê de ji bo çareserîya “Pirsa Kurd” bang hat kirin û herwiha deklarasyonê bal kişand ser rewşa Abdullah Ocalan.

“Serdest û rayedarên dewletê sûcdaran diparêzin”

Deklarasyona ku ji aliyê 172 saziyan ve hatiye parvekirin bi vî awayî ye: “Di bingeha pirsgrêkên civakî, şer û qirkirina xwezayê de, feraseta dewletê û polîtîkayên înkare ya gelan, bawerîyan, çandan û nasnameyan heye.

Dewlet hewl dide ku bi vî ferasetê şer û pevçûnan kûrtir bike û bi vî rêyê dixwaze ku hemû berhevkirinê civakî werin tasfiyekirin û têkbin.

Em dibînin, pêkanîna ku wekî sûcên giran tên pênasekirin û pêwîstiya ti caî li hemberî civakê pêk neyên, bi awayekî aşkere ji aliyê desthilatan ve pêk tên, serdest û rayedarên dewletê sûcdaran diparêzin, dixwazin sûcên ku li hemberî gel û civakê pêk tên meşrû nîşan bidin.

Ev sûcên ku di vî demê de li Rojava/ Bakur-Rojavayê Sûriyeyê/ Filistin, Qerebax, Ukrayna û li gelek cîhanên din pêk tên ber bi çav in.

Bi kurtasî em qala rewşeke ku navenda wê Rojhilata Navîn, yanî Mezopotamya û tevahiya cîhanê belav bûye dikin.

Gelê Kurd (ligel hemû destkeftiyên xwe) bi tehdîdên giran re rûbirû ye. Gelên Ermenî û Erebi, gelên Qefqas û Balkanan di nav şer û pevçûnan de ne. Her wiha sîstema kapîtalîst çav berdaye hemû erdnîgariyên ku gelên cûda lê dijîn.

Ev gel ji dewlemendiyên xwe yê sererd û binerd bêpar tên hiştin û ji axa xwe tên koçberkirin.

Heke em li gorî tecrûbeyên dîrokî bifikirin, sîstema Neteweyên Yekbûyî ya ku piştî şerê cîhanê yê duyemîn parastina nîrxên mirovahiye girtiye ser milê xwe berpirsiyariya xwe bi cih nayîne.

Li cîhanê serokdewletek yan jî siyasatmedarek nîne ku bi hêz û îradeya xwe van pirsgrêkên pergali çareser bike.

civakî û dîrokî bigirim”

Birêz Ocalan pêşeng û siyasatmedarê yekemîn e ku bi pêşdîtinên xwe dikare pirsgrêkên paşerojê yê li herêmê, li Rojhilata Navîn û li dinyayê biqewimin tesbît bike.

Di sala 2019an de, hîn şer, pevçûn û qirkirinan dest pê nekiribû, bi pêşdîtinên xwe diyar kiribû ku pirsgrêkên ku di vî demê de li herêmê û li cîhanê pêk tên, ji aliyê civakî ve wê girantir bibin û bibin sedema qirkirinan.

Wî anibû ziman ku ‘Ez dixwazim pêşî li derzên civakî û dîrokî bigirim’ û rêbazên mîna lihevkerîna demokratîk, siyaseta azad û hiqûqa gerdûnî tekevin meriyetê pêşniyar kiribû. Destên wî yê ji bo çareserî û aştiya navbera gel li hewa mabû û ji aliye hêzên serdest ve şerên bêsinor hatibûn pêşxistin.

Van tesbît û bangawaziyên, bi bawerîya xwe ya azadî û heqîqetê anibû ziman. Ji bo xetereyên ku wekî çarenivîsên tîna nîşandan beralî bike, îradeyeke xurt nîşan dabû ku di kesayeta Kurdan de çareseriyê di asta gerdûnî de bixe xizmeta gelên cîhanê.

Nêrîn û pêşdîtinên Birêz Ocalan, baş hatine fêmkirin ku li Tirkiyeyê pêkhatina demokrasîyê rasterast bi çareserkirina pirsgrêka Kurd ve girêdayî ye.

“Demokrasî şaş hatiye pênasekirin”

Tê zanîn ku demokrasî di destpêka avabûna Komara Tirkiyeyê de şaş hatiye pênasekirin û bi vî pênasekirina şaş, hemû reng, deng, çand û ziman hatine înkarkirin.

Sedema vî înkare jî ew e ku Komara Tirkiyeyê li ser bingeha netewdewlet û kapîtalîst a yek nasnameyî hatiye avakirin.

Mixabin ev sedsal in ku sîstema netewdewlet li erdnîgariya me, rê li bêr sûcên giran ên ku li hemberî mirovahiye pêk tên vekirîye.

“Di siyaseta jiyana azad de îsrar kirîye”

Birêz Ocalanê ku bi hişmendiya çareserkirina pirsgrêkan derketiye rê û dest bi têkoşînê kiriye, paradîgmaya çareseriyê afirandiye û di siyaseta jiyana azad de îsrar kiriye, nîşan daye ku ew aktorê bingeînê e pêşketina polîtîk û demokratîk e.

Perspektîf û pêşdîtinên birêz Ocalan a bi rêya hevîtin û muzakreyan, bi rêbazên aştiyane,

giringiyeke dîrokî ya di asta stratejîk de ye.

Ji bo ku kurdan bi ziman, nasname û erdnîgariya wan re bigihîne statûyeke neteweyî, paradîgmayeke bi perspektîfa neteweya demokratîk pêş xistiye, em îro dibînin ku ev paradîgma, bi taybet bi mînakê Rojava, ji bo Tirkiyeyê û Rojhilata Navîn, ji bo tevahiya cîhanê buye hêza çareserkirina pirsgrêkan.

Ev hêza nêrînê wî yê ekolojîk û azadîparêziya jinê, hem ji bo çareserkirina pirsgrêkên civakî yê vî demê û hem jî, ji bo paşerojê ne.

Êdî ji çar aliyên dinyayê gel, rewşenbîr, nivîskar, hunermend û siyasatmedar jî dibînin ku nêrînê birêz Ocalan, li hemberî pergala kapîtalîst bûne alternatîf û hêviya çareseriyê.

Her çiqasî Birêz Ocalan li Îmraliyê hatibe tecrîtkirin û desthilatan xwestiye ku têkiliya wî jî dinyayê qut bikin jî, her dem ji bo ku krîzên heyî bi dawî bibin teoriyên çareseriyê bi pêş xistiye.

“Ocalan niha li tevahiya cîhanê aktorê herî polîtîk e”

Wan xwest ku bi rêya tecrîdê Birêz Ocalan bidin jibîrkirin lê ramanên wî gihîştine hemû gelan û tevahiya cîhanê.

Birêz Ocalan niha li tevahiya cîhanê aktorê herî polîtîk û zanayê ku dinya nêrînê wî esas digire ye.

Brêz Ocalan afrînerê jiyana hevpar û wekhev a artarnatîf e. Ji bo azadiya Birêz Ocalan û ji bo pergala wekhevî û heqîqetê ava bibe li tevahiya cîhanê têkoşînê meşandin.

Hemû kes û kesayetên ku têkoşîna azadiya birêz Ocalan dimeşînin, bi yek dengî diqîrin û dibêjin azadiya Birêz Ocalan azadiya me ye. Ev tesbît nîşan dide ku her têkoşîna were meşandin ji jiyana wan jî ne dû re.

Hemû jinên cîhanê diyar dikin ku, pêşketina têkoşîna jinên Kurd a li gorî nêrînê birêz Ocalan bandor li wan kiriye û ew ê jî tevî vî têkoşîna ramana azad û jiyana azad bibin, têkoşîna jinê geş bikin, bipêş bixin û dibêjin pergala tecrîda Îmraliyê ya ku Birêz Ocalan tê de ye, rewşeke li dijî mirovahiye ye û pêwîst e demildest ev tecrît bi dawî bibe, rêgez û rêbazên gerdûnî yê ji bo Nelson Mandela pêk hatin, jî bo Birêz Ocalan jî divê pêk werin.

“Ev 25 sal in mafên Ocalan tên bînpêkirin”

Lê tê zanîn ku ev 25 sal in hemû mafên Birêz Ocalan ên huqûqî tên bînpêkirin û bi cih nayên. Ya giringtir, ev ji 30 mehî zêdetir e tu agahî jî Birêz Ocalan nayê girtin.

Di serî de divê hevîtinê parêrez û malbatan bi Birêz Ocalan û girtiye Îmraliyê re werin kirin, agahiyên zelal ji Îmraliyê werin girtin.

Ji bo çareserîya pirsgrêkên civakî û siyasî pêwîst e şert û mercên têkoşîna siyasî û pêkhatina muzakereyan ji bo Birêz Ocalan bîna afirandin ku hevî û bendewariyên gelê Kurd û gelên cîhanê yê ji aliyê civakî û siyasî ve pêk werin.

Roj ew roj e ku Birêz Ocalan rasterast bi gelan re were cem hev da ku rola xwe ya aşitî û azadiyê pêk bîne.”

Basim Ewadi: Hikûmeta Îraqê pêşwaziya destpêşxeriya PDKyê li Kerkûkê dike

Hikûmeta Îraqê pêşwaziya destpêşxeriya PDKyê dike ku baregehê serkirdetiya xwe li bajarê Kerkûkê pêşkêşî Zanîngeha Kerkûkê kiriye.

Roja Pêncşemê, 26ê Cotmeha 2023ê, Berdevkê Hikûmeta Îraqê Basim Ewadi ragehand, Hikûmeta Îraqê pêşwaziya destpêşxeriya PDKyê dike ku baregehê xwe pêşkêşî Zanîngeha Kerkûkê kiriye.

Basim Ewadi ragehand, Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî vî destpêşxeriya hekîmane bilind dinirxîne.

Berdevkê Hikûmeta Îraqê herwesa amaje da wê yekê jî ku Serokwezîrê Îraqê tekezê li ser cidîtiya Hikûmeta Îraqê dike ji bo seqamgîrî û ewlehî û pêkvejiyan û biratiyê li Kerkûkê û tevaya parêzgehên din ên Îraqê, ev jî bi liberçavwergirtina karnameya hikûmetê ji bo bicihanîna serweriya qanûnê.

Di civîna 26ê Cotmeha 2023ê de, ji bo parastina canê tebayî û seqamgîriya bajarê Kerkûkê, Komîteya Navendî ya PDKyê biryar da baregehê berê yê civata serkirdetiya xwe li Kerkûkê pêşkêşî Zanîngeha Kerkûkê bike û ji bo xwendekaran û piroseyên xwandinê û rewşenbîrî û pêşxistina wî bajarî bike diyarî.

Pêştir, li roja 12ê Cotmeha 2023ê, Dadgeha Bilind a Federalî ya Îraqê biryara rawestandina radestkirina baregehê operasyonên hevpar helweşand û biryar da wî baregehî ji bo PDKyê vegeriye.

Li Efrînê 3 Kurd hatin girtin: Çarenivîsa yekî ji wan ne diyar e

Li çend herêmên cuda yê Efrînê polîsên serbazî yê ser bi Tirkiyeyê ve 4 Kurd desteser kirin.

Li gorî Rewangeha Sûriyeyê ya Mafên Mirovan (SOHR), li gundê Baflorê yê navçeya Cindirêse ya Efrînê, dema welatîyekî Kurd ê 27 salî ji bajarê

Helebê vegeriya ji aliyê polîsên serbazî ve hat girtin.

SOHRê da zanîn ku wî kesî du dikan û xaniyek kirîbûn lê grûpên çekdar dest danîbû ser wan.

Piştî ku ew kes vegeriya Efrînê daxwaza mal û milkê xwe kiriye polîsên serbazî ew desteser kiriye.

Welatîyê Kurd ê 27 salî heta ku xwe ji nav lepên wan xelas kiriye 10 hezar dolar dane wan.

Çarenivîsa wî ne diyar e

Herwiha li gundê Şêxotkayê yê bi navçeya Mabatayê ya Efrînê welatîyekî Kurd ji aliyê polîsên serbazî ve hat girtin û heta niha çarenivîsa wî ne diyar e. Li taxa Mehmûdiyê ya bajarê Efrînê, welatîyekî Kurd ê ji navçeya Şerayê ya Efrînê ye ji aliyê polîsên serbazî ve hat girtin.

Ew kes jî bi tohmata “pêwendîya bi Rêveberîya Xweser re” hat girtin. Li aliyê din, 20 Çiriya Pêşînê jî li gundê Dêr Siwanê yê navçeya Şerawa ya Efrînê jî polîsên serbazî yê ser bi Tirkiyeyê ve, 5 Kurd girtibûn. Ev 5 Kurd jî bi tohmetaku “pêwendîya wan bi Rêveberîya Xweser re heye” hatibûn girtin.

Galant: Yan em ê bi ser bikevin an ew ê bi ser bikevin

Wezîrê Parastîne yê Îsraîlê Yoav Galant got ku êrîşên li ser Xezayê dê tundiya xwe kêmaneke û got ku 'Şer dê dirêj be û yan em ê bi ser bikevin an ew ê bi ser bikevin.'

Yoav Galant di daxuyaniya xwe de bal kişand ku tevî biryara 'agirbesta mirovî' ya ku di Neteweyên Yekbûyî de bi piraniya dengên hatiye girtin, ew ê tundiya êrîşên li dijî Xezayê kêmanekin.

Galant got ku "Duh şer derbasî qonaxê nû bû û Hamasê ji ya ku berê nedîtibû zêdetir lêdan. Îsraîl hemû hewilên xwe dide ku kesên dîlgirtî paşve vegerîne.

Em çiqasî tundtir li Hamasê bixin, siûda me ji bo gihîştina çareseriyekê ku dê mirovên dîlgirtî vegerîne, baştir dibe. Artêşa Îsraîlê li hemû eniyên ji bo şer amade ye."

Lavrov: Bandorên şer, dê bi dehan salan berdewam bin

Wezîrê Karên Derve yê Rusyayê Sergey Lavrov diyar kir ku bêtîrîmîna Xezayê û gelê wê yê sîvîl tune kirina Hamasê ne pêkan e û got,

"Heger Xezayê were hilweşandin, karesateke ku bi deh salan berdewam bike dê peyda bibe."

Sergey Lavrov destnîşan kir ku êrîşa li dijî Îsraîlê nayê qebûl kirin û wiha got: "Îsraîl bi awayekî ku hiqûqa navneteweyî bi temamî tev-nagere, ji raya giştî re ragihand ku dê berteka wê hovane be û dê Hamasê tune bike. Bêtîrîmîna Xezayê û gelê wê yê sîvîl wêran bike, ne pêkan e ku were tune kirin."

Lavrov destnîşan kir ku divê pevçûnên li herêmê rawestin û alîkariya mirovî ji gelê Xezayê re bê kirin û got, "Heger Xezayê wêran bibe û 2 milyon niştecîhên wê bên dersînorkirin, ev yek dê bibe karesateke ku dê bi dehan salan berdewam be."

Tirkiyeyê êrîşî Dêrikê kir: Femandarekî canê xwe ji dest da

Li gorî çavkaniyê xwecihî, di vî êrîşê de kesekî bi navê Şiblî Şiblî canê xwe ji dest da ku

femandarekî Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) e.

Di heman êrîşê de jinek û zarokê jî birîndar bûn û paşê zarokê birîndar canê xwe ji dest da.

Piştî ku Şiblî Şiblî bi malbata xwe re ji malê derketiye, Tirkiyeyê bi dronan êrîşî wan kiriye.

Tirkiyeyê beriya niha jî hewl dabû ku Şiblî Şiblî bikuje lê ew ji êrîşa Tirkiyeyê ya bi dronan sax filitibû.

Kurd di bin gefa qirkirinê de ne

Kurd û hêzên mezin ên nûnertiya Kurdan dikin, divê bizanin ku rû bi rûyê xeteriyê mezin in û bi wê zanebûnê bibin seferber. Divê her kes li gorî vî şerê mezin tev bigere. Kurd rû bi rûyê gefe qirkirinê ya rastîn in.

Li Kurdistanê şerekê mezin heye. Lê nahêlin ku dinya vî şerî bibîne. Ewropa û DYE ku piştigiriya vî şerî dikin, li mirov rûniştîye. Wek ku tu şer li herêmê nîn be tev digerin. Dewleta Tirk Başûrê Kurdistanê bi tevahî daye ber xwe ku dagir bike. Baregeh û êrîşên xwe yê ji hewayê ve zêde kirine. Çekên qedexekirî, çekên kîmyewî û nukleer ên taktîkî bi awayekê sistematîk hema bibêje her roj bi kar tîne. Bikaranîna çekên qedexekirî di çapemeniyê kêman zêde hat nîşandan. Dîmenên kesên bi van çekan hatine kuştin, hatin weşandin. Ên ev nûçe çê kir, dîtina xwe got, li Tirkiyeyê hatin bêdengkirin, girtin. Diyar e ku wê dewleta Tirk a qirker bikeve hewila veşartina sûcên xwe. Lê NY û welatên Ewropayê, saziyên ji venihêrîna çekên qedexekirî berpirs in jî bûn şîrkê vî sûcî, xwe ker kir, çavên xwe girtin.

Dewleta Tirk ku xwe li Başûr bi cih kiriye û baregehan ji xwe re ava dike û li bombebaranê dewam dike, bi destên PDK'ê pêk tî. PDK bi faşîzma Tirk re nebe piştgir, nikare bi vî awayî li şer dewam bike. PDK nahêle şande ji der ve werin û vekolînê bikin. Ji vî awayî ve Başûrê Kurdistanê ji bo dinyayê hatiye girtin. PDK êrîş û dagirkeriyê rewa dike. Nabêje ku berpirsê êrîşan mêtînger û dijminên Kurdan e, lê dibêje ku berpirs PKK û gerîla ne. Bi vî awayî dinya dengê xwe nake, karê hêzên bi dewleta Tirk re dibin piştgir, hêsan dike.

PDK û ENKS ku dûmahîka wê ye, li Rojava jî heman tiştan dikin. Erdogan û Bahçelî ku faşîst in, ji bo neyartîya Kurdan û bi armanca rakirina Rojava ji holê, koalîsyon ava kir. Erdogan, herêmên Kurdan ên ji Efrînê ta bi Dêrîkê, ragihand ku kembêra terorê ye û da zanîn ku wê van deran wek herêmên xwe yê ewle dagir bike, Kurdan bike koçber û yê

ji Sûriyeyê bûne koçber, bi cih bike.

PDK û ENKS ji bo Erdogan pak bikin, got ku sedema êrîşên bi ser

Rojhilata Navîn lihevketî ye.

Îsraîlê dibêje ku ew dev ji êrîşkirina Xezayê bernade. Xezayê xera dibe.

Rojava de YPG û PKK ne. Çimkî wan jî mîna dewleta Tirk qedandina PKK û PYD'ê daye ber xwe û di vî mijarê de bi dewleta Tirk re di nav hemû planan de ne.

Dewleta Tirk 5'ê Cotmehê hemû çavkaniyên jiyanê yê Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê ji xwe re kirin armanc. Binesaziya herêmê bi rojan da ber bombeyan. Du kesên li Enqereyê çalakî li dar xist ji xwe re kir hincet ku qasî ji Sûriyeyê derbas bûne. Eger planê xerakirin û dagirkirina welatê hatibe kirin, dîtina hincetan ne tu zor e ku Erdogan bi awayekê bêperwa, bi eşkêrî dibêje ku wê korîdora Kurd anku cih û warê Kurdan belav bike. Erdogan di civîna koma partiya xwe de cardin da xuyakirin ku wê "korîdora terorê" bi êrîşên nû belav bike.

Rêveberiya Rojava şer li dijî dewleta Tirk ranegihandiye. Armanca wê ya şer bike jî nîn e. Her dibêje ku ew amade ne pirsgrêkan bi rêya diyalogê çareser bikin. Artêşa û hêzên hewayî yê Rojava nîn in. Di destên Tirkiyeyê de artêşa herî mezin a duyemîn a NATO'yê heye. A êrîşê Rojava dike û dagirker dike ew bixwe ye. Ew bixwe ye ku dide zanîn ku wê cih û warê Kurdan bike kembêra xwe ya ewlehiyê û belav bike. Anku yekalî êrîş û dijminahî tî kirin. Bi kîjan aqil û wijdanî, li ser navê Kurdan mirov dikare vî qirkerî û êrîşkariya dewleta Tirk rewa bike?

Hêzên nakokiyên xwe bi DYE'yê re hene dikevin hewila tevgerîn, mezinbûn û belavbûnê krîzê. Îran bi eşkêrî dibêje ku şer berbelav bike. Erdogan jî gihîşt wan. Bi awayekê eşkere li Hamasê bû xwedî. Dixwazin cîhana Erebbî û Îslamî tev bigerînin ku şer gur bibe. DYE û Ewropa dizanin ku hişmendiya Hamasê bi El Kaîde, DAÎŞ û Talîbanê re yek e. Heta bi niha bi zanebûn ji bo berjewendiya xwe pê re kar kir.

Erdogan dixwaze sûdê ji krîza li herêmê wer bigire û êrîş û dagirkeriya xwe li Kurdistanê bi lez û bez bike. Hesabê Filistinê ku bûye rojev, kes bi Kurdan re mijûl nabe, dike. Baş dizane ku wê çawa sûdê ji fersendan wer bigire. Jixwe kesê li Kurdan li cîhanê bibe xwedî nîn e. Wan armanc ew bû ku di sala sedemîn a komarê de Kurdan biqedînin û serkeftina xwe ragihînin. Heta bi niha bi ser neketine. Lê dev jê bernedane. Bi hemû hêza xwe êrîşan dike û wê bike.

Kurd û hêzên mezin ku nûnertiya Kurdan dikin, divê bizanin ku rû bi rûyê xeteriyê mezin in û bi wê zanebûnê bi tevahî bibin seferber. Divê her kes li gorî vî şerê mezin tev bigere. Xwe bigihîne gelên cîhanê û xeteriya qirkirinê teşhîr bike. Divê ev qirkirin wek şer û pevçûn neyê dîtin, Kurd rû bi rûyê gefe qirkirinê ya rastîn in.

Armîta Gerawend bi lêdana hêzên Îranê ketibû komayê: Canê xwe ji dest da

Keça Kurd Armîta Gerawenda ku li rawestgeha metroyê ya Tehranê, bi lêdana hêzên Îranê bêhiş ketibû, canê xwe ji dest da. Xwandekara Kurd Armîta Gerawend a 16 salî, 28 roj di komayê de mabû.

Armîta, 28 roj berê ji aliyê hêzên Îranê ve bi hinceta ku "xwe baş nepêçaye" hat şkencekirin û ketibû komayê. Hat ragihandin ku Armîta Gerawend li nexweşxaneyê Fecrê ya Tehranê jiyana xwe ji dest daye.

Herwiha Rêxistina Mafên Mirowan Hengawê jî li ser hesabên xwe yê medyaya civakî ragihand ku Gerawend koça dawî kiriye.

Jîna Emînî jî bi heman hincetê û heman rengî hatibû qetilkirin.

Keça Kurd Jîna Emînîya 22 salî di Îlona 2022yan de serdana Tehranê kiribû û ji aliyê polîsên exlaqî yê Îranê ve bi tohmata ku çarşefa xwe

"ne guncav girê daye" hatibû girtin.

Jîna piştî çend rojan canê xwe ji dest da, bavê wê, Emced Emînî wê demê ragihandibû ku wê bi lêdana polîsan canê xwe ji dest daye.

Piştî mirina Jîna Emînîyê li Îran û Rojhilatê Kurdistanê xwepêşandanan mezin dest pê kirin û di wan

xwepêşandanan de jinan rola sereke lîstin ku dirûşma "Jin, Jiyan, Azadî" bû remzek. Li gorî Ajansa Nûçeyan a Çalakvanên Mafên Mirovan a Amarîkayê, di xwepêşandanan de 69 jê zarok herî kêman 508 xwepander ji aliyê hêzên ewlehiyê yê Îranê ve hatine kuştî

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

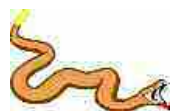
Ev çîye? Ev **a**ve.
Bu nədir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

dir**a**n

Ev çîye? Ev dir**a**ne.
Bu nədir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

a**g**ir

Ev çîye? Ev **a**gire.
Bu nədir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

ma**r**

Ev çîye? Ev **m**are.
Bu nədir? Bu ildir.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bi**z**in

Ev çîye? Ev **b**izine.
Bu nədir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

ba**l**on

Ev çîye? Ev **b**alone.
Bu nədir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

ba**c**an

Ev çîye? Ev **b**acane.
Bu nədir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

oto**m**obil

Ev çîye? Ev oto**m**obile.
Bu nədir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

ta**c**

Ev çîye? Ev ta**c**e.
Bu nədir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Ca**n**i

Ev çîye? Ev Ca**n**i.
Bu nədir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

c**u**cik

Ev çîye# Ev **c**ucike.
Bu nədir? Bu cücədir.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chicken.

fi**n**Ca**n**

Ev çîye# Ev fi**n**Ca**n**e.
Bu nədir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup

Çç

ç**a**v

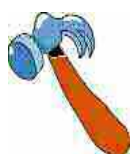
Ev çîye? Ev **ç**ave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

ç**ê**lek

Ev çîye? Ev **ç**eleke.
Bu nədir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

ç**a**ynîk

Ev çîye? Ev **ç**aynîke.
Bu nədir? Bu çaynikdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

ç**a**kûç

Ev çîye? Ev **ç**akûçe.
Bu nədir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

Dd

de**f**ter

Ev çîye? Ev **d**eftere.
Bu nədir? Bu dəftərdir.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

da**r**

Ev çîye? Ev **d**are.
Bu nədir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

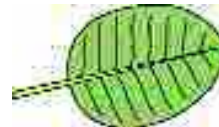
de**s**t

Ev çîye? Ev **d**este.
Bu nədir? Bu əldir.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

di**l**

Ev çîye? Ev **d**ile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ee

be**l**g

Ev çîye? Ev **b**elge.
Bu nədir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

e**l**ok

Ev çîye? Ev **e**loke.
Bu nədir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

ke**r**

Ev çîye? Ev **k**ere.
Bu nədir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

ze**b**eş

Ev çîye? Ev **z**ebeşe.
Bu nədir? Bu qarpızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

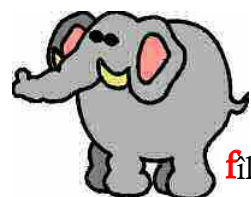
ê**l**eg

Ev çîye? Ev **ê**lege.
Bu nədir? Bu jiletir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

h**ê**k

Ev çîye? Ev **h**êke.
Bu nədir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

Ff

fi**l**

Ev çîye? Ev **f**ile.
Bu nədir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elefoant.

fi**r**ok

Ev çîye? Ev **f**iroke.
Bu nədir? Bu təyyarədir.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

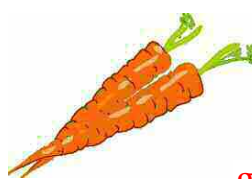
fi**n**d

Ev çîye? Ev **f**inde.
Bu nədir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

ze**r**a**f**e

Ev çîye? Ev ze**r**a**f**e.
Bu nədir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

Gg

gi**z**êr

Ev çîye? Ev **g**izêre.
Bu nədir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carot.

g**ê**zî

Ev çîye? Ev **g**êziye.
Bu nədir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

go**r**e

Ev çîye? Ev **g**oreye.
Bu nədir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

gu**h**

Ev çîye? Ev **g**uhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это уха..
What is it? It is an ear.

p**ê**

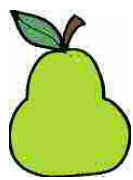
Ev çîye? Ev **p**êye.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

k**ê**r

Ev çîye? Ev **k**êre.
Bu nədir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

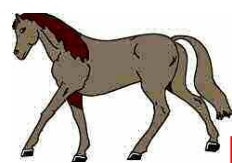
hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

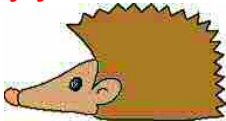
hêştir

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

Jj

jûjî

roj

Ev çîye? Ev jûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpîdir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

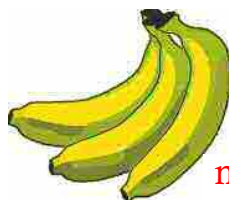

kevjal

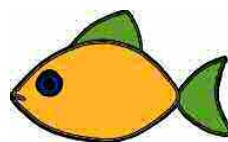
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xəçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Mm

mûz

masî

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

meymûn

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Li

dil

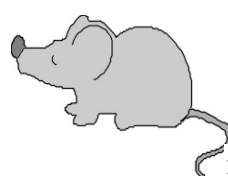
lepik

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

miş

Ev çîye? Ev linge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

Îî

dîk

îsot

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

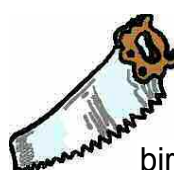

keştî

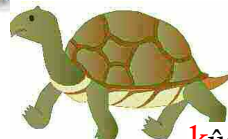
Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Kk

birek

kûsî

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

kund

kevçî

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

Li

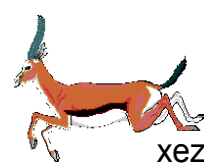
lêv

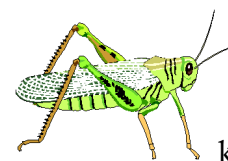
lîmor

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

xezal

kûlî

Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Nn

nan

trên

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

reng

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

Ev çîye? Ev rene.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

otobûs

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

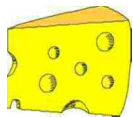
top

Ev çîye? Ev sOle.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çîye? Ev penîre.
Bu nêdir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

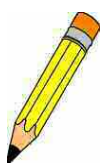
pîvaz

Ev çîye? Ev pîvaze.
Bu nêdir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çîye? Ev perçemeke.
Bu nêdir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çîye? Ev pênûse.
Bu nêdir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

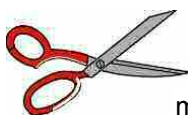

beq

Ev çîye? Ev beqe.
Bu nêdir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çîye? Ev qaze.
Bu nêdir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çîye? Ev meqese.
Bu nêdir? Bu qaycıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çîye? Ev portqale.
Bu nêdir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

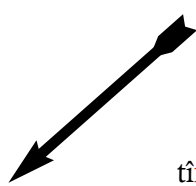
şêr

Ev çîye? Ev şêre.
Bu nêdir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrişk

Ev çîye? Ev kêwrişke.
Bu nêdir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çîye? Ev tîre.
Bu nêdir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çîye? Ev roviye.
Bu nêdir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çîye? Ev sêve.
Bu nêdir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çîye? Ev stêrke.
Bu nêdir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çîye? Ev seye.
Bu nêdir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çîye? Ev sêvike.
Bu nêdir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çîye? Ev şûre.
Bu nêdir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çîye? Ev şeye.
Bu nêdir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çîye? Ev şîre.
Bu nêdir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çîye? Ev şûseye.
Bu nêdir? Bu şüşedir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tiîr

Ev çîye? Ev tiriye.
Bu nêdir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çîye? Ev tûtîye.
Bu nêdir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çîye? Ev pirtûke.
Bu nêdir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çîye? Ev tîmsahe.
Bu nêdir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çîye? Ev utîye.
Bu nêdir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çîye? Ev guhe.
Bu nêdir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çîye? Ev bilûre.
Bu nêdir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çîye? Ev brûske.
Bu nêdir? Bu ildırımdır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çîye? Ev çave.
Bu nêdir? Bu gözür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

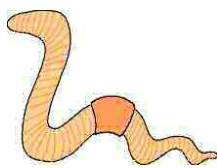
keVo

Ev çîye? Ev keVoke.
Bu nêdir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

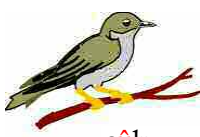
gul

Ev çîye? Ev gule.
Bu nêdir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çîye? Ev kurme.
Bu nêdir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çîye? Ev çûke.
Bu nêdir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dûpişk

Ev çîye? Ev dûpişke.
Bu nêdir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çîye? Ev biVire.
Bu nêdir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçaVik

Ev çîye? Ev berçaVike.
Bu nêdir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

wêne

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ôkdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

kew

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêkikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

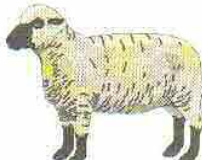
xanî

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

berx

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

heyve

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it? It is a cucumber.

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

yek

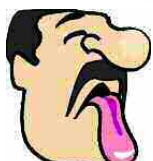

çiya

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

zengil

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

derzi

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu îynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

KURDÎ

Azerî

N b/s	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî
1	Aa	Aa	Aa
2	Bb	Бб	Bb
3	Cc	Цц	Cc
4	Çç	Чч	Çç
5	Dd	Дд	Dd
6	Êê	Ее	Ee
7	Ee	Яя	Əə
8	Ff	Фф	Ff
9	Gg	Гг	Gg
10	Hh	Нн	Hh
11	Îî	Ии	Ii
12	Ii	Ьь	İi
13	Jj	Жж	Jj
14	Kk	Кк	Kk
15	Ll	Лл	Ll
16	Mm	Мм	Mm
17	Nn	Нн	Nn
18	Oo	Оо	Oo
19	Pp	Пп	Pp
20	Qq	Qq	-
21	Rr	Рр	Rr
22	Ss	Сс	Ss
23	Şş	Шш	Şş
24	Tt	Тт	Tt
25	Ûû	Уу	Uu
26	Uu	Юю	Üü
27	Vv	Вв	Vv
28	Ww	Ww	-
29	Xx	Хх	Xx
30	Yy	Йй	Yy
31	Zz	Зз	Zz

DIKARÎ BIXWÎNÎ

1	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ferat, frtone, Fariz, fîl, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îsal, îmî, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Kirin, birin, fîrîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Lûr, legleg, gul, bîlbil, dîl, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şîrîn, sekir, şewağ
24	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Hazırladı İsmayıl TAHİR

Белый дом назвал удары по Сирии предупреждением Ирану

Авиаудары США по складам с оружием и боеприпасами в Сирии, принадлежащим, как утверждается, Корпусу стражей исламской революции (КСИР, элитные части иранских ВС), были предупреждающим сигналом для Тегерана. Об этом 27 октября заявил координатор по стратегическим коммуникациям в Совете национальной безопасности Белого дома Джон Кирби.

"Это мощный предупреждающий сигнал. Мы надеемся, что они [Иран] его восприняли. Если это не так, если нападения продолжатся, то мы, как сказал президент (США Джо Байден), продолжим отвечать", — приводит его слова телеканал Fox News.

Как отметил Кирби, данные удары указывают на то, что Вашингтон считает Иран ответственным за ряд атак на американские войска в Сирии и Ираке.

Памяти известного курдского писателя Шамилов Араба Шамоевича

Араб Шамоевич Шамилов (Арабэ Шамо) — курдский советский писатель. Он родился в селе Сусуз, Карсской области на территории современной Турции, а тогда — Российской империи.

Отец, Шамо Шамиль, был курдом из племени Гасани. Он пас чужой скот в Сурмалинском уезде, бывшей Эриванской губернии. После смерти своей жены, он взял двух сыновей — Бро и Давреша — и ушел насовсем из Сурмалинского уезда. Бро было три года, а Даврешу два.

В греческом селе Азат, недалеко от Карса, он нанялся в пастухи к одному греку, Тодору, а у этого грека жила в работницах безродная курдянка, девушка Майане. Шамо Шамиль женился на ней после внесения выкупа. Выкуп заключался в том, что Шамиль должен был пасти его скот два года бесплатно, как раб.

После свадьбы Майане стала ходить по домам на разную работу, пряла шерстяную пряжу, ткала «паласы» (ковры), а у себя в марке родила дочку Чичак, дочку Гоги и сына — Араба Шамиля. К Даврешу и Бро она относилась грубо. Хотя дети между собой довольно хорошо ладили.

Детей пристраивали на всякую работу, чтобы прокормить большую семью. Они подбирали с земли и подбрасывали овнам корм, разбросанный у них под ногами; вырезали маленькие кизяки для хозяйской печи; ходили в поле на помощь отцу и были подпасками; собирали травы для сушки и заготовки на зиму для добавки в пищу; подбирали в поле подсохший помет, мочили его в воде и лепили кирпичики-кизяки для домашнего очага.

После отказа в работе для отца, вся семья перебралась в соседнее село, которое раньше называлось у курдов Комацар; а новые поселенцы, молокане, назвали его Александровским. Село это (в семи километрах от города Карса) было расположено на самой большой реке Карской области — Карсчай.

В этом селе Арабу доверили пастушествовать самому. В этот период с ним произошли неприятные события. На стадо напали волки и задрали овцу. За потерю овцы хозяин лишил его заработка, хотя пастух не должен был отвечать за гибель скота от волков. Оставшись без денег он нанялся в работники за прокорм.

Первое обучение азбуке Араб получил по счастливому стечению обстоятельств. Местная учительница попросила отца Араба, чтобы он разрешил сыну наняться в училище сторожем за зарплату. Не получив отказа, он сразу приступил к выполнению обязанностей: ежедневно подметать двор и классную комнату, вытирать пыль на партах и подоконниках, протирать окна и двери, топить печи, приносить свежую воду в бак для питья, утром и вечером ставить самовар для учительницы, бегать в город по ее поручениям.

Хорошо себя зарекомендовав и оказавшись прилежным мальчиком, учительница приняла его в школу. Так началась его учеба в сельской школе.

Летом, когда занятий в школе не было, он занимался в пастухи, вместе с ломтем хлеба в сумке, где лежала книжка. А зимою он опять учился в школе и по-прежнему исполнял обязанности сторожа. По способностям он был первым учеником в классе и получал хорошие отметки, пятерки и четверки, но по закону божьему у него была тройка. Закончив сельскую школу, он научился бегло читать и писать.

После окончания сельской школы, семья покинула Александровку и переехали сначала в село Влади-карс, а год спустя — к курдам, где снова занялись пастушеством.

Поработав там год, они следующим летом нанялись пасти баранов в то же село Каракала, у помещика Барое-Авди. Они взяли пасти всю его баранту своими силами, отец и три сына.

Однажды исчез старший брат, Бро; его долго разыскивали, но нигде не могли найти. Месяца три спустя курды сообщили им, что брат Бро нанялся пастухом в другое село. Однажды, проснувшись утром, мы заметили, что исчез старший брат, Бро; его долго разыскивали, но нигде не могли найти. Родители, как ни упрашивали, — Бро не вернулся. Он все лето прослужил пастухом в другом селе.

С наступлением осени брат Араба Давреш стал жаловаться на боль в голове и боках, с каждым днем он чувствовал себя хуже, все чаще жаловался на боль в груди. Вскоре он умер.

С потерей двух помощников жить семье стало тяжелее, потому что пастушество не могло обеспечить существования: они давно уже жили впроголодь.

Араб по совету отца отправился в город Карс, чтобы наняться на какую-нибудь работу. Прожив там недолгое время, по чьему-то совету отправился на пемзовый завод, который недавно был открыт в селе Александровском, где семья Араба раньше пастушествовала. Его поставили на работу: собирать в ящики выкопанную пемзу. Вскоре он устроил на эту же работу двух своих сестер, Гоги и Чичак. На этом заводе он проработал около двух лет, и здесь его застала Первая мировая война.

Осенью 1914 года, когда Араб еще работал на заводе, в село Александровское прибыл 3-й Кизляр-гребенский казачий полк. Узнав, что он хорошо владеет турецким, армянским, курдским и русским языками, они предложили ему должность переводчика. Сопроводив сестер домой, он немедленно возвратился в полк и приступил к работе. Он должен был переводить сельским старшинам то, что ему говорили офицеры и должностные лица, а также переводить на русский язык их ответы, спрашивать направление дорог, присутствовать при покупке фуража и продовольствия, вести переговоры с торговцами.

После одного неприятного случая, потеряв доверие полкового начальства и попав под подозрение в обмане, его уволили, уплатив за два месяца неполную сумму.

Добравшись до Сары-Булаха и оттуда пройдя в Кызнафар, он отыскал своих родственников — дядю. У дяди Араб прожил около месяца, исполняя кое-какие домашние работы вместе со своей двоюродной сестрой Каре. Со временем его пригласили на работу переводчиком в село Сары-Булах, где был пограничный пост, который со временем стал большим этапным пунктом; туда приходили из России войска для дальнейшего следования на турецкий фронт.

На этом этапе он проработал зиму 1914 года и весь 1915 год. По невероятному стечению обстоятельств он в драке убил своего

дядю Саеро. Был арестован и отправлен к коменданту, а оттуда в село Кульп, где жил пристав этого района. На допросе свидетели, в том числе его племянница Каре, подтвердили правильность его показания, что это была чистая случайность и несчастный случай. По настоянию коменданта его дело было разобрано в срочном порядке, через 11 дней. Он был оправдан на суде, но дальнейшие родственники Саеро пригрозили ему кровной мстью, и он уже не мог вернуться в этот район.

Благодаря рекомендации коменданта он поступил переводчиком в 1-й Лабинский казачий полк и отправился на войну в Турцию. С наступлением зимы 1915-16 года; жизнь с каждым днем становилась труднее. Наступали холода, и он стал подумывать о возвращении домой.

По мере приближения к фронту положение становилось все хуже, и служить было труднее. Он числился вольнонаемным переводчиком и поэтому мог подать заявление об увольнении. Командир полка сначала отказал, а через два дня уловил. Получив расчет за пять месяцев, Араб немедленно отправился в село Астафлу, Сурмалинского уезда, Эриванской губернии, на родину отца.

Прожив у дяди в селе несколько дней и хорошо отдохнув, отправился домой, в село Сусуз Карской области, где по-прежнему проживала его семья.

Пробыв некоторое время в кругу своей семьи, он отправился в г. Саракмыш Карской области, где поступил в качестве рабочего в 6-ю Кавказскую инженерно-строительную дружину. Вскоре его начальство узнало, что он владеет местными языками, и через три недели назначило переводчиком.

Дружина строила узкоколейную железную дорогу в г. Эрзерум, который еще в феврале 1916 года был занят русскими войсками, стоявшими в то время в районе Эрзинджана. На постройке работало несколько тысяч рабочих разных

национальностей: армяне, курды, осетины, турки; были и русские из Москвы и других промышленных городов России, мобилизованные для военных тыловых работ. Здесь он завел знакомство с русскими рабочими и ближе сошелся с Климовым, Михайловым, Поповым и молодым Шуркой Корневым. Все они, кроме Корнева, были членами социал-демократической партии большевиков и работали в подпольных организациях. Они дружили с ним и часто звали в свой кружок.

После этого Араб начал посещать конспиративные собрания большевиков, которые устраивались в лесу. Работа партийных организаций начала его увлекать, и он примкнул к большевикам. Весной 1917 года Араб Шамиль вошел в партию.

В мае 1917 был арестован за участие в революционном выступлении в Сарыкамыше. В годы гражданской войны воевал на Северном Кавказе. В 1918 году вступил в ряды Компартии. В 1920-21 годах заведовал секретно-оперативным отделом АзЧК в городе Куба. В 1920-е годы работал журналистом в газетах «Заря Востока», «Риа таза», «Советский Курдистан». В 1921-22 годах учился на турецком отделении МИВ; в те же годы выполнял «отдельные поручения» ВЧК в Москве. Был отозван на Кавказ; в 1922-23 годах заведовал общежитием Закавказского ЧК в Тифлисе.

В 1923-24 годах Араб Шамоевич Шамилов — заведующий орготделом Елабужского укома. В 1924-31 годах ответственный инструктор по работе среди нацмен ЦК КП(б) Армении. В конце 20-х годов Араб Шамилов и ассириец

сотр. сектора языкового строительства НИИНКП; в августе-сентябре 1933 г. — организатор и глава экспедиции от этого института в населенные курдами обл. Армении, Азербайджана и Грузии с целью изучения быта, экономики и создания единого литературного языка курдов СССР.

В 1937 году А. Оганнисян, первого секретаря ЦК Компартии Армении, арестовывают. В его архиве находят письма А. Шамилова (он писал ему письма, в которых просил уделить внимание вопросам развития литературы и культуры курдов Армении) и, решив, что он близкий друг А. Оганнисян, направляют в Ленинград приказ об его аресте. Так и происходит, и А. Шамилова арестовывают (в первых числах января 1937 г.) и отправляют в ссылку. Позже — еще арест. В 1948 г. находился в ссылке в с. Чердыни Молотовской области. В заключении находился (с перерывами) до 1953 г. или 1954 г.

Именно там он познакомился со своей супругой, Марией Николаевной (как раскулаченная крестьянка, она также была в ссылке). После освобождения, выехав с мужем и 4-мя детьми сначала в Грузию, а затем в Армению, она была счастливой свидетельницей всех творческих успехов супруга. В дальнейшем жил в Армении.

Араб Шамоевич Шамилов скончался в 1978 году.

Библиография
Şivanê Kurmanca / Курдский пастух, (1931);
Dimdim / Дым-дым, (1966, рус. пер. издан в 1969);
Berbang / Рассвет (1958)
Jiyana Bextewar / Счастливая

Исаак Марогулов разработали курдский алфавит на основе латиницы.

В то время А. Шамилов работал инструктором ЦК Компартии Армении по нацменьшинствам. На этом посту он вел непримиримую борьбу против езидского духовенства, ага и беков и, естественно, нажил себе немало врагов. В соответствующие органы на А. Шамилова стали поступать донесения, что он якобы берет взятки, как представитель касты шейхов проводит среди езидов все религиозные обряды, собирает пожертвования и т.д. Из-за этих обвинений А. Шамилова арестовывают и сажают в тюрьму. После его ареста в Ереване в 1929 году выходит в свет упомянутый алфавит на латинской графике под названием «Самоучитель курдского языка» («Xo-xo hînbûna xandina nvîsaga kîrmanci»). В качестве авторов были указаны «И. Марогулов и А. Ш.».

Когда А. Шамилов вышел из заключения, он уехал в Ленинград (нынешний Санкт-Петербург), где написал на русском языке свой роман «Курдский пастух». С 1930 в Ленинграде — студент Комвуза им. И. В. Сталина (1930-31). В 1931-32 — доцент ЛИЛИ/ЛИФЛИ (курдский яз.), одновременно там же учился. С октября 1933 года — аспирант ГАИМК (рук. акад. Н. Я. Марр). В 1933-34 гг. — ст. науч.

жизнь (1959, перев. на арм. язык в 1961—1964, на рус. — в 1965)

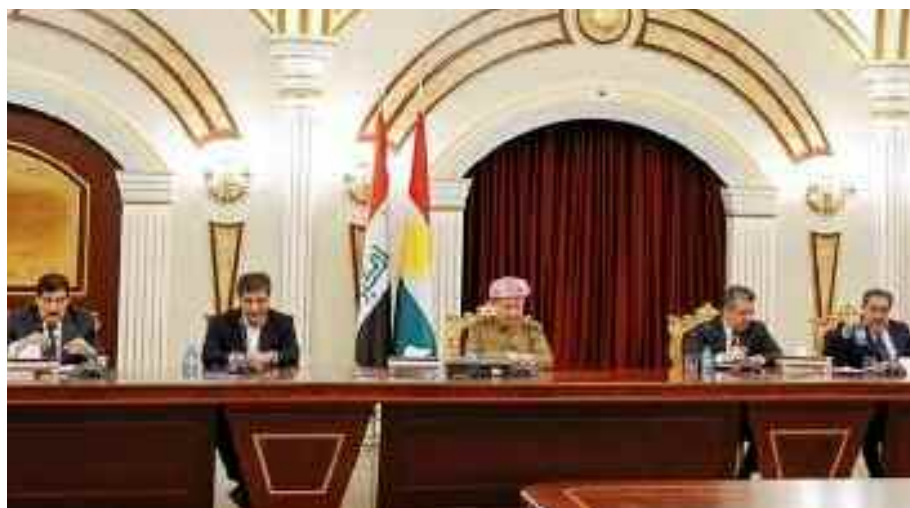
Титулы, награды и премии
В 1967 году Арабу Шамилову было присвоено звание Заслуженного деятеля культуры Армянской ССР. Араб Шамилов был награжден многими орденами и медалями, среди которых орден «Дружбы народов», орден «Боевого Красного Знамени» и медаль «В ознаменование 100-летия со дня рождения Владимира Ильича Ленина». Араб Шамоевич Шамилов был избран почетным членом Академии Иракского Курдистана

Интересные факты
Кроме русского и армянского, произведения Араба Шамилова также переведены на грузинский, немецкий и французский языки.

Курдский народ получил замечательный подарок: спустя 74 года после первой публикации, издательский дом «Лисе» выпустил в свет оригинальный вариант известнейшей повести крупнейшего курдского советского писателя Араба Шамилова «Курдский пастух». Повесть была написана с использованием алфавита, созданного в 1929 году Арабом Шамиловым и Исааком Марогуловым и опубликована в Армянской ССР в 1935 году. Араб Шамоевич Шамилов похоронен в пантеоне города Еревана, а на стене здания по улице Абовяна, где он жил, вывешена мемориальная табличка.

ДПК передает свою штаб-квартиру Университету Киркука

Согласно официальному заявлению, правящая "Демократическая партия Курдистана" (ДПК) сообщила, что "Чтобы сохранить дух единства и стабильности Киркука, а также

ческая партия Курдистана" (ДПК) объявила о своем решении передать свою штаб-квартиру в Киркуке Университету Киркука в качестве подарка для студентов спорной курдской провинции Ирака.

Такое решение было принято на заседании ЦК ДПК под председательством президента партии Масуда Барзани.

Обсуждения заседания были сосредоточены на последних событиях в Курдистане и Ираке.

ценить и уважать стойких и упорных жителей этого города, которые долгое время были непокорными и постоянно приносили жертвы ради своих законных целей, собрание решило, что наша партия предложит здание бывшего руководящего совета в Киркуке Университету Киркука в подарок студентам города и образовательному процессу, культуре и развитию города".

На встрече также были затро-

нуты отношения между Региональным правительством Курдистана (КРП) и федеральным правительством Ирака. Заявление подчеркивает, что обе администрации приложили усилия для разрешения разногласий.

ДПК пообещала продолжать текущие дискуссии и встречи с различными политическими силами и партиями Ирака, входящими в правительство, с целью укрепления общей позиции и эффективного преодоления разногласий, при этом придерживаясь национальных принципов курдского региона.

ДПК покинула свою штаб-квартиру в Киркуке в 2017 году, когда иракская армия вместе с проиранскими силами "Хашд аш-Шааби" взяла под свой контроль Киркук и другие спорные территории в ответ на референдум о независимости Курдистана, проведенный ранее в том же году.

Сообщается, что федеральное правительство Ирака приветствовало шаг ДПК по передаче штаб-квартиры в дар Университету Киркука.

Премьер-министр Курдистана и посол Пакистана обсудили углубления торговых связей

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 23 октября принял уходящего посла Пакистана в Ираке Ахмеда Амджа-

да, чтобы обсудить укрепление торговых и инвестиционных отношений между двумя странами.

"На встрече премьер-министр выразил благодарность послу Али за роль в укреплении отношений между Курдистаном и Пакистаном, и оба подчеркнули важность дальнейшего укрепления связей, особенно в сфере торговли и инвестиций", - говорится в заявлении пресс-службы курдского лидера.

Посол Али высоко оценил развитие Курдистана и поблагодарил Региональное правительство Курдистана (КРГ) за сотрудничество во время его пребывания в должности.

Пентагон подтвердил атаку дронов на войска США под Эрбилем

Пентагон подтвердил, что силы США, дислоцированные возле Эрбиля, столицы Иракского Курдистана, 26 октября подверглись атаке беспилотников, обвинив в этой и других подобных нападениях поддерживаемых Ираном ополченцев.

В беседе с журналистами официальный представитель Пентагона бригадный гене-

рал Пэт Райдер отметил, что Пентагону известно об атаке "против сил США на авиабазе Эрбиль, которая оказалась безуспешной".

"Жертв нет, но есть незначительный ущерб инфраструктуре", — сказал Райдер, отметив: "Мы знаем, что это поддерживаемые Ираном группировки ополченцев, которые поддерживаются Ираном, и, конечно, мы возлагаем на Иран ответственность за эти группы".

Позже ответственность за нападение взяло на себя "Исламское сопротивление в Ираке", которое отметило, что удар был нанесен с помощью двух дронов.

В последние дни сразу несколько подобных инцидентов произошли в Курдистане, Ираке и Сирии, причем проиранские группировки взяли на себя ответственность за большинство из них, связав свои нападения на силы США с поддержкой Вашингтоном борьбы Израиля против "ХАМАС" в секторе Газа.

Руководство международного аэропорта Эрбиля сообщило, что атаки дронов не повлияли на полеты, и что все прибывающие и исходящие рейсы выполняются по расписанию.

В Ираке раскопали город эпохи легендарного царя Хаммурапи

Международная команда археологов провела раскопки в котором правил приблизительно в 1793-1750 годах до нашей

городе Телль-Мухаммеде на территории Ирака. В результате исследованиям удалось обнаружить остатки ранее неизвестной крепости, которая защищала город времен эпохи Хаммурапи.

Как сообщает Heritage Daily, раскопки проводились под общим руководством археологов из итальянского Университета Катании, участие в них принимали члены Багдадского городского археологического проекта. Исследовательская группа обнаружила свидетельства того, что город в изученном районе появился раньше, чем считалось до сих пор.

Теперь ученые предполагают, что его происхождение относится к раннему палеовавилонскому периоду, известному как эпоха Хаммурапи - легендарного царя Вавилона,

эры. В историю он вошел как составитель свода законов, которые известны как законы Хаммурапи.

Новые археологические данные указывают на то, что раскопанный город был заброшен во время падения Вавилона в 1595 году до нашей эры, завоеванного хеттским правителем Мурсилием I. Об этом рассказали исторические тексты, найденные в Телль-Мухаммеде. Изначально археологи ставили своей целью поиск сложной системы древних укреплений и управления водными ресурсами. Опираясь на указания исторических текстов, они сосредоточили свои поиски в северо-восточной части города. Там им удалось обнаружить участок внешней крепостной стены, канал и даже потенциальный порт на реке Тигр.

Найденный канал, по мнению ученых, был частью сложной городской канализационной системы, построенной из терракотовых труб. Последние были предназначены для ускорения движения потока сточных вод. Археологи также раскопали лестницу, ведущую на большую приподнятую террасу, на вершине которой стояла башня. Рядом на открытом пространстве располагалась цистерна. Анализ показал, что первоначально она использовалась для сбора и хранения воды, но затем ее переделали в дренажную канаву.

Внутри городских стен были обнаружены различные сооружения и оборудование, связанные с переработкой зерна и выпечкой хлеба. Интересно, что были раскопаны печи двойного назначения, которые применялись, в том числе, для разжижения битума. Еще одной интересной находкой стала ванная комната со священным культовым уголком с алтарем. Рядом были найдены гробницы, посвященные культу предков. Они упоминаются в исторических текстах под названием "киспум".

В числе находок оказались и три ценные цилиндрические печати, изготовленные специально для исполнения административных функций. Они покрыты изображениями и надписями, типичными для того периода времени. Коллекцию находок дополнили и терракотовые votivные изделия начала II тысячелетия до нашей эры.

ДИПЛОМАТ

№ 40 (552) 25 - 31 октябрь 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Масуд Барзани принял высокопоставленных христианских делегатов

29 октября президент В ходе встречи делегаты "Демократической партии поблагодарили Барзани за

Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани принял высокопоставленную делегацию "Коалиции Хаммурапи" и Халдейского политического комитета, являющихся представителями христианской общины Ирака.

его ключевую роль в оказании помощи пострадавшим в недавнем пожаре в свадном зале Хамдании.

Делегация коалиции также выразила благодарность курдскому лидеру за поддержку главы Халдей-

ской церкви кардинала Мар Луи Сако.

В ходе встречи стороны обсудили положение халдейских, ассирийских, сирийских и армянских христиан в Ираке и Курдистане, особенно на Ниневийских равнинах.

Они также говорили о необходимости углубления принципов партнерства, консенсуса, баланса, политического единства, мирного сосуществования общин всех этнических и религиозных групп, а также стабильности по всей стране.

Президент Барзани заявил о поддержке всех усилий, направленных на то, чтобы христиане могли жить в мире на своей исконной родине.

Шиитские лидеры добиваются вытеснения США из Ирака

Влиятельный иракский политик, лидер организации "Бадр" Хади аль-Амири, заявил в понедельник, 30 октября, что, по его мнению, присутствие

присутствию.

"Пока силы Международной коалиции остаются, никто не ожидает, что они будут способствовать наращиванию военно-

утверждать, что международная коалиция помогает в борьбе с остатками ИГИЛ".

Ранее, 27 октября, другой шиитский лидер Муктада ас-Садр призвал иракское правительство и парламент закрыть посольство США из-за их поддержки Израиля в конфликте с ХАМАС.

В ответ официальный представитель иракского правительства, Басим Алавади 29 октября опубликовал заявление, подчеркивающее, что такие призывы ставят под угрозу положение Ирака в регионе и стратегическое соглашение Багдада с Вашингтоном.

Но призыв Садр поддержали по меньшей мере 58 иракских законодателей, подписавших письмо, призывающее парламент обсудить закрытие посольства США в Багдаде и разрыв дипломатических отношений со странами, которые поддерживают Израиль.

В письме они призвали парламент созвать экстренное заседание для обсуждения закрытия миссий США в стране, а также разрыва дипломатических отношений со странами, поддерживающими Израиль.

коалиционных сил под руководством США больше не является необходимым в стране, и что их дальнейшее пребывание будет препятствовать прогрессу иракской армии.

Амири, который также занимает руководящую роль в коалиции шиитской Координационной структуры, ключевом компоненте федерального правительства, подчеркнул, что пришло время этим силам покинуть Ирак, поскольку больше нет необходимости или оправдания их дальнейшему

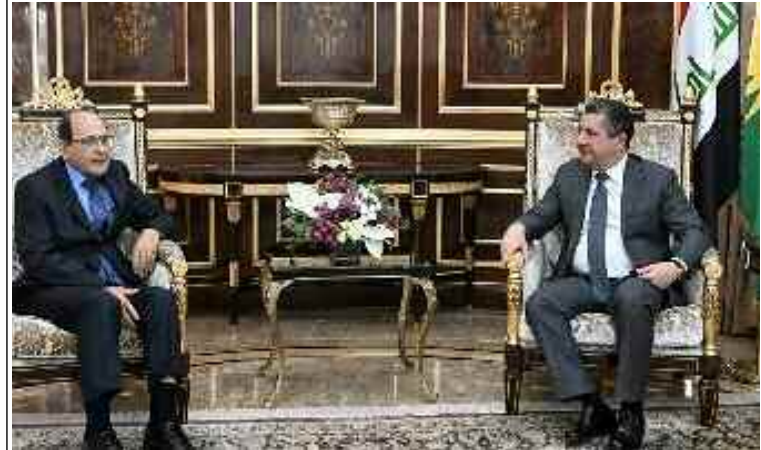
го потенциала иракской армии и других институтов безопасности", - добавил он.

Далее Амири раскритиковал утверждение о том, что международная коалиция помогает иракским силам безопасности в борьбе с остатками "Исламского государства" (ИГ, ИГИЛ), заявив: "Поистине вызывает разочарование тот факт, что, несмотря на замечательные достижения и победы наших сил безопасности и вооруженных сил в борьбе с ИГИЛ, некоторые продолжают

Премьер-министр Барзани и президент КНК обсудили вопросы курдской диаспоры в Северной Америке

23 октября премьер-министр Иракского Курдистана Масур Барзани принял президента "Курдского национального

конгресса Северной Америки" (КНК) Ибрагима Салиха, чтобы обсудить статус и инициативы курдской диаспоры в США и Канаде.

Встреча, которая прошла в Эрбиле, включала в себя все-стороннее обсуждение нынешнего положения курдской диаспоры, а также деятельности и целей КНК.

Премьер-министр Барзани и Салих согласились в вопросе первостепенной важности объединения усилий курдской диаспоры, подчеркнув, что это единство имеет решающее значение для защиты курдских прав и повышения осведомленности о курдском вопросе в западных странах.

Основанный в июле 1988 года, "Курдский национальный конгресс Северной Америки" представляет собой беспартийную организацию со специальной миссией по продвижению политических, экономических и социальных прав курдского народа.

КНК фокусируется на консолидации курдской общины в Северной Америке. Кроме того, организация стремится пролить свет на проблемы, с которыми сталкиваются курды во всем мире, и предоставить необходимую помощь тем, кто проживает в охваченных конфликтами районах.

Долой из Ирака: посольство США эвакуирует сотрудников из Багдада и Эрбиля

Посольство США в Багдаде объявило об эвакуации ряда сотрудников посольства и генконсульства США в Эрбиле из-за растущих угроз а сфере безопасности.

Посольство также предостерегло американских граждан от поездок в Ирак из-за: "...терроризма, похищений людей, вооруженного конфликта, гражданских беспорядков и ограниченных возможностей миссии США в Ираке оказывать поддержку американским гражданам".

Как ранее сообщало EADaily лидер влиятельного шиитского движения "Садристов" Муктада Садр призвал правительство Ирака и Палату представителей Республики закрыть американское посольство в Багдаде.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakı Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500